

MINISTERUL DE INTERNE
DEPARTAMENTUL SECURITĂȚII STATULUI

99762

D 001510

EROARE

249

6 VOLUME

1980

Secret de serviciu

EROAREA

Nr. 320

CUVINT ÎNAINTE

Autorul ne avertizează de la început că toți membrii serviciilor secrete franceze și străine prezentați în această lucrare — cu excepția eroului ei principal, Eugène Rousseau — sînt desemnați prin pseudonime.

În ce privește acțiunea propriu-zisă de spionaj-contraspionaj, dacă ar fi să-l credem, ea este totalmente veridică, cu excepția esențialului: recrutarea lui Rousseau, agent (cadru) al spionajului francez, de către serviciul special al unui alt stat.

Noi am încercat tîlmăcirea materialului nu pentru că renumitul autor al scrierilor: „Les Parachutistes”, „Casanova”, „Le Secret du Jour”, „L'Orchestre Rouge”, „Le Dossier 51”, „Les Sanglots Longs” și „L'Erreur” ne-ar fi convins irevocabil de nevinovăția eroului cărții sale, ci pentru că, profund psiholog al vieții și lumii informațiilor — sau (cine știe) poate chiar profesionist —, a fotografiat și chiar radiografiat exact „modus operandi” al acțiunilor, reale sau posibile, în lupta de inteligență dintre serviciile secrete ale diferitelor state ori chiar dintre cele ale Franței (S.D.E.C.E., D.S.T.).

Așadar, pînă la a statua în fața instanței penale dacă se poate sau nu pune semn de egalitate între Rousseau și Dreyfus (sens în care nu negăm că, în sistemul capitalist, „în procesele politice apărarea nu mai este decît un simulacru pentru victimă și un spectacol pentru judecători”), am considerat că sînt aici destule elemente referitoare la munca informativ-operativă, de cercetare penală, la activitatea judiciară și altele care justifică lecturarea cărții, în primul rînd de către cadre cu munci

de conducere, ofițeri de contrasponaj, contrainformații militare, urmărire penală, dar și de către alți ofițeri de securitate inițiați sau specialiști în materie.

Cartea se înscrie în șuvoiul de critici ce se aduc metodelor și procedeele folosite de spionajul francez, care arată starea de lucruri din serviciile secrete — în speță ale Franței — modul de selecționare, recrutare, formare și pregătire profesională a cadrelor acestora. Totodată, ea dezvăluie lacune și greșeli inadmisibile în verificarea materialelor cu privire la cadre (cum sînt cele privind trimiterea la post în exterior a unei minore cunoscută anterior pentru „slăbiciunile vârstei“). În același timp, ea reliefează non-profesionalismul anchetatorului de la S.D.E.C.E., care prin diferite metode și procedee, prin sugerări și presiuni psihice prezintă „adevăruri“ construite de el în locul veridicității faptelor, în contrast cu omologul său de la D.S.T., polițist cu pregătire juridică, cunoscător al labirintului prevederilor procedurale penale.

Un fascicul de raze luminoase este aruncat de autor ca asupra relațiilor — de cele mai multe ori invizibile — dintre serviciile speciale americane și cele franceze, de fapt asupra unor „șoptirle“ pe care adepții spionajului global de dincolo de ocean le viră uneori în sinul aliaților lor atlantici...

În ce privește psihologia trădătorului, ea este prezentată elocvent și gradat, cum se... degradează valoarea informativă a celui ce-și trădează țara — și asta chiar în ochii celor ce l-au primit, inițial, cu brațele deschise, ulterior, cu privirea dezinteresată — pe măsură ce se goleşte sacul cu date și informații secrete, în primul rînd cunoscute din activitatea personală, apoi dintre cele auzite de pe la colegi, pe urmă, cele plămînuite...

Lucrarea dezvăluie și aspecte din harababura ce domnește în păstrarea și manipularea documentelor secrete despre a căror existență nu se știe niciodată nimic precis, în ciuda unor prevederi „sacro-sancte“ privind activitatea serviciilor speciale.

Revenind la acțiunea propriu-zisă (dacă ea a existat), aici întîlnim: recrutări de agenți pe bază de material compromișor; întîlniri informative în păduri, magazine, restaurante, pe străzi etc.; filaj cu autoturisme; culegere de informații și date prin metoda observării directe (inclusiv prin copierea adreșelor către și de la unități militare de pe colete poștale sau prin așa-zisele „misiuni turist“); folosirea ascunzătorilor, a „cutiilor de scrisori moarte“ sau a semaforului general; tehnici criminalistice (ca aceea care ne arată că nu fotografia pune

în evidență particularitatea fizionomică a bărbatului de care „mărul lui Adam“, ci mișcarea acestuia în timpul vorbirii); efectuarea de fotografii și filmări în cadrul supravegherii operative; tactici și rezultate pozitive ori negative ale anchetei penale și unele raporturi reciproce dintre aceasta și munca informativ-operativă; necesitatea dării unor sarcini secundare unui agent suspect, fără ca el să sesizeze aceasta, și multe altele.

Autorul, care face, deseori, apel la logică, reușește să analizeze profund orice acțiune pentru că încearcă să gîndească la situația posibilă, dacă ar fi de partea cealaltă a tablei de șah dintre două servicii speciale aparținînd de două state diferite, „dar el rămîne francez și vrea cu orice preț să-și apere concetățeanul.

Apărarea lui pornește de la originea socială a lui Rousseau, ajuns spre vîrfurile piramidei, lucrător la S.D.E.C.E., după ce, atunci cînd era la baza ei, fusese cioban. Or, perioada de democratizare burgheză a aparatului de stat francez, de după cea de-a doua conflagrație mondială, a luat sfîrșit după „epoca lui de Gaulle“, sens în care există unele date că doi reprezentanți ai C.I.A. se aflau la Paris pe la începutul acestui deceniu, participînd la infuzia în conducerea S.D.E.C.E. a unor elemente cu „blazon“. Aceasta nu ne-a spus-o autorul... Dar el ne dezvăluie în schimb încurcăturile produse de abundența de mîrturisiri, de luxul de quasi-probator (care duce la împotmolirea în neplauzibil), neputîndu-se ajunge la restabilirea adevărului fără a se spune „rugăciunea poliștilor“: „Doamne apără-ne de suspiecii care vorbesc prea mult; îi luăm în sarcina noastră pe cei care nu vor să vorbească!“

Toate aceste considerații, sperăm să vă facă să citiți — nu fără folos — prezenta traducere (selectivă) a cărții publicate în Franța, cu cîțiva ani în urmă.

SORIN ION BOLDEA

Un tur de vals la Stadium

Intr-o seară a anului 1957, Eugène Rousseau decide să o ducă pe fiica sa, Monique, să ia masa la restaurantul Stadium.

Rousseau, cincizeci de ani, văduv, tată a şase copii în viaţă, este funcţionar al serviciului de informaţii francez din anul 1945. După ce a ocupat diverse funcţii administrative la centrala S.D.E.C.E.¹ de pe Bulevardul Mortier, a fost numit secretar al ataşatului militar adjunct la ambasada Franţei din Iugoslavia. Conform uzanţei, acest ataşat militar adjunct este şi şeful postului S.D.E.C.E. la Belgrad. Rousseau asigură secretariatul, cifrarea mesajelor şi ţinerea modestei contabilităţi a postului. I se întâmplă, de asemenea, să execute misiuni de

¹ Serviciul de documentare externă şi contraspionaj (Service de documentation exterieure et de contre espionage), de pe lângă Ministerul Apărării, este principalul organ de spionaj al Franţei, îndeplinind concomitent şi atribuţii de contraspionaj în exterior. Are ca sarcini obţinerea de informaţii, date şi documente din afara teritoriului naţional, precum şi semnalarea către instituţiile administrative interesate a agenţilor străini. S.D.E.C.E. a fost de mai multe ori reorganizat. Din S.D.E.C.E. fac parte cîteva direcţii, servicii centrale: de cercetare, de contraspionaj, de studii şi documentare, de acţiune, tehnic şi cîteva organe teritoriale (în departamente şi în unele oraşe mari). Compartimentul cercetare are ca sarcină principală munca de orientare, coordonare şi conducere a cadrelor care se află în exterior. Aceasta se face pe grupuri de ţări. Compartimentul conduce şi îndrumă activitatea rezidenţilor de spionaj; elaborează orientări în legătură cu domeniile de spionaj; trimite rezidenţilor din străinătate directive şi instrucţiuni; colaborează şi face schimb de informaţii cu celelalte servicii de spionaj ale altor ţări capitaliste; cere rezidenţilor şi posturilor din străinătate informaţii; contactează străini, care vin în Franţa, pentru a-i exploata informativ, a-i studia în vederea recru-

informații. Fiica sa, Monique, îl asistă în funcția lui de secretar. Aceasta este o frumoasă brunetă de 17 ani, bine făcută, cu privirea tandră, tot atât de seducătoare pe cât de agasantă. Veselia sa a făcut fericirea celor cinci frați mai mari ca ea (un băiat și patru fete), dar caracterul său nestatornic i-a iritat foarte mult. Ea părea ca o rază de soare, care însă anunța deseori furtuna. Tatăl său înduioșat, deoarece ea era cea mai mică din casă, spunea adeseori: „Amintiți-vă că ea nu și-a cunoscut mama”, iertându-i capriciile un pic mai mult decât trebuia. Monique, prea răsfățată, alungată din pensioanele sale, apoi din primele servicii, a devenit o grijă permanentă care era agravată și mai mult de cele șaptesprezece triumfătoare primăveri ce le avea. Numit la Belgrad, Rousseau n-a putut să se hotărăscă să lase în urma lui această pradă ușoară, victimă prea sensibilă la dorințele pe care știa prea bine să le stîrsească. El a obținut de la șefii săi permisiunea de a o lua cu sine. Mai mult încă: S.D.E.C.E. a angajat-o ca secretară dactilografă cu contract. Ea bate la mașina de dactilografat curierul (buletinul) postului din Belgrad, cu excepția documentelor cele mai confidențiale pe care și le rezervă tatăl ei să le bată. Comandantul Le Bourre, atașat militar adjunct, a judecat-o repede pe Monique și a caracterizat-o astfel: maturitate insuficientă, formare profesională pripită și o sănătate precară, deoarece suferă de albumină cronică, ce este cauza unui absenteism tot cronic.

Dar lipsurile acestea îl interesează prea puțin pe comandantul Le Bourre, deoarece Rousseau le completează printr-un

tărîi, a-i recrutat. Compartimentul contraspionaj are sarcina de a asigura securitatea muncii reprezentanților oficiale francezi în străinătate; a pătrunde în rețeaua informativă a serviciilor de informații străine; a întocmi orientări ale activității de contraspionaj pentru posturi; a analiza și aprecia rapoartele semestriale trimise de acestea; a culege informații despre activitatea diplomaților și funcționarilor diplomați francezi acreditați în străinătate. Compartimentul de studii și documentare verifică și exploatează informațiile primite de la cercetări; apreciază valoarea fiecărei informații și întocmește zilnic rapoarte și sinteze. Compartimentul acțiune se ocupă de pregătirea cadrelor și agenților specializați în acțiuni de diversivune, sabotaj, evaziuni, parasutări, lichidări. Compartimentul tehnic are sarcina obținerii cifrelui altor state; interceptării și descifrării radiogramelor; pregătirii cifrelui necesar organelor de informații franceze; efectuării controlului radio-emisie-recepție și altele. Cadrele S.D.E.C.E. sînt selecționate dintre ofițeri, subofițeri sau din salariații altor instituții de stat. Pentru conspirare, sînt acoperiți la M.A.E., M.C.E., ca reprezentanți de firme, funcționari la societăți de transporturi aeriene, agenți de presă, ca profesori etc. (N.T.)

adaos de activitate, iar munca acestui funcționar perfect dă deplină satisfacție. Rousseau însuși este foarte mulțumit de această situație, în ciuda efortului suplimentar pe care îl implică, pentru că îi permite să o țină sub ochi pe mezină sa. Cel puțin așa credea el.

★

Stadium este unul din acele restaurante cum nu se mai pot găsi oriunde: vast și solemn ornamentat, cu o orchestră desuetă care scîrție niște cîntece la fel de desuete, avînd prea mult personal pe metru pătrat, dar care nu e surd și nici miop la chemările clientelei, ci foarte sprinten în a se eschiva astfel încît este aproape imposibil de a i se intercepta dispa-riția, o masă putînd ușor dura trei ore...

Solistul vocal al orchestrei este un băiat drăguț. În timp ce colegii lui cîntă o melodie de dans, iar participarea sa nu este necesară, coboară de pe estradă și vine să ceară politicos lui Eugène Rousseau permisiunea de a dansa cu fiica sa. Rousseau acceptă. Tinerii se îndepărtează. Pînă să o conducă pe Monique la masa ocupată de tatăl ei, cîntărețul, al cărui nume este Mica, o făcuse deja să accepte pentru a doua zi un rendez-vous, pe stradă.

Această primă întîlnire, care a avut loc în apropierea domiciliului familiei Rousseau, este urmată de altele. Într-o zi, tatăl ei lipsind din Belgrad, Monique primește pe Mica în apartamentul pe care ei îl ocupă, în Bulevardul Tito nr. 33. Ea rezistă la avansurile lui. Dar, după cîțva timp, un telefon dat de către o femeie necunoscută, o anunță că băiatul este bolnav la el acasă în pat. Ea se grăbește într-acolo, dar, spre surprinderea ei, îl găsește în picioare, sănătos și plin de curaj. Rezultatul: se culcă împreună. Probabil că Mica a fost primul amant pentru Monique Rousseau.

Două luni mai tîrziu, Monique se îndreaptă îngrijorată către ambasada Franței (convinsă deja că este însărcinată), cînd un Mercedes oprește brusc în dreptul său. Doi oameni ies din autoturism, se declară membri ai poliției secrete și o obligă să urce în mașină. Acolo îi prezintă o fotografie reprezentînd-o în timp ce făcea dragoste cu Mica la domiciliul tatălui ei. Ca toată lumea, ea se descoperă mai mult grotescă decît obscenă. I se explică atunci că, dacă nu va lucra pentru serviciile speciale iugoslave, această fotografie și multe altele

de același fel vor fi comunicate tatălui ei și difuzate în rîndul personalului ambasadei Franței. În plus, colaborarea sa docilă ar putea să-l scutească pe tatăl ei de a fi victima unui accident provocat, asemănător celui în care a pierit mai demult unul din predecesorii comandantului Le Bourre (la ambasadă Monique auzise vag vorbindu-se de acest caz misterios). În sfîrșit, cei doi oameni dau asemenea precizări asupra activităților postului S.D.E.C.E. și în special asupra surselor de informații reputate, cele mai secrete, încît Monique, uluită, nu se mai îndoieste de atotputernicia serviciilor speciale iugoslave.

O femeie, Vera, citeva zile mai tîrziu, îi telefonează și-i fixează o întîlnire. Tînăra fată se duce cu hîrtii adunate de pe biroul tatălui său. Vera le primește fără a le comenta. La cererile sale de întîlniri ulterioare, Monique dă, o dată din două, răspunsuri vagi și nu-i oferă decît hîrtii lipsite de importanță. Încearcă să scape din plasă. Dar Mercedesul o culege din nou de pe drumul spre ambasadă. I se răsucește puțin brațul, i se strigă, este amenințată. Ea promite că de acum încolo va bate la mașina de scris cite o copie suplimentară din curierul (buletinul) ambasadei și că i le va înmîna Verei. Începînd cu acea zi, Serviciul de contraspiionaj iugoslav va primi cvasitotalitatea producției postului S.D.E.C.E. din Belgrad. Desigur, în principiu, Monique se ocupă numai de curierul neimportant. Dar copiile documentelor confidentiale sînt aranjate într-un seif a cărui deschidere este comandată de o simplă combinație cifrată, care este cunoscută de Monique ca și de întreg personalul postului. În acest seif sînt închise, de asemenea, codurile care servesc transmisiilor secrete cu Centrala S.D.E.C.E. Vera le pretinde de la Monique.

★

Această operație, ușoară, dacă se ia în considerare, puțina grijă de a proteja codurile, comportă totuși un pericol nou : nu mai este vorba de a sustrage documente excedentare, a căror dispariție va rămîne neobservată, ci de a lua din altarul lor, pentru un anumit timp, piese sacrosancte, a căror absență cunoscută ar declanșa „închiziția”.

Monique, în ceea ce o privește, își joacă partea sa de rol impecabil. Profită de absența tatălui ei, chemat în biroul comandantului Le Bourre, pentru a subtiliza codurile, apoi aleargă să le dea la iugoslavi. Aceștia trebuie să i le redea în ace-

eași zi, cît mai repede, după ce le-au fotografiat. Monique se întoarce la ambasadă și așteaptă semnalul lor. Timpul trece fără ca ea să fie chemată. Neîfiind obișnuită să facă ore suplimentare, ea este obligată să părăsească biroul și reia așteptarea în fața telefonului din apartament. Certitudine obsedantă : dacă codurile nu vor fi în seif a doua zi dimineața, la deschiderea birourilor, furtul va fi descoperit și hoța demascată. Apelul vine, în sfîrșit, seara tîrziu. Monique fuge ca o rafală de vînt. Recuperează codurile și le aduce la ea acasă. Rămîne să le repună, mîine în zori, la loc, în seifurile postului. Din fericire, Rousseau, are întotdeauna asupra lui cheia ambasadei și a biroului său, Flica se așteaptă să adoarmă, pătrunde în camera lui, găsește cheile și aleargă în plină noapte pînă la ambasadă. Ea vine la seif, fără a fi deranjată de cineva, cu toate că ambasadă are un gardian și că mulți membri ai personalului locuiesc în incinta ei. Ne-o imaginăm pe tînăra Monique traversînd, în virful picioarelor, camerele negre și liniștite, apoi ingenunchind în fața seifului pentru a pune la loc codurile, și afirmăm că nici un autor de romane de spionaj n-ar încerca să descrie o asemenea scenă, de frica de a fi acuzat că-i bate joc în mod ieftin de sistemul de securitate care protejează ambasadă franceză și „sfîntul sfîntilor lor”, respectiv antena S.D.E.C.E. !...

Astfel, serviciile iugoslave sînt la curent cu toate transmisiile între Centrala S.D.E.C.E. și postul ei din Belgrad. Aceasta implică și faptul că ele au cunoștință de toate chestiunile trimise din Paris, de asemenea, — și mai ales — de răspunsurile furnizate de postul din Belgrad. E de la sine înțeles că, pornind de la răspunsuri, este ușor de a identifica sursele lor, adică acei iugoslavi care, pentru diverse motive, au acceptat să furnizeze informații serviciului francez de spionaj, cu tot riscul pierderii libertății, dacă nu chiar a vieții lor.

★

Vom avea de multe ori ocazia să folosim cuvîntul „traitant” în cursul acestei pitorești afaceri Rousseau. În jargonul meseriei acest cuvînt indică pe membrul unui serviciu secret, care are sarcina de a folosi, de a dirija, un agent străin. Există relații între acest „traitant” și cel pe care îl are în legătură, ce sînt frumoase ca iubirile, dar sperăm că s-a înțeles deja că Monique, pe de o parte, și Vera cu cei doi din Mercedes,

pe de altă parte, întrețin raporturi mult mai dure. Dacă acești „traitant”, după livrarea codurilor, îi întind fetei un plic plin de dinari, aceasta nu este o dovadă de recunoștință, ci este un mijloc de a o lega și mai tare. De fapt gestul este tradițional. Este necesar ca un agent, fie chiar călugăr franciscan, să accepte să fie plătit. Și să semneze o chitanță. Monique, dacă o credem, va refuza plicul. Ea va accepta numai de a fi eliberată de copilul lui Mica într-o clinică din Belgrad. Tatăl ei și colegii de la ambasadă vor crede că e victima unei serioase crize de albumină.

Astfel, colaborarea dintre agentul Monique Rousseau cu U.D.B.A. (serviciul secret iugoslav) va continua fără nici un incident până în iulie 1959, dată la care Eugène Rousseau și fiica sa se vor întoarce în Franța. Totul este sau devine rutină. Somată mult mai tirziu de a evoca această colaborare de doi ani, Monique nu va găsi decât trei fapte fără prea mare semnificație pentru a le arunca în ochii curioșilor. Prima este că ofițerii cu care ținea legătura i-au arătat, într-o zi, două fotografii. Una, luată la gara din Belgrad, îl reprezenta pe tatăl ei în timp ce copia adresele de pe pachetele soldaților, cealaltă reprezenta pe comandantul Le Bourre conversind cu un iugoslav. Cele două fotografii pledau pentru vigilența contrașpionajului iugoslav și nimic mai mult. De asemenea, Monique va refuza să creadă pe ofițerii iugoslavi, cînd afirmau că cei doi oameni au fost recrutați — ca și ea — și afurau pentru U.D.B.A. Ea își va reaminti, de asemenea, că au încercat a doua oară să-i ofere un plic. După spusele ei, s-a debarasat de acest plic, bîgîndu-l în speteaza Mercedesului. Cel de-al treilea fapt a avut loc cu puțin timp înainte de întoarcerea în Franța. Monique lua masa împreună cu tatăl ei într-un restaurant, cînd doi iugoslavi s-au instalat la o masă vecină și au început să-i fixeze pe tată și pe fiică cu o privire fioroasă care nu scîpă acestora. Rousseau se făcu că se duce la toaletă, și iugoslavi îl urmară, iar Monique se gîndi cu teamă că intenția celor doi era de a-l pune la curent pe tatăl ei cu dezastroasa ei conduită. Bineînțeles, nu se întîmplă nimic și Rousseau ieși de la toaletă cu o față din cele mai liniștite.

Vera o avertizase că întoarcerea în Franța nu însemna sfîrșitul colaborării impuse lui Monique, astfel că aceasta nu fuse deloc surprinsă cînd primi la Paris o scrisoare în care i se cerea să se întîlnească, la colțul dintre strada Reaumur și Piața Republicii, cu un iugoslav care avea anumite semne de

recunoaștere. Ea se duse la întîlnire și anunță omului respectiv că nu va mai avea niciodată material de furnizat deoarece contactul său cu S.D.E.C.E. se terminase. Necunoscutul ascultă fără emoție aparentă această știre supărătoare și o întrebă pe Monique dacă credea că tatăl său va fi în viitor trimis în străinătate. Ea îi răspunse că nu știe nimic, ceea ce era adevărat.

Această ultimă întîlnire a avut loc în iulie 1959. Puțin timp după ea, Monique făcu cunoștință cu un băiat puțin comod, al cărui principiu părea să fie că femeile trebuie ținute din scurt. Fără îndoială, ea se aștepta la o asemenea ținere în mină, frustrată fiind de o autoritate din partea tatălui. Căsătoria are loc în februarie 1960. Un an mai tirziu, cuplul pleacă în California și își creează acolo o situație prosperă. Se naște un băiețel... Ferice! Să-i lăsăm pe Monique și pe soțul ei să se bucure de fericirea lor. Ei vom regăsi în mai puțin de zece ani cînd vom însoți, la casa lor îndepărtată, pe ingerul exterminator, venit să le tulbure fericirea: excelentul căpitan Albert, as al contrasșpionajului.

Parcă acoperișul S.D.E.C.E. l-ar fi căzut pe cap lui Eugène Rousseau

Iată un om fericit! Eugène Rousseau. Cu un mers suplu și elastic, sportiv într-un cuvînt, lucru remarcabil la un om de 62 ani, părasește micul apartament pe care îl deține încă în Bagnole, Boulevardul Dhuy și se îndreaptă spre Centrala S.D.E.C.E., aflată în imediata apropiere, căci de la ferestrele casei sale poate zări cazarma din Tourelles, Boulevardul Mortier, ale cărei clădiri austere, împinzite de antene, ascund sus-numita Centrală.

Sîntern în 2 iulie 1969, ora 8, într-o dimineață superbă, cum numai la Bagnole și la Paris se pot întîlni.

Să notăm că apropierea de locul de muncă nu poate fi considerată ca un mare noroc pentru omul nostru, care nu s-ar speria de 5 kilometri de mers pe jos. Portarul său, care este gardian de pace, v-ar putea spune că îl vede pe Rousseau ieșind în fiecare dimineață la ora șase și jumătate pentru

marșul său de dimineață. Duminică, în drum spre pădurea Vincennes, face un marș pînă la prînz cu ginerele său, Blou, indiferent de vreme...

La iarnă o să fie și mai plăcut să alege la Hyères căci, veste mare, nu mai are decît trei luni de serviciu la S.D.E.C.E., urmînd a fi pensionat la începutul verii.

A promis să vîndă apartamentul său din Bagnolet, unei vechi prietene de familie și și-a cumpărat un teren la Hyères; o să construiască un pavilion, o să-și ia un serviciu cu program redus, la asigurări, de exemplu, și zilele ori să treacă plăcut, alături de soția iubită. Căci trebuie să spunem că s-a recăsătorit după 18 ani de văduvie. A fost destul de greu să se hotărască s-o spună. Fratele lui, Emile Rousseau, mai ride și acum de el: „Ne-a anunțat la început că se însoară cu o femeie mai tinăru cu cinci ani. Apoi, cei cinci ani au făcut pui, devenind zece. După aceea, a scris o scrisoare în care arăta că soția lui este cu cincisprezece ani mai tinăru. Ne întrebam unde o să se oprească.” Pe scurt, viitoarea lui soție era mai tinăru cu douăzeci și nouă de ani ca el. Trăind atîta timp singur cu fetele lui, pe care le-a crescut numai el, Rousseau și-a ales o soție de vîrsta lor. De fapt, ce contează diferența de vîrstă? E un motiv în plus să nu renunțe la marșurile și alergările sale. Din această căsătorie s-a născut Martine, care acum are șase ani și care se va face și mai frumoasă sub soarele Coastei de Azur!

Un om fericit!

Și cum n-ar fi? După atîtea zguduiri și drame, iată-l la capătul drumului. Copiii săi sînt căsătoriți, prosperi, fericți. Chiar și Monique, care i-a provocat atîtea necazuri. El are deja doisprezece nepoți. Sacrificiile liber consimțite n-au fost însă în zadar. Căci trebuie știut că Rousseau a sacrificat totul pentru copiii săi: viața privată, situația și perspectivele financiare, ambițiile profesionale. Legăturile sale sentimentale — cite a avut — au rămas neobversate, datorită discreției sale. Între 1945 și 1956 s-a ferit să-și dăruiască afecțiunea unei străine, care l-ar fi îndepărtat de ai săi. Unsprezece ani-a lîncezit în Centrală, fără perspective de promovare și pentru un salariu minim, știind că avansarea și indemnizațiile grase nu se obțin decît în străinătate. Pînă și plecarea în Iugoslavia, în anul 1956, ar fi refuzat-o dacă nu i s-ar fi permis s-o ia și pe Monique. După trei ani de Belgrad, a lucrat din nou în Centrală, între anii 1959—1962, aici cunoscînd-o pe tinăru

Simone — funcționară în aceeași secție — viitoarea lui soție. Apoi au urmat trei ani la ambasada din București, tot ca secretar al atașatului militar, șef al postului S.D.E.C.E. din capitala României. În sfîrșit, între 1965 și 1968, lucrează în Algeria, ca vice-consul la Bône, post care nu era decît o comodă acoperire pentru activitatea de informații.

Din Algeria s-a întors la Paris. Apoi, de un an lucrează în Centrală. La iarnă se va muta la Hyères. O frumoasă carieră în urma sa. O frumoasă pensionare în fața. O femeie iubitoare lîngă el. O fetiță de șase ani în brațele sale.

★

Cu gardul său de beton, înalt de trei metri și construcțiile ascunse printre arbori, Centrala serviciilor speciale vest-germane create de generalul Gehlen este imaginea „Vizuinii lupului”, care a fost cartierul general al fîhrerului Adolf Hitler. Sediul C.I.A. amîntește de o universitate americană scaldată în verdeată. Cazarma din Tourelles, sediul S.D.E.C.E., seamănă, în schimb, cu o cazarmă.

Eugène Rousseau nu aparține castei militare. Stilul ofițerului îi este străin. E imposibil să-i aplici, fără a izbucni în ris, celebra maximă germană: „Spionajul este o meserie domni!”. Soția îi strigă „Gégène!”, copiii, „Pépère!”. Asta din punct de vedere psihic. Cit despre fizic, Rousseau iese din comun prin circumferința craniului, neașteptat de mare. Are un cap enorm. Cînd s-a reîntors din Algeria și a vrut să-și cumpere o pălărie, n-a găsit una pe măsura capului său. Are o fizionomie de bonom, cum poți înfîlîni în desenele lui Bellus.

Iată-l în fața cazărîmii din Tourelles, denumită de ziaristi „piscina” (din cauza apropierii de piscina Tourelles), iar de cadrele superioare din S.D.E.C.E., „teatrul de marionete” (pentru motive știute numai de ei). Rousseau, ca și celelalte cadre subalterne, o denuște cu termenul folosit de toți muncitorii și funcționarii din Franța pentru uzina și biroul lor: „cutia”.

Între pe poartă și merge în stînga la postul de gardă, unde plantoanele în uniformă bleu controlează intrarea. Cel căruia Rousseau îi întinde legitimația, îl examinează și îi spune: „Colonelul vă cheamă în biroul său!”

Ca majoritatea țărilor, Franța are două servicii speciale: S.D.E.C.E., principalul organ de spionaj, și D.S.T.¹, organul de contraspionaj. Primul serviciu acționează în străinătate, în timp ce celălalt are competență doar pe teritoriul național.

S.D.E.C.E. se ocupă cu culegerea de informații din alte țări, în timp ce D.S.T. caută să împiedice cadrele și agenții străini să facă același lucru în Franța. De notat deci că S.D.E.C.E. este un serviciu de „documentare” (spionaj), dar și de contraspionaj în exterior. Agenții săi, implantați în străinătate, infiltrați uneori în serviciile adverse, pot repera la sursă, în fașă, acțiunile pregătite împotriva Franței. Informat asupra unei misiuni de spionaj adversă, S.D.E.C.E., care nu are competență pe teritoriul național, ar trebui — în principiu — să semnaleze acest lucru D.S.T., imediat ce agentul străin a intrat în Franța sau chiar înainte de a ajunge acolo. Dar, S.D.E.C.E. nu face aceasta, decât rareori, preferind să-și urmărească propriile interese: un agent advers identificat înseamnă posibilitatea de a lua contact cu el, a-l recruta și a-l trimite înapoi cu sarcini informative, deci posibilitatea unor manevre subtile de intoxicare a adversarului, de dezinformare a lui, care constituie „deliciul” oricărui serviciu secret.

¹ Direcția pentru supravegherea teritoriului (Direction de la Surveillance du Territoire), principalul organ de contraspionaj, face parte din Direcția generală a securității naționale (Direction Generale de la Sureté Nationale), care aparține de Ministerul de Interne. Această Direcție generală a securității naționale coordonează întreaga activitate de contrainformații, de prevenire, descoperire și lichidare a acțiunilor cadrelor și agenților serviciilor de spionaj străine pe teritoriul Franței. D.S.T. este organizată pe compartimente centrale (grupuri de țări), iar în teritoriu are brigăzi regionale sau sectoare contrainformative care au în subordine birouri de supraveghere teritorială. D.S.T. are sarcina de a depista agentura serviciilor de spionaj străine care acționează pe teritoriul Franței; a identifica cadrele de spionaj ce lucrează ca diplomați sau funcționari diplomatici la ambasadă și legatitile străine din Franța sau ca salariați la reprezentanțele consulare, economice, comerciale, la organismele internaționale cu sediu în Franța; a organiza, prin presă, radio, televiziune, campanii și activități de spionomanie; a întocmi studii asupra unor metode folosite de organisme de informații inamice; a asigura pregătirea contrainformativă a cetățenilor francezi care pleacă în străinătate. În interes de serviciu sau personal, D.S.T. colaborează cu S.D.E.C.E. și cu Biroul 2 (cuprinzând organele militare de informații de pe lângă statele-majore ale armatelor de uscat, navale și aeriene), precum și cu organe similare ale statelor membre în N.A.T.O. (N.T.)

Mare indignare din partea D.S.T. când aceasta descoperă în același timp agentul și ițele țesute de S.D.E.C.E. în jurul lui. Incriminări la fel de acerbe din partea aceleiași D.S.T., când S.D.E.C.E. îi abandonează agentul, după ce l-a folosit, când acesta nu-i mai este necesar pentru activitatea de intoxicare a adversarului și știe precis că el a fost „returnat” din nou de la dușman.

Conflictul de competență nu este mereu în același sens. Se întâmplă și ca D.S.T. să aibă veleitatea de a ieși din teritoriul său de „vinătoare”, căutând să acționeze în exterior.

Să mai semnalăm un lucru: orice agent al S.D.E.C.E. care trădează în favoarea unui serviciu străin va fi anchetat de D.S.T., care, de fapt, privește cu suspiciune cazarma din Tournelles. Și este de datoria ei s-o facă. Dar întrebarea este unde începe și unde se termină trădarea? Un agent de informații nu-și riscă pielea decât pentru un motiv bine întemeiat. Ca agent dublu, la ce trebuie să te gândești mai întâi? La cei de partea cărora ești, sau la partea cealaltă ori la ambele părți? În această problemă, D.S.T. are o gândire panseistă. S.D.E.C.E., care e mai periat în urma contactelor cu exteriorul, are o larghețe ieșuită.

Ușa la care trebuie să bată Rousseau pentru a intra la colonelul Lillois este cea a poliției S.D.E.C.E., echivalentă Securității militare¹ care este poliția internă în armată.

Dacă un cadru sau agent duce o viață pe picior mare, serviciul colonelului Lillois se va informa asupra veniturilor sale. Dacă frecventează localuri dubioase, Securitatea va fi acolo. Dacă face abuz de alcool, tot Securitatea îl va sfătui să se abțină. Dacă este bânuț de trădare, Securitatea va face anchetă. Dacă se dovedește că a trădat, Securitatea îl predă la D.S.T. care are competența arestării lui și îndeplinirii formalităților necesare.

¹ Serviciul de securitate al forțelor armate (Securité Militaire), subordonat Ministerului Apărării, desfășoară activitate de contrainformații și de poliție în cadrul armatei franceze. Are sarcina descoperirii agenților serviciilor de spionaj străine structurați în armată, păstrării secretului militar, organizării pazei obiectivelor militare, întreprinderilor, laboratoarelor, birourilor de construcții pentru apărare. Este organizat pe secții operative pe armata terestră, aeriană, maritimă și una care se ocupă cu supravegherea personalului civil din instituții ce lucrează pentru armată. Fiecare secție are posturi proprii pe lângă comandamentele de regiuni, de mari unități, unități. (N.T.)

Rousseau bate la ușa, așteaptă să fie invitat să intre, deschide ușa și intră. În spatele biroului se zăresc trei siluete în picioare. Eugène Rousseau se apropie și îl recunoaște în mijloc pe colonelul Lillois, care are în stînga pe M. Dolmance, responsabilul Securității externe și în dreapta pe imposibilul căpitan Albert, asul Securității, pe care Rousseau l-a cunoscut bine în Algeria.

Colonelul Lillois privește, fără a schița vreo mișcare, mina întinsă de Rousseau, apoi zice cu o voce gravă: „Din ordinul directorului general sînteți pus la dispoziția mea. Știm că sînteți agent al iugoslavilor. Aveți la dispoziție cinci minute pentru a mărturisi!” Rousseau se dă cîțiva pași înapoi și se prăbușește într-un fotoliu. „Mi se părea — va nota el ulterior — că totul se învîrte în jurul meu. N-am scos un cuvînt și n-am schițat nici cel mai mic gest de negare. Era ca și cum acoperișul clădirii S.D.E.C.E. mi-ar fi căzut pe cap.”

★

După scurgerea celor cinci minute, colonelul Lillois iese din birou. Căpitanul Albert și Dolmance încep interogatoriul. Început în 2 iulie, ora nouă dimineața, acesta se va termina a doua zi, la ora șase după-masă. În total treizeci și trei de ore. Să ne reamintim că Rousseau are șaiszeci și doi de ani. Nu i s-a acordat decît o scurtă pauză în cursul nopții, între orele două și patru, fără a i se permite să se întindă. În tot acest interval de timp n-a mîncat nimic. Dar am spus deja că omul era în formă bună.

Interogatoriul începe ciudat: Rousseau e acuzat că s-a ocupat cu traficul de aur în timp ce stătea la Belgrad. Flica sa mai mare, care avea acces la contul bancar al tatălui, cumpăra ludovici de aur la Paris, pe care îi trimitea apoi la Belgrad cu valiza diplomatică, cel mai comod și discret mijloc. Se știe că unii cetățeni din diferite țări sînt avizi după metale prețioase și monedă forte. Rousseau, revinzînd ludovicii „la negru”, își putea rotunji bine veniturile. Dar el n-a făcut-o în realitate. Operația era necesară pentru plata unui informator iugoslav, care nu vroia să accepte decît aur. Deci, chestiune de serviciu, nu trafic în interes personal. Acuzarea va fi abandonată. Se trage cortina peste problema ludovicilor de aur. Căpitanul Albert trece la atacul de fond: Colaborarea lui Rousseau cu U.D.B.A., serviciul special iugoslav, Demon-

strație zdrobitoare. Doi foști ofițeri ai U.D.B.A., fugiți în Vest, îi acuză pe Rousseau și pe flica sa, Monique, de trădare de țară. Anumite dovezi confirmă spusele lor. Monique a fost recrutată după ce a fost compromisă cu niște fotografii obscene. I se propune lui Rousseau să le vadă, căci ele sînt acolo pe birou (unde, privitor la acest caz, se află dosare întregi, precum și benzi cu înregistrare magnetică). I se pot arăta, de asemenea, fotografiile realizate de iugoslavi în timpul avortului făcut acesteia. „Nu e prea plăcut de văzut!”, precizează Albert. Rousseau refuză îngrozit. Dar i se pune o bandă magnetică. Nu există nici un dubiu: cea care vorbește este Monique. Își recunoaște vina de a fi trădat și imploră clemență.

Cît despre Rousseau însuși, el a fost recrutat grație altor fotografii, luate în timp ce-și desfășura activitatea profesională. Iugoslavii l-au filmat și fotografiat în cursul misiunilor sale de spionaj. Amenințat cu scandalul public și chiar cu lichidarea discretă, el a acceptat să lucreze pentru iugoslavi. Organele de anchetă posedă chiar și fotografiile făcute de iugoslavi, înfățișîndu-l pe Rousseau, pregătindu-se să asiste la proiectarea filmului de către iugoslavi: probă evidentă a compromiterii sale. Totul se afla acolo, pe biroul ministerial. În sfîrșit, proba zdrobitoare: Monique a recunoscut că tatăl ei a urmat-o pe calea trădării.

Rousseau neagă. Orel se scurg, vine noaptea, o zi îi ia locul celeilalte, iar el neagă în continuare. Alternanța obișnuită de promisiuni și amenințări. Rousseau este la capătul rarierei, la trei luni înainte de pensionare. Dar aceasta nu mai interesează pe nimeni. Dacă mărturisește și dă informații despre U.D.B.A. „nu i se vor tăia ambele urechi, ci doar una”. Se vor mulțumi cu o simplă sancțiune administrativă, fără a-l da pe mina D.S.T. Nu va fi urmărit penal. I se citează nume de agenți ai S.D.E.C.E. care au trădat, dar și-au recunoscut vina și au scăpat de rigorile justiției. Dar el se încapătinează „să nege și viitorul său va fi sumbru. Serviciul „Acțiune” al S.D.E.C.E. va interveni, probabil, și-l va lichida. Rousseau va fi predat la D.S.T. „O să vedeți ce se petrece la D.S.T. și o să regretați că n-ați evitat să ajungeți acolo!” La fel le spuneau și ofițerii germani luptătorilor din Rezistența franceză pe care-i interogau: „Noi, ofițerii de la Abwehr, nu ne vom atinge de un fir de păr din capul dumneavoastră. Dar dacă vă încapătinați să tăceți, sîntem obligați să vă predăm Ges-

tapo-ului. Și atunci, rămâne amic ...” Mai este nevoie să precizăm că S.D.E.C.E. nu este Abwehr și D.T.S. nu-i Gestapo ?!

Dar Rousseau neagă în continuare. Spre seară, intră în birou Claude Blou, soțul fiicei sale, Nicole, care a amenințat postul de gardă că alertează poliția dacă nu i se explică de ce a dispărut soțul său. Căci familia este în fierbere. Simone Rousseau a primit seara un bilețel scurt, prin care soțul său o anunța că nu vine la cină. Dimineața, plantonul de la S.D.E.C.E. i-a dat un nou mesaj din partea lui Rousseau: „Draga mea, nu te neliniști, n-am să vin acasă azi.” Dar lumea s-a neliniștit. Simone a văzut în fața casei o mașină cu stație radio-emisie-recepție, în care un individ punea mina pe telefon imediat ce o vedea intrând sau ieșind. Or, pentru ea fețele indivizilor din autoturism erau dubioase. Poate că sint algerieni veniți pentru represalii. Poate că S.D.E.C.E. îl reține pe soțul ei pentru a-l proteja. Clanul Rousseau, convocat de urgență, ține consiliu și hotărăște să-l trimită pe Claude Blou după vești.

Acesta îl găsește pe Rousseau prăbușit. Interogatoriul durează de treizeci și două de ore. Rousseau îi spune: „Mergi acasă și ia-le la tine pe Simone și Martine. Să fie acasă la ora zece !”.

Lui Rousseau i s-a permis să-și vadă familia cu condiția să facă o declarație. În ziua de 3 iulie, la ora optsprezece Rousseau semnează un text de șaisprezece rânduri, prin care recunoaște că a fost obiectul unei compromiteri din partea serviciilor speciale iugoslave, constrins și din cauza lui Monique.

★

Căpitanul Albert și trei ofițeri merg cu el acasă și procedează la percheziționarea locuinței. Apoi, îl lasă singur. Spre ora zece soția și fiica sa, Martine, îl găsesc proaspăt ras, desțins, mâncând un sandwich. Simone Rousseau are nervii întinși la maximum: „Unde ai fost ? În vacanță ?” Rousseau îi răspunde: „Hai, hai, nu mai pune întrebări !” Simone o culcă pe Martine, apoi reîncepe cu întrebările: „O să vorbești, sau merg la serviciu să întreb ce se întâmplă ?” „Sînt acuzat că aș fi lucrat cu iugoslavii. Dar poți să ai încredere în mine: n-am făcut nimic !” Destindere din partea lui Simone. O istorie idioată ! Totul se va aranja. Soțul său pare obosit, dar nu nervos. Se culcă și dorm ca scăldați. Trezit la ora șapte și

jumătate, Rousseau bea un suc de portocale. În timp ce se rade, Simone îi pregătește micul dejun : cafea, biscuiți, iaurt, dulceată. Apoi, Simone încearcă alte întrebări. Rousseau răspunde : „E din cauza lui Monique. Necazurile mele vin de la ea. Au arestat-o !” Pleacă la ora nouă fără cinci minute, ceea ce este tîrziu, dar îi explică lui Simone că ora a fost impusă de căpitanul Albert. De la fereastră, Simone îl privește îndepărtîndu-se și făcîndu-i un gest de rămas bun. Două autoturisme — Peugeot negre — cu stații de radio-emisie-recepție staționează de o parte și de alta a imobilului.

Rousseau cel din 4 iulie nu mai este Rousseau din seara de 3 iulie. Căpitanul Albert îl găsește arrogant și furios. El își retrace violent mărturisirea din ajun și neagă orice colaborare cu U.D.B.A.

Interogatoriul reîncepe. Apoi spre prînz, Rousseau, ajutat de căpitanul Albert, face o nouă declarație, recunoscîndu-și trădarea.

Contactat, în iunie 1958, de doi agenți iugoslavi, află de compromiterea fiicei sale și de marile servicii făcute de ea ca agentă a U.D.B.A. I se arată fotografiile, în timp ce Rousseau acționa ca agent al S.D.E.C.E. amenințat cu scandalul public și chiar cu un „accident”. Înnebunit, cedează. Omul său de legătură era un tânăr iugoslav care locuia în același imobil, Milan Pavelici. Lui i-a dat, anterior reînnoțirii la Paris, tot materialul conținut în curierul postului. Puțin înainte de plecarea din Belgrad, Pavelici l-a anunțat că o să primească o scrisoare cu fixarea modalităților de reluare a contactului la Paris, dar această scrisoare n-a mai sosit și colaborarea sa cu U.D.B.A. a luat sfîrșit odată cu părăsirea iugoslaviei.

Conform promisiunii făcute pentru cazul cînd încetează să nege, lui Rousseau i se permite să ia masa acasă. O găsește pe soție plîngînd, căci a întîrziat zece minute față de orarul normal, obișnuit. O bate pe umăr spunîndu-i : „Nu te neliniști, totul o să se aranjeze !” Apoi mîncîncă cu multă poftă salată de boeuf și friptură.

Nicole Blou sosește abia la desert. Îl găsește pe tatăl său foarte obosit, dar calm. „Nu-mi pune întrebări pentru că n-ai putea să răspund. Toate necazurile îmi vin de la Monique. Dar o să se aranjeze ! Astă-seară am să beau un whisky la Blou.”

Simone și Nicole îl privesc de la fereastră în timp ce se îndepărtează și face, la locul obișnuit, gestul cunoscut lor de rămas bun. Se află iarăși la S.D.E.C.E. de vreo patruzeci de

ore. Este întrebat, de astă dată, în legătură cu personalul de la ambasadele unde a lucrat, Belgrad și București. După șapte-sprezece ore este pus să semneze o declarație solemnă, prin care confirmă că n-a mai avut nici un contact cu U.D.B.A. din iulie 1959. La orele șaptesprezece, colonelul Lillois își face intrarea în birou și anunță că, din ordinul directorului S.D.E.C.E., Rousseau este pus la dispoziția D.S.T. În ziua de 4 iulie 1969, spre seară, Eugène Rousseau părăsește sediul S.D.E.C.E. într-un autoturism al D.S.T.

Viața sa era sfârșită !

Toate drumurile duc la S.D.E.C.E.

Ea începuse rău. Pana ezită pe moment să-i transcrie viața. Ceea ce vrem însă să scriem este un capitol singular care se inserează prost într-o afacere de spionaj. Vom parcurge un drum semănat de umbre negre care l-a condus pe Petit Poncet până în palatele prea vaste pentru el, populate de persoane care se ocupă de afaceri depășind toate așteptările lui.

Veți considera că ați găsit aici doar descrierea unei vieți mediocre. Noi, dimpotrivă, credem că această viață este admirabilă pentru dragostea pe care i-a știut s-o facă să strălucească. Dar intenția noastră nu este s-o facem să plîngă pe Margot. Ceea ce este important este că explicarea afacerii Rousseau constă în întregime în viața lui Eugène Rousseau.

El s-a născut la 26 ianuarie 1907, la Brain-sur-Longuenée, Maine-et-Loire, fiind al doilea din patru copii. Mama sa, prima din zece copii, era epileptică. De mai multe ori într-o lună cădea la pământ în fața casei și copiii alergau urlînd pe la vecini cerîndu-le să o ridice. Între două crize ea confecționa haine pentru cei de la fermă. Tatăl, provenit dintr-o familie cu nouă copii, era analfabet. Era un om închis, probabil și din cauza faptului că i s-a ascuns boala soției pînă a doua zi după nuntă.

Iarna, făcea pe tăietor de lemne. Vara, lucra pe la fermă. Primăvara era vînător de cîrțițe. Această meserie consta în colindarea pe cîmp cu o cutie în bandulieră și un clește cu arc în mînă. Metoda aplicată era următoarea : se așază

o piatră de circa cincisprezece milimetri în cleștele deschis și se introduce în ascunzișul cîrțiței. Animalul caută să înlătore piatră, prinzîndu-și laba sau nasul în clește. Dacă prinzi zece-cincisprezece cîrțițe, poți să ceri o gratificație de la proprietarul terenului. Poți, de asemenea, să vinzi pieile, deși acestea sînt foarte ieftine.

La familia Rousseau meniurile sînt invariabile : supă de ceapă, pine, fasole-uscată sau cartofi. Cîteodată, bojoci pe care alții îi dau la pisici. Locuiesc șase persoane în două camere. Hainele trec, pentru a fi folosite, de la unul la altul, pînă la cel mai mic copil. Emile, fratele mai mic al lui Eugène, își amintește că a avut primul lui costum la vîrsta de opt ani. I-l plătiseră frații mai mari.

Fiind săraci, erau înscrși la „casa de binefaceri”. Această dădea dreptul la o pine de șase kilograme în prima duminică a lunii. În aceeași duminică copiii lui Rousseau puteau merge să primească pomană de la binefăcătorii lor. Emile și Eugène, care formau o echipă, întind mina la domnișoara Félicité care le dă doi bănuți ; apoi la domnul Le Curé (preotul) care le dă un bănuț ; pe urmă la bunele maici ; apoi la doamna Fali-gand, altă rentieră. În duminicile „bune” ajungeau pînă la opt bănuți. Alt privilegiu rezervat familiei Rousseau : membrilor ei, fiind, cei mai săraci din sat, le spală preotul picioarele în joia mare, în fața întregii parohii. După această ceremonie se trece la sacristie, cînd preotul îi dă familiei o pine de trei livre.

Copiii merg adesea la școală. Eugène și Emile care au o pereche de saboți pentru amîndoi, merg pe rînd la școală. Iarna, cînd tatăl lor lucra ca tăietor de lemne, unul dintre băieți trebuia să meargă cu el să tragă la ferăstrău. În zilele frumoase lucra la fermele unde se simțea lipsa forței de muncă, fiind perioada războiului mondial. Deci cunoștințele progeniturii Rousseau trebuiau să se limiteze în mod logic la a ști să scrie și să citească. Dar aici intervine primul din cele șase personaje care au punctat drumul lui Eugène Rousseau. Este vorba de învățătorul Dubois, un om micuț, de șaizeci de ani, care și-a desfășurat aproape întreaga activitate la Brain-sur-Longuenée. „Patriotic, laic și republican”, ne spune Emile, care concepe profesia sa ca pe un apostolat, pentru că, mizeria conștîndu-i pe copiii lui Rousseau să lipească de la școală, învățătorul va merge la ei acasă seara sau joia toată ziua pentru a le preda lecțiile la care au lipsit. Îl vedeai sosind cu

brațele pline de cărți împrumutate pentru ei de la biblioteca municipală. Datorită învățătorului, în ciuda absențelor de la școală, Eugène era totdeauna printre primii trei din clasă, luându-și cu strălucire diploma de studii la doisprezece ani. Acesta este sfârșitul studiilor pentru el, în ciuda pledoariilor pasionante ale învățătorului Dubois, care pledează în van pentru o bursă. Mama sa face acum crize repetate. „Pentru noi copiii, scrie Eugène, era ceva crunt. Cea mai neagră amintire din copilăria și tinerețea mea, spune Emile. Era înfiorător. Întreaga viață normală a familiei devenise imposibilă”. Tatăl se închide în muțenie. Pentru cele două sărmane ființe (tatăl și mama lui) cuprinse de mizerie, un analfabet și o bolnavă, diploma copiilor lor nu era decât o hirtie pe care o agăți de perete și care nu aduce nimic de mâncare. Deci la muncă! Ei cunoșteau deja această chemare. La zece ani, Eugène era băiat la fermă. Se întâmpla ca el să se salveze fugind în pădure când era bătut, dar cel puțin avea cu ce să-și astimpeze foamea. Emile, la aceeași vîrstă, lucra la un brutar care îl trezea la ora patru dimineața. Existau totuși lecțiile domnului Dubois care le înfrumusețau viața.

Eugène este mutat la altă fermă ca cioban. Lente peregrinări pe la țară, un ochi la oi și unul la carte. Căci nici Eugène, nici Emile nu vor scăpa de miracolul lecturii inoculat de învățătorul Dubois. Nu e bine pentru un cioban să iubească cărțile; el trebuie să se limiteze la a-și număra oile ziua și stelele noaptea! Fiecare pagină este o incitare la a cunoaște alte locuri, alte ființe. Când unul dintre unchii săi, întors din război, îl invită să lucreze la el, Eugène își lasă oile și pleacă la Plessis-Macé, tîrg apropiat de satul său natal. Unchiul și matusa sînt oameni buni care îl tratează ca pe propriul lor copil. Se lucrează totuși șaisprezece ore pe zi, inclusiv sîmbătă, iar Eugène n-are decât treisprezece ani. Lucrează aici doi ani, după care merge la Segré și Angers, la meșteșugari, unde programul de lucru este și mai draconic. Eugène își dă seama că este pe un drum greșit și că trădează speranțele puse în el de către învățătorul său venerat, dar ce putea să facă, în puținele lui ore libere? Să alerge. La început cu bicicleta, dar o cădere gravă îl face să renunțe. Deci pe jos! Și surpriză: este dotat.

Înainte era școala, acum e sportul. Unii dintre oameni găsesc la picioarele lor scara socială pe care pot urca ușor, ajungînd la funcții înalte. Alții trebuie să-și confecționeze

singuri, cu răbdare și trudă, treptele care le vor permite să urce. Așa s-a întîmplat și cu Rousseau. Treptele, în cazul lui, se numesc în ordine: școala comunală, clubul sportiv, armata, mica administrație.

În trei ani devine campion, fără rivali pe plan regional, și participă la numeroase finale la Paris. Le Racing Club din Franța îi deschide porțile. În mai 1925, la vîrsta de optsprezece ani, decide să părăsească ținutul natal (nu e vorba de fapt decât de un „la revedere”).

În prima săptămîină, din lipsă de locuință, doarme sub cerul liber, în pădurea din Boulogne și se hrănește cu piine și brînză. Dar salariul îi va permite cînd să se instaleze într-o cameră confortabilă și să-și cumpere haine noi. În timpul săptămînii este prezent la uzină, iar duminică, pe stadion. Viață plină, care îi va lăsa totuși timp liber și pentru inimă. La 27 noiembrie 1926 se însoară cu Christine Beck.

El are 19 ani, iar soția sa, 18. Să fie asta fericirea? Să se fi terminat cu mizeria? Ehe! Să mergem mai departe...

La șase luni după căsătorie, este chemat să-și satisfacă serviciul militar. Tînăra sa soție se întoarce la Troyes, unde trăiesc bunicii ei. Rousseau vine și el, fiind repartizat la batalionul 5 vînatîor de munte, după ce urmasa plutonul ca elev subofiter. Cîștigă 25 de centime pe zi. Soția lucrează pentru un salariu mic. Bunicii trăiesc în mizerie. O fetiță se naște la 28 ianuarie 1928, murind apoi de pneumonie, în același an, la 16 martie. Mama, bolnavă, e în spital. Rousseau, înconjurat de o mină de camarazi, însoțește micul coșciug pînă la cimitir. Vor mai urma și altele.

În aprilie este avansat sergent, fiind transferat la Courbevoie, unde soția sa reușește să găsească o slujbă. În octombrie, aproape de liberare, are o după-amiază liberă pe săptămîină pentru a-și căuta serviciu. Demersuri zadarnice. În primul rînd, se anunță marea criză; apoi, el este specialist în caroserii din lemn, iar acum se construiesc automobile din fier și oțel.

Aici intervine cel de-al doilea personaj care îi va marca drumul în viață: „Un ofițer remarcabil, care mă sfătuiește să mă înrolez pentru doi ani într-un regiment din Maroc. Dacă, după doi ani cariera militară nu-mi va place, voi putea găsi ușor o slujbă, spune acest ofițer. Familia pleacă în Maroc, soția născînd o fată, Josette, înainte de plecare. Păstrez un suvenir de neuitat din ședereea mea în Maroc”, va scrie Rousseau adău-

gînd următoarele cuvinte, care sînt leit motivul său : „Și acolo am învățat multe”. Omagiu pentru învățătorul Dubois : „Și datorcă totul pentru formarea mea”. Omagiu adus sportului : „Numai eu știu ce datorcă sportului, școala a curajului, voinței și camaraderiei, care mi-a permis, mai ales la Racing Club, să iau contact cu oameni dintr-un mediu social elevat, să descopăr noi orizonturi”. Astfel, pe fiecare treaptă, Rousseau se oprește pentru a face bilanțul, exprimîndu-și gratitudinea celor care i-au permis să urce. Îl ascultăm cu inima strînsă, căci el nu vede ceea ce noi vedem : destinul care îi retează de jos scara, astfel încît, cu cît va fi mai frumoasă ascensiunea, cu atît mai dură va fi căderea. Să continuăm însă...

În Maroc i se nasc doi copii : Christian și Jacqueline. Cei cinci Rousseau se instalează la Auxerre, unde Eugène e numit secretar al medicului garizoanei. „Păstrez o foarte frumoasă amintire a perioadei cînd mi-am îndeplinit serviciul în mediul medical. Și acolo am învățat multe lucruri timp de trei ani”. La Auxerre se naște Eliane.

În 1935 se mută la Courbevoie, unde se naște Nicole. Rousseau, promovat sergent-major, este admis în corpul autonom al secretarilor de stat-major și recrutare. Este repartizat la biroul de recrutare din Paris. Familia se instalează la Lillas, unde se naște Monique. Este avansat apoi la gradul de adjutant. Avem în față o fotografie din acea perioadă, înfățișîndu-l pe adjutantul Rousseau, cel căruia i te adresezi de preferință pentru o permisie de treizeci și șase de ore.

Între 1937—1939, urmează cursurile serale la liceul Voltaire. Micul învățător trebuie să se răsucescă de bucurie în mormîntul său. Lecții de calcul, științe naturale, gramatică. Dictări pe caiete întregi. Rousseau are treizeci și doi de ani și crește șase copii.

O soldă de adjutant pentru șase copii (nu existau încă alocații !). Poate că nu mai este mizeria din copilărie, dar, oricum, Rousseau trăiește în sărăcie. Christian, fiul mai mare, își amintește de mesele de acasă : copii mincau primii, apoi părinții terminau resturile. Garderoba sa, pînă la război, se rezuma la uniforme vechi ale tatălui, recroite de mama sa. Are doisprezece ani și este un eveniment în familie cînd mama își cumpără pentru prima dată o rochie nouă. Săraci, dar fericiți ! Christine Rousseau este o femeie de viață și veselă ! Eugène a avut dintotdeauna un caracter bun. Amîndoi adoră copiii. Fiecare nou copil este pentru ei un prilej de bucurie,

nu de griji ; încă o ființă de iubit ! Copiii lui Rousseau nu i-au auzit niciodată pe părinți certîndu-se și nu i-au auzit niciodată vorbind de bani.

Locuiesc la Lillas, într-un imobil rezervat subofiterilor, aflat acum la dispoziția S.D.E.C.E. Copiii merg la școala comună din Bulevardul Mortier, la 150 metri de cazarma din Tourelles, viitoarea Centrală a S.D.E.C.E.

★

În 1939 începe războiul. Urmează marele marș din iunie 1940. Adjutantul Rousseau se află la Royan, fără a fi tras un singur foc. În timpul armistițiului primește concediu. Familia se mută la Plessis-Macé, Degringoladă : e ca și cum ultimii cincisprezece ani ar fi fost șterși de război. Totuși nu mai lucrează șaisprezece ore pe zi. Rousseau se reîntoarce cu familia la Lillas, unde este angajat la Institutul de Statistică.

Foame și frig, cu singura consolare că acum nu mai sînt singurii cu stomacul gol și picioarele înghețate. Expediții la Anjou după alimente ; traversarea Parisului după o piine ; vuietul sirenelor noaptea și pămîntul sfîrtecat de bombe.

Christine Rousseau se îmbolnăvește. Noaptea are violente dureri abdominale. Diagnosticul : afecțiune a vezicii biliare. Diagnosticul este confirmat de un al doilea doctor, care atrage atenția asupra riscurilor operației, inima Christinei fiind slăbită de numeroasele nașteri. Crizele se înmulțesc și se agravează. Operația este fixată pentru data de 2 februarie 1944.

Cîteva zile înainte de internare, Christine se află în bucatărie, în fața ferestrei. Christian, care este preferatul ei deoarece a scăpat ca prin urechile acului în urma unui vaccin nereușit, îi spune : „Primești peisajul pentru ultima dată ?” „Poate că ai dreptate...” îi răspunde ea și izbucnește în plîns.

La 2 februarie, Rousseau se află la spitalul Salpêtrière, unde soția sa este internată de două săptămîni pentru a fi pregătită cît mai bine pentru șocul operației. Vede căruciorul ieșind din sala de operație. Totul a mers bine. Christine este instalată în camera ei Rousseau se așază lîngă patul ei, așteptînd să se trezească. Moare însă sub ochii lui. Criză cardiacă.

Rousseau se întoarce acasă înainte de orele șase dimineața. Este încă întineric beznă. Christian se trezește, apoi Josette — copiii mai mari, de cincisprezece și respectiv treisprezece

ani, „N-o s-o mai vedeți pe mama !...“ Scenă atroce. Christian, care va purta toată viața în minte scurta frază, inconștient pronunțată în bucătărie, vrea să se sinucidă : „Eu am omorît-o pe mama !...“ Cei mai mici, treziți la rindul lor, scot urlete înfiorătoare. Este încă noapte când Christian și două surori sint trimiși la bunica lor să-i anunțe moartea fiicei ei. Această le trîntește ușa în nas... Ea se avea în termeni reci cu Christine, din motive neclare. Cei trei izbucnesc în hohote de plîns. Dar aceasta nu este totul... În ziua înmormintării, cele două fetele mai mici, Nicole și Monique, sint lăsate la vecini. Aceștia aveau însă un botez : cîntă, dansează, chefuiesc. Lîngă masă, Nicole și Monique care plîng.

Copiii sint împărțiți la rude. Soția lui Emile le ia pe Eliane și Nicole ; ea va fi cea de-a doua mamă a lor. Christian, Jacqueline și Monique merg la mătușile lui Eugène. El se instalează la Plessis-Macé cu Jean-Claude și Josette, care va avea grijă de frățiorul ei. Jean-Claude se îmbolnăvește de bronșită și moare la trei iunie, probabil din cauza unei meningite. Este al treilea sicriu pe care Rousseau îl însoțește la rimitir.

Iată un om care exagerează. Iată unul care abuzează de tragedie. Era cite o lacrimă pregătită pentru fiecare din nenorociri, dar aici e nevoie de un torent. Sinteti pe cale să înțelegeți afacerea Rousseau mai bine decit toți cei care l-au interogat, judecat și condamnat pe omul Rousseau. Dar să mergem mai departe !

La 12 august 1944, Rousseau acostează pe stradă un ofițer francez în uniformă. Se prezintă : adjutant în concediu de armistițiu, dispus să reia serviciul militar. Acesta este cel de-al treilea personaj care va juca un rol important în viața lui Rousseau. La recomandarea sa, Rousseau este angajat la biroul de înrolare al Securității militare din Angers. Opt luni mai tirziu, este mutat la D.G.E.R. la Paris. D.G.E.R. — ieșit din celebrul B.C.R.A. gaullist — se va numi în curînd S.D.E.C.E.

★

Nenorocirile sale sint aproape de sfîrșit ! Cînd se află singur în apartamentul gol din Lillas, unde era obișnuit să audă cîntecele soției și să-i vadă alergînd pe micul Jean-Claude, Rousseau ia hotărîrea să-i strîngă iarăși pe copii în jurul său.

E o hotărîre nebunească, strigă unchiul și mătușile, dar în ochii lui Rousseau e singura în măsură să împiedice naufragiul familiei.

Clanul Rousseau s-a născut ! Trăiește încă. Fetele intră la pension la maicile din Saint-Vincent-de-Paul, pe strada Universității. Christian se instalează cu tatăl său în locuința din Lillas și urmează cursurile de desen industrial. Din două în două săptămîni, fetele au o duminică liberă, cînd aleargă acasă să spele vasele, să facă curat și să coasă haine. În duminica cealaltă ele primesc vizita lui Eugène și a lui Christian. La despărțire, lacrimi : „Nu ne lăsa ! Ia-ne cu tine !“ Promisiuni : „Am să vă iau imediat ce voi putea !“ Maicile sint emoționate. Și cine n-ar fi ? Pentru ele Eugène Rousseau este un sfînt laic. „Nu meritați un asemenea tată. Ar face mai bine să se recăsătorească. De fapt așa o să se și întîmple !“

Greutăți financiare : cinci fete la pension atrîrnă greu pentru un salariu. Dar Rousseau este obișnuit.

Anii trec și domnișoarele părăsesc pensionul, instalîndu-se la Lillas. Fericire pentru clanul Rousseau, care s-a reunit în sfîrșit. Vor putea înfrunta viitorul, braț la braț. Fetele se înscriu la Camptometer, pentru a învăța să lucreze la mașinile de calcul complex. Apoi, patru dintre ele și Christian se angajează la Citroën, unde Josette îl va întîlni pe viitorul ei soț. Seara, după cină, se reuneșc în bucătărie pentru a spăla vasele cîntînd. Rousseau se ocupă de bucătărie și el face și piața, deoarece ceilalți lucrează la periferie și ajung tirziu acasă, în timp ce S.D.E.C.E. este doar la doi pași.

La S.D.E.C.E., Rousseau lucrează ca angajat civil, fiind titularizat abia la 1 mai 1955 în calitate de comis principal. Pentru el nu s-a schimbat nimic. Lucrează tot la vrafu de hîrtoage, ca și la biroul de recrutare din Paris, la Institutul de Statistică sau la Securitatea militară din Angers. Execută aceeași muncă. Doar hîrtia pentru corespondență are alt antet.

Anul 1955 este marcat de evenimente memorabile. Mai întîi, familia Rousseau își cumpără un automobil. Un 4 C.V. Renault de ocazie. Zi glorioasă în istoria clanului Rousseau. Dar seara, la masă, Rousseau își șterge lacrimile : „Dacă mama voastră trăia, ar fi stat lîngă mine în mașină !“ Mai tirziu, va scrie : „Am căutat din răspuțeri să fac în așa fel încît copiii să nu observe lipsa mamei. Durerea mea nu apărea decit cînd eram singur în cameră“. Dar se înșela. Copiii citeau tristețea pe fața lui.

Autoturismul nu este încă rodat, fiind Jacqueline anunță că este însărcinată. O face tremurând, căci Rousseau își ținea din scurt fetele mai mari : le lăsa să iasă rar în oraș și le cerea să respecte strict ora de întoarcere. Toaleta — doar cele strict necesare. Frecvență supravegheată. Rousseau se înroșește, nu scoate nici un cuvânt și se încheie în cameră pentru trei zile, apoi iese și le spune copiilor adunați în jurul său : „Vă dau o veste bună : în curând am să fiu bunic !” Toți îl imploră să nu vîndă automobilul pe care vrea să-l dea pentru ca Jacqueline să întrerupă serviciul și să nască în cele mai bune condiții.

Acest episod este unul din cheile afacerii Rousseau. Josette se mărită, la trei luni după Jacqueline, cu un specialist în mașini-unelte, Christian, care este agent tehnic, se însoară cu o funcționară. Eliane se mărită în 1956 cu un muncitor ajustor. Ea însăși este „puțin” gravidă în ajunul nunții. Un alt eveniment : Rousseau este trimis în străinătate, plecând cu Monique la Belgrad, la opt zile după nunta Elianei.

Monique este cel de-al patrulea personaj care a influențat viața lui Rousseau.

În timp ce toate surorile ei îi semănau tatălui, ea este portretul mamei sale. Are vivacitatea, farmecul și veselia ei. Dramele familiei n-au putut s-o marcheze : avea cinci ani la moartea mamei sale și a fratelui ei. Ea n-a trăit cu adevărat noaptea tragică din 2 februarie 1944. Ea n-a suferit cu adevărat nici măcar neîncetatele dificultăți materiale care vor lăsa o urmă de neșters asupra fraților mai mari. Abia pe la vîrsta de doisprezece ani începe să sufere din cauză că e prost îmbrăcată și că rămîne la Paris în timp ce alți copii pleacă în vacanță ; totuși la unsprezece ani mergea deja în automobil. De aici ușurința și lipsa ei de griji. Ceilalți frați au în spate trecutul nefericit. Ea este viitorul, pe care îl vrea roz și voios. Monique este copilul de inimă al lui Rousseau.

Este însă insuportabilă.

„Știe la fel de bine să vă facă să rideți, cum știe să vă facă să vă treacă sudorile. Cine pretinde că o cunoaște, se înșală !”

Foarte bine a pus la punct tehnica de a scăpa de regula comună. Cînd vede că, după una din numeroasele ei prostii, Eugène încruntă din sprincene, Monique începe să plîngă și să geamă : „Mamă, mamă !...” Rousseau se schimbă la față și o ia în brațe.

Maicile de la Saint-Vincent-de-Paul o țineau cît de cît sub control. Dar, odată ieșită din colivie, adio disciplină și muncă ! Înainte de examen este exmatriculată. Tatăl o consideră o victimă. Încearcă diverse slujbe dar este concediată. Eugène este indignat de răutatea celorlalți. Excentricitățile ei sînt aproape unica sursă de discordie în casa Rousseau. Dacă Monique trebuie să facă cumpărături, socotelile sînt de nedezlegat chiar și pentru experți. Dacă i se cere să plimbe copii, se vîntură prin cartier, prezentîndu-i ca pe proprii ei copii (deși nu are, decît cincisprezece ani !); trebuie apoi eforturi pentru a restabili excelenta reputație a lui Rousseau. Dacă vrei să-ți păstrezi garderoba intactă, trebuie s-o pui sub cheie.

Monique e deja foarte dragută. Acest pericol nou cere măsuri de precauție din partea tatălui. Rousseau îi cumpără un trusou și o înscrie la instituția religioasă din Saint-Germain-en-Laye. După trei zile, stăreța îi telefonează lui Rousseau să vină să-și ia fata. Merge Nicole și o aduce acasă. Pe drum, Monique o imploră să inventeze un motiv plauzibil pentru trimiterea ei acasă. Nicole declară că Monique a ris în timpul rugăciunii. Rousseau zîmbește. Monique se angajează ca vinzătoare la un magazin de șosete.

În continuare, un episod alarmant. Monique se îmbolnăvește, fiind chemat urgent doctorul. După ce acesta iese, Monique sare la geam și îi aruncă un bilețel, care cade în minile poștaşului. Pe bilețel scria : „Dragul meu...” Doctorul avea peste cincizeci de ani... Rousseau face o scenă îngrozitoare. Vom asista curînd la alta de același gen. Rousseau tocmai a fost numit pentru postul de la Belgrad. Ce să facă cu Monique ? Cum să lăși acasă o fată de șaisprezece ani, atît de vulnerabilă la tentații ? Îi cere colonelului permisiunea s-o ia cu el pe Monique. Colonelul aprobă.

El aprobă, dar noi rămînem dezarmați. Este oare S.D.E.C.E. o anexă a pensionului maicilor din Saint-Vincent-de-Paul, un refugiu pentru fetele amenințate cu pierzania ? În timp ce toți care pleacă la munci de răspundere în străinătate sînt avertizați asupra tentativelor de seducere interesată la care vor fi expuși, în timp ce la toate ambasadatele franceze cît de cît importante un ofițer al S.D.E.C.E. este însărcinat să se ofere drept victimă tinereilor persoane străine care le dau tircoale celor de la ambasadă, un colonel consimte să trimită la Belgrad o domnișoară care a băgat deja în sperietți tot Lillasil.

Și asta nu e tot! Fără cea mai sumară anchetă, fără să se ceară cit de cit informații despre Monique, i se încredințează postul de secretar-dactilografă. Va bate la mașina corespondența secretă. Va avea acces la toate dosarele. Va cunoaște combinația seifului unde se află codurile. Pur și simplu ni se taie picioarele când auzim de asta. Credem că până și o firmă particulară ar fi luat niște măsuri de prevedere la angajarea lui Monique, măsuri pe care S.D.E.C.E. — Serviciul secret al Franței — n-a găsit necesar să le ia. Considerăm că Monique este mai puțin o vinovată și mai mult o victimă a ireponsabilității celor care au trimis-o în cursă unde va fi, în mod fatal, prinsă.

Stupoarea clanului Rousseau este imensă. Copiii aveau respect pentru „cutia” misterioasă unde lucra tatăl lor. Fără ca acesta să le fi spus vreodată ceva, își închipuiau că acolo colonei, care nu dau greș, își desfășoară vastele lor acțiuni.

Angajarea lui Monique declanșează amuzamentul celorlalți. Josette: „La început am crezut că-i o glumă, nu-mi venea să cred!” Christian: „În închipuirea mea S.D.E.C.E. era o instituție serioasă. Când am văzut asta, am rămas uimit!” Eliane: „Faptul că Monique lucrează acolo m-a făcut să înțeleg că S.D.E.C.E. este o casă de nebuni!” Jacqueline: „M-am gândit că au bani de azvirlit. Dacă o angajează pe Monique, înseamnă că nu sînt serioși. Le era suficient să traverseze Boulevard Mortier și să-l întrebe pe primul negustor din Lillas despre Monique, fiindcă o cunosc toți ca pe un cal breaz!”.

Să ne gîndim la un amănunt: în vîrstă de șaisprezece ani, cînd a ajuns la Belgrad, Monique, descoperită în anul următor, nu putea să compare decît în fața unei jurisdicții speciale pentru minori! Nu credem că analele judiciare franceze au înregistrat vreodată cazul unei minore judecate pentru trădare de patrie!

Un as al contraspionaajului la lucru

Periodic apare cîte un inginer nebun care prezintă curiozității publice o mașină gigant (împinzată de pistoane, leviere, angrenaje și acționată de motoare care dezvoltă o forță considerabilă), dar care nu servește la nimic.

Firește că ar fi prea mult să afirmăm că serviciile secrete, ca și mașina amintită, consumă doar în pierdere energia pe măsură ce o produc, dar ne-am apropiat de realitate definind ansamblul serviciilor secrete drept o serie de mecanisme a căror acțiune esențială constă în a se împiedica unul pe altul să funcționeze. Această activitate în circuit închis prezintă inconvenientul că este costisitoare și avantajul că nu deranjează publicul. Ea nu este decît parțial justificată prin grija de a ne apăra împotriva acțiunilor străine și fără îndoială se explică prin considerente psihologice care riscă să pară zadarnice cetățeanului de rînd.

Un serviciu secret este ca o trupă de comediați condamnată să joace de-a pururi în fața unei săli goale. Frustrare mutilantă: cea mai frumoasă reușită profesională nu se bucură de aplauzele care recompensează la alți succesul sau de stima prietenilor și admirația familiei; ea rămîne înfundată într-un vîl de mister. Și totuși nu în întregime. Există ascunse în culise serviciile secrete străine care veghează. Acelea n-or să vă aplaude succesele, dar cel puțin aveți satisfacția că sintetizi apreciat la justa valoare de către cunoscătorii în profesie. Vă va fi mai plăcut să luați sub control amanta unui șef de serviciu secret, decît să descoperiți inițiativa diplomatică a țării sale. Observatorului indiscret care reușește să se fofleze în sală, jocul serviciilor secrete îi apare la fel de straniu cum sînt jocurile copiilor în ochii adulților și — se știe — acestea par de neînțeles dacă se încearcă să fie apreciate în termenii rațiunii sau ai rentabilității. Se întâmplă ca observatorul să fie, desigur, fascinat de această imensă cantitate de energie, ingeniozitate și curaj cheltuite în mod sigur, într-o lume altfel avidă să elimine inutilul.

Se poate ca un agent advers să-și părăsească trupa și să se ralieze la dumneavoastră. Divină surpriză! Mobilurile fugii sînt diverse: conversiunea ideologică, santajul, atracția unui nivel de viață superior, considerente politice. Motivarea foarte frecventă, deși necunoscută de către public, este insatisfacția profesională. Actorul, simțind că excelențelul său joc rămîne necunoscut colegilor lui, speră că meritul său va fi mai bine apreciat de către concurenți (se înșală însă, căci în locul rolului principal pe care-l așteaptă se va trezi în cușca suflorului).

Ar fi simplu dacă cei din serviciul secret nu ar poseda la cel mai înalt grad arta de a face din simplu complicat (este

caracteristica unei organizări funcționând în circuit închis). Virtuțile dolarului asigură Statelor Unite ale Americii exclusivitatea transfulor veniți din restul lumii. Or, serviciile americane legate de cele din Vestul Europei prin afinități ideologice, politice sau financiare sînt separate de unele dintre acestea printr-un abis de suspiciuni. Astfel, Intelligence Service le păru mult timp americanilor nedemn de încredere. Se pare că acum este rîndul serviciilor secrete franceze. Deținînd dezvăluirile de la transful, americanii sînt plăcerea puritană să se semnaleze protejaților lor vîperile pe care le adăpostesc la pieptul lor prea încrezător, ceea ce este de fapt normal și simplu. Dar, cînd dezvăluirea unui transful are valoare de oracol, se poate întîmpla ca americanii să cedeze tentației, mai puțin normală și mai complicată, de a pune în gusa transfulor lor denunțuri presupuse.

În acest fel a devenit prudent să nu te încrezi în transful. Nu se mai știe dacă oracolele ies din gura lor sau sînt exprimate de către un mentor ventriloc. Însăși autenticitatea fugii nu mai scapă suspiciunii. Surprinzătoare încrîncenarea serviciilor secrete de a otrăvi propriile lor surse de informații. Utilizarea în scopuri de intoxicare a transfulor este cu atît mai periculoasă, cu cît acesta nu are încă decît o foarte slabă tendință de a fabula. În virtutea trădării sale, confruntat cu o societate ale cărei resorturi nu le cunoaște, stăpînit de teama de a primi o pedeapsă expeditivă la colțul unei străzi, el constată foarte repede că interesul pe care l-l poartă cei ce l-au primit cu brațele deschise este legat numai și numai de dezvăluirile cu puțință să le facă. El nu există decît atît timp cît vorbește. Însăși securitatea sa va deveni apoi problematică.

Un transful care permisea arestarea unui mare spion, moare după ce depune mărturie la proces în favoarea acuzării. C.I.A. vorbește de accident de mașină și de ciroză fără a preciza dacă ciroza este cauza accidentului de mașină sau invers. Interogat, juristul James Donovan, vechi membru al serviciilor secrete americane, răspunde cu siguranța celui care își cunoaște lumea: „Dar toți sfîrșesc așa!” Pentru a nu sfîrși așa sau cel puțin pentru a sfîrși cît mai tirziu posibil, transful este șmecher. El începe cu afacerile cu care a avut legătură directă și despre care poate furniza precizările cerute. Continuă apoi cu cele care scapă competenței sale dar despre care știe indirect ceva. Sacul său e gol, și-a epuizat toate denunțurile. Atunci vine rîndul celor ascultate pe culoar, numele

auzit în trecere în fața unui birou, aluziile, istoria fabricată în întregime — tot ceea ce permite să dea înapoi în timpul unei verificări, în momentul patetic cînd omul are în fața lui, în locul privirilor în care lucește interesul, privirea vidă care nu-l mai vede. Golit de denunțurile sale, transful a devenit transparent; deja e ca și cum n-ar mai exista. Aceste lucruri spuse mai sus nu sînt inutile pentru că se pare că afacerea Rousseau a început de la dezvăluirile unui transful. Căpitanul Albert e cel care ne-a făcut această afirmație.

Căpitanul Albert e un tip de cincizeci de ani, care pare însă mai tînăr. Foarte masiv, cu bicepsii puși în valoare de o uniformă ajustată pe corp, el se remarcă prin capul tuns chilug, nasul mare și corioat, ochelarii de sticlă fără montură, mușchii faciali imobili. S-ar crede că asul Securității și-a compus capul după modelul închișăției.

Dar să revenim. Avem deci un transful. Va trebui pentru cele ce urmează să ne amintim mereu următorul lucru: tot ce vom afla despre transful, despre originea sa, despre personalitatea sa, despre dezvăluirile sale, ne parvine numai de la căpitanul Albert. Dintre toți anchetatorii, el este singurul care pretinde că l-a întîlnit pe transful. Povestea aceasta este deci povestea sa.

Afacerea, după el, începe în cursul semestrului doi al anului 1967. Serviciile speciale americane semnalează serviciilor secrete franceze că un transful iugoslav le-a revelat că între 1957 și 1960 un membru al S.D.E.C.E. a fost recrutat la Belgrad de către U.D.B.A. Această recrutare a putut fi operată grație fiicei lui, care, foarte tînără, s-a lăsat compromisă într-o afacere de moravuri. Tatăl și fiica locuiau împreună într-un imobil de pe Bulevardul Mareșalului Tito. Transful n-a făcut decît să-l zărească pe tată în cursul supravegherii imobilului, dar a participat personal la recrutarea fiicei.

Micul război între serviciile secrete fiind pentru ele marea afacere despre care am vorbit mai sus, un asemenea anunț nu poate decît să bage în transă S.D.E.C.E., transă justificată prin faptul că un dublu spion instalat în inima serviciului compromite securitatea agenților săi. Orice activitate încetează, cei de la secția de contrasponaj neavînd odihnă pînă nu descoperă agentul dublu.

I-au trebuit între trei și șase luni asului Securității pentru a-și fixa bănuielele asupra lui Rousseau, pentru că el însuși ne spune că de-abia în primăvara anului 1968 atinge acest

important nivel. Să notăm că Rousseau este singurul membru al S.D.E.C.E. care a locuit pe Bulevardul Mareșalul Tito, între 1956—1959, și singurul care a fost însoțit de o tânără fată. Să adăugăm că aceste precizări figurează în mod firesc în dosarul său la Securitate și vom putea conchide că, departe de a ceda freneziei, căpitanul Albert procedează cu o înțeleaptă incetăneală. Aceasta nu exclude totuși surpriza: se constată că Albert era în serviciu la Alger în momentul când Rousseau servea la Bône. El l-a întâlnit de mai multe ori și și-a format despre el o atît de bună impresie, încît este foarte tulburat, văzînd că degetul acuzator se-ndreaptă asupra capului său.

Cea de-a doua etapă a anchetei căpitanului Albert constă în a descoperi dacă tinăra Monique era într-adevăr persoana ușuratică descrisă de transfug. Da, ea era! Căpitanul Albert dă peste urma unei confidente făcute de un coleg al lui Rousseau conform căreia Monique avusese o aventură cu un iugoslav. Unde găsește Albert această urmă de confidentă? Ne-o spune chiar el. În dosarul lui Rousseau. Lunile trec, dar noi progresăm.

După aceste descoperiri căpitanul Albert se adresează serviciilor secrete americane, rugîndu-le să ceară transfugului cîteva precizări suplimentare. O precizare elementară și definitivă ar fi, evident, numele agentului dublu pe care transfugul ar avea toate șansele să-l cunoască, dacă acesta a participat realmente la recrutarea fiicei. Cu atît mai mult cu cît numele de Rousseau, ca și cel de Voltaire, Hugo sau Zola, este destul de cunoscut în străinătate ca să fie ținut minte. Dar transfugul a uitat numele respectiv. El nu are memoria numerelor. În schimb, căpitanul Albert îi va preciza judecătorului de instrucție că omul său se bucură de excelentă memorie vizuală, motiv pentru care i se cer, prin F.B.I., semnalmentele tatălui și ale fiicei. Transfugul îl descrie cu exactitate pe Rousseau, dar dă greș în privința portretului lui Monique. Lucru surprinzător căci el nu făcuse decît să-l zărească pe tatăl ei de departe, în stradă, în timp ce cu fata intrase în contact direct cu ocazia recrutării ei.

Anul 1968 e pe sfîrșite și au trecut deja douăsprezece luni de la alarma lansată de serviciile americane fără ca acest căpitan Albert să renunțe la demersurile lui. El expediază în S.U.A. un lot de fotografii ale unor persoane diferite, printre care și cele ale lui Rousseau și Monique. Transfugul îl recunoaște pe tată, dar ezită în privința fiicei. Mirarea noastră

persistă pentru că el l-a cunoscut mai bine pe tată decît pe fiică. Cum să interpretăm aceasta? Textul final al acuzării, întocmit de un magistrat îndrăgostit de logică, explică aceasta prin faptul că transfugului i s-a trimis o fotografie recentă a lui Monique care s-a schimbat mult în zece ani. Acum înțelegem mai bine. Dar acuzarea jubeste prea mult logică și nu destul de suficient exactitatea: căpitanul Albert însuși i-a declarat judecătorului de instrucție că a expediat în S.U.A. o fotografie din 1956 și că Monique era atunci foarte tinăra. Deci aceasta nu explică ezitarea transfugului. Sintem conștenți căci, dacă omul avea o șansă să o identifice pe fiica lui Rousseau, putea s-o facă evident pe o fotografie datînd din perioada cînd a cunoscut-o. Și această fotografie din 1956 se afla în arhivele S.D.E.C.E., atașată la fișa sa de ex-secretară, una mai recentă fiind mai dificil de procurat, deoarece Monique părăsise Franța de opt ani. Reacția transfugului rămîne deci de neînțeles, iar perplexitatea noastră crește.

În primele zile ale lui iunie 1969 căpitanul Albert zboară în S.U.A. pentru a-i interoga personal pe transfug și pe Monique Rousseau. Au trecut aproape doi ani de la semnalul de alarmă american.

★

Albert ne creionează un strălucitor portret al transfugului, în sfîrșit, întîlnit. Omul este un vechi ofițer superior al U.D.B.A. (se pare că el făcea filaj în fața imobilului lui Rousseau). Departe de a fi aruncat la gunoi după ce și-a golit sacul, el a găsit în S.U.A. o poziție importantă și chiar oficială. Memoria sa vizuală este excepțională. El face o partajare netă între ceea ce a văzut și ceea ce a auzit. Într-un cuvînt este un transfug de elită care scapă tratamentului comun aplicat speciei. Căpitanul Albert va merge pînă la lauda, în cursul unei confruntări cu Rousseau, marea probitate intelectuală a omului său, ceea ce va provoca reacția indignată a lui Eugène, atunci acuzat de trădare: „Cum poți spune așa ceva despre unul care, de asemenea, și-a trădat țara ?!...“.

Oricare i-ar fi probitatea, omul îi servește vizitatorului o povestire pasionantă. După el, recrutarea lui Rousseau a fost rezultatul unei operații îndelung gîdite. U.D.B.A. dorea să-și asigure serviciile sale cu un agent francez, nu atît pentru a fi informată de ceea ce se petrecea la sediul local al S.D.E.C.E., cît pentru a dispune de un informator bine plasat, cînd agen-

tul, după șederea sa în Iugoslavia, va fi repartizat la Centrală sau la un alt post în străinătate. Cu câteva luni înainte de sosirea lui Rousseau la Belgrad, propria sa persoană făcuse obiectul unui studiu minuțios la sfârșitul căruia specialiștii iugoslavi au tras concluzia că nu prezintă nici un punct slab care să permită punerea lui sub control, dar că s-ar putea lucra prin fiica lui. U.D.B.A. știa că Rousseau fusese zdruncinat de faptul că Jacqueline și Eliane s-au măritat când erau deja gravide. U.D.B.A. știa, de asemenea, că Rousseau veghea asupra lui Monique cu vigilența unui paznic de harem. Era cunoscut, de asemenea, temperamentul ușuratic al fiicei sale, Monique. Există un teren familial propice exploatarei.

Recrutarea fiicei s-a desfășurat, așa după cum am arătat încă de la începutul acestei povestiri, deschizând calea recrutării tatălui. Pentru a-și consolida atuurile, U.D.B.A. l-a supus pe Rousseau unei supravegheri operative atente și l-a surprins de mai multe ori în timpul exercitării activităților de agent al S.D.E.C.E. — „contrar legilor iugoslave” (va crede necesar să precizeze căpitanul Albert, luându-l, aparent, pe judecătorul de instrucție drept un cretin). El a fost fotografiat pe un terasament de cale ferată. Mai mult chiar: agenții ai U.D.B.A., deghizați în soldați, l-au filmat în timp ce își nota numerele de oficiu postal de pe coletele militare depuse în gară la Belgrad. Filmul durează douăzeci de minute.

Aici se termină, după transfug, cunoașterea sa directă privind afacerea. Până în 1958, într-adevăr acesta era membru al secției Franța în U.D.B.A. În această calitate el a participat personal la recrutarea lui Monique. În 1958, atunci când operația Rousseau nu era decât în faza preliminară, este mutat la secția Occident, care lucrează toate țările vestice, exclusiv Franța. Dar păstrează legătura cu un coleg de la vechea secție, aflând de la el concluziile afacerii. Este un succes care depășește toate speranțele. Amenințat de scandalul public legat de Monique, înnebunit de convingerea că U.D.B.A. cunoștea despre activitățile sale secrete, temându-se de amenințarea cu lichidarea, Rousseau a acceptat colaborarea.

Datorită colegului său, transfugul știe că Monique era prezentă cu ocazia recrutării tatălui său, dar că ea n-a fost probabil conștientă de ceea ce se petrece. Tatăl și fiica au avut în continuare contacte cu legăturile lor la Novi-Sad, la sediul secției Franța. E vorba de o casă scundă lângă un mare magazin și o altă casă unde se vînd aparate de radio și televiziune.

Să examinăm împreună cele trei elemente care au condus la triumful U.D.B.A.:

1. „O vom împoșca cu noroi pe fiica dumneavoastră”.

Deși contestabil pe plan moral, acesta este mijlocul de presiune cel mai interesant după părerea noastră, căci a fost pregătit printr-o minuțioasă anchetă psihologică. Cînd nu este denaturată de către adepții săi, arta informațiilor este o artă simplă și numai de execuție. Șansa, ocazia sînt aici suverane. Un pictor de clădiri francez, subtilizează, în 1942, planurile viitorului Zid al Atlanticului într-un birou al organizației TODT ai cărei pereți îi tapita. Cea mai mare operație militară a tuturor timpurilor — debarcarea de la 6 iunie 1944 — va fi reglată pornind de la această escamotare. Valetul ambasadorului Marii Britanii la Ankara găsește în buzunarul stăpînului său secretele cele mai bine păstrate și păzite ale aliaților pe care le vinde nemților. Succese născute grație iruperii șansei în rutină. Dar este o operație de informații care scapă, pe planul spiritului, banalității obișnuite: cea care constă în selecționarea unui om și construirea, în funcție de vicile și virtuțile sale, a cursei în care se va lăsa prins. Aici hazardul este abolit, coincidența fericită nu are nici un rol și, invers, nici o împrejurare intimplătoare n-o să se pună de-a curmezișul. Am scris o carte groasă povestind o operație de recrutare. Mărturiile primite după publicarea sa, care provin de la persoane eminente din mica lume a informațiilor, ne-ar putea face foarte ușor, dacă n-ar fi modestia, să ne proclamăm expert în materie. Dar nu e nevoie să fii expert pentru a descoperi că operația Rousseau, așa cum a descris-o transfugul, era de o imbecilitate dusă pînă la limita imaginabilului.

Iată un om care definește și rezumă dragostea pentru copii. El s-a sacrificat totdeauna pentru copii și continuă să se sacrifice pentru Monique pe care o duce cu el la Belgrad, cînd putea să sperde, după atîția ani dedicați familiei sale, că va începe să trăiască și pentru el. Își iubește toți copiii, dar pe Monique o adoră. Ea este o continuare a amintirii soției dispărute. Frații ei mai mari n-au înțeles niciodată că pînă și ușurinta ei, egoismul, lipsa de griji, cochetăria („nebulia”, zic ei) constituiau adinea bucurie a tatălui lor: în sfîrșit, un copil căruia viața nu-i impusese o mască serioasă. A crescut-o rău, crezînd că face bine. Accese de severitate anulate de o nesfîrșită indulgență. Dar el o iubește din toată inima, nu-i așa?! Ea este pentru el rațiunea sa de a fi. Dacă o ataci pe

Monique, acest tată liniștit, acest om oarecare va deveni un miel turbat. Sintem alți de convinși încît nu ne-ar fi venit prea la îndemînă să-i arătăm acestui om fotografiile fiicei sale în momente intime cu amantul ei și apoi în timpul avortului.

Rousseau, confruntat cu asemenea orori, nu poate avea decît o singură reacție: să o salveze pe Monique. Un bilet tîndru adresat unui doctor de cincizeci de ani, fusese suficient pentru a-l face pe Rousseau să o ia la Belgrad. Cum ar ezita atunci să o arunce în primul avion pentru Paris cînd ea este în pericol de totală pierzanie?! Nici un motiv pe lume nu ar putea să-l oprească pe Rousseau să intervină, nici teama de a-și vedea reputația pătată de punerea în circulație a fotografiilor lui Monique, nici grija de a-și apăra cariera — o carieră pe care de fapt, a sacrificat-o timp de 11 ani pentru copiii săi.

În rest cariera sa nu este amenințată. Căci, dacă nu stă în putința nici unui serviciu secret din lume să-i apere pe agenții săi de încercările de recrutare adverse, cel puțin să-și dea silința să le dezvolte reflexele de apărare. Fotografii compromițătoare? Greșeală profesională? Puțin contează, raportați cit mai repede posibil și veți fi iertat. Totuși nu e așa de ușor să raportezi. Fiecare om are grădina sa secretă, împodobită cu flori venerate, pe care nu e deloc plăcut s-o deschidă pentru public. Fără a mai spune că absolvirea de pedeapsă nu înseamnă întotdeauna uitarea greșelii. Unui agent care a făcut în mod independent pe galantul i se trece ușor cu buretele peste greșeală. Un judecător înveterat, compromis de datoriile la cărți, știe bine că, deși iertat, nu va rămîne în serviciu, deoarece viciul său face din el un risc de securitate. Dar noi nu întreprindem aceste dificultăți în cazul Rousseau. El n-a făcut nimic. Ce teamă ar putea să-l împiedice să raporteze tentativa iugoslavă? Nici măcar aceea de a fi ridicol. Dacă fiica lui și nimeni nu ar ride de un tată lovit de copilul său. Monique ar fi soția sa, el ar fi un om încornorat. Ea tste însă. Să fie oare teama de a auzi reproșul că nu a supravegheat-o suficient pe Monique? Nu are S.D.E.C.E. partea sa de responsabilitate pentru că a expus la aceste riscuri o puștoaică de șaptesprezece ani? Nu, nici un reproș lui Rousseau, ci, dimpotrivă, cea mai vie compasiune pentru nefericitul tată, victima funcțiilor sale, așa cum Monique a fost victima filiației sale. Ascultîndu-l, comandantul Le Bourse se va ridica și-l va bate pe umăr, spunînd: „Sărmanul meu prieten!“ Aceasta e totul. Se va decide în privința expedierii fiicei sale la Paris

cu primul avion. Rousseau va părăsi biroul cu una din aceste rîni pe care le provoacă războiul secret. Și fără nota bună care se trece în dosarul agentului avînd curajul să raporteze, căci el n-a făcut proba curajului de a povesti fapte ce nu-l compromiteau de loc.

Dar poate teama de scandal? Fuga de „condoleanțele“ colegilor de la ambasadă care își vor trece din mină în mină, rîzînd pe la colțuri, fotografiile consternante? Teamă de a vedea rumoarea în mica lume diplomatică de la Belgrad? La ambasadă tînem deci scrupulos la zi cronica faptelor și gesturilor zburdalnicei Monique. Domnul Lereau va va confirma aceasta cu un suspin. Doamna Lereau beneficia de confidențele fetei, privind ravagiile pe care le făcea printre tinerii iugoslavi. Josette, fiica mai mare, care a făcut o vizită la Belgrad împreună cu soțul ei, în anul 1958, ne mărturisește: „În ajunul întoarcerii în Franța, tata a găsit-o pe Monique cu un iugoslav la ușa imobilului, a făcut o scenă teribilă și a început să gesticuleze așa de tare încît și-a pierdut ceasul de mină. Era un ceas foarte frumos pe care îl primise la aniversarea sa. A început s-o plesnească pe sală, în ciuda ușilor care se deschideau la fiecare palier, și continua s-o pălmuiască și la intrarea în apartament. Chiar m-am interpus atunci cînd am văzut-o pe Monique rostogolindu-se la pămînt, așa încît m-am ales cu cîteva loviturî zdrene în nas. Tata era de nerecunoscut. Ne striga: «O să mă bage în bucluc. Nu trebuie să se inhăiteze cu iugoslavi!» Trebuie spus că suferea de spionomanie, vedea peste tot microfoane. A două zi, Monique a ris de tata și totul s-a sfîrșit cu o izbucnire în ris generală. De fapt această corecție are loc în 1958, atunci cînd Monique fusese recrutată de un an de zile, iar Rousseau, de cîteva săptămîni. Este greu de explicat o severitate atît de tardivă și inutilă din partea unui om care știa că fiica sa avusese un amant, avortase și că își trădează țara lună de lună. Mai e nevoie să continuăm cu argumentația? Ați înțeles că Monique, compromisă, nu este nevasta lui Cezar devenită suspectă. Nu e decît fiica lui Eugène care a greșit. Suspin la ambasadă Franței: „Asta-i tot, cu atît mai rău și cu atît mai bine. N-o să se mai vorbească“.

Nici grija pentru carieră, nici teama de scandal; un Rousseau care oricum n-ar fi ascultat decît de urgența de a-și salva copilul. Ce mai rămîne din primul argument?

2. „Vă vom demasca public ca spion.”

Cinematografia și literatura au popularizat agentul secret care este trimis sub o identitate falsă să îndeplinească o misiune solitară într-o țară îndepărtată. Agenții propriu-ziși sînt puțini, în timp ce sînt atît de mulți cei care țin o prăvălie, lucrează sub adevăratul lor nume și se bucură cel mai adesea de impunitate. „Prăvălia” este ambasada, iar impunitatea le este garantată de imunitatea diplomatică. Inutil să mai precizăm că ficțiunea diplomatică nu înșală pe nimeni. U.D.B.A. este la fel de bine informată despre funcțiile reale ale comandantului Le Bourre și ale adjuncților săi cum este „D.S.T.” în legătură cu rolul exact al unor diplomați iugoslavi la ambasada din Paris. Conform convenției universale admise, nu actorul în sine este cel care riscă să creeze probleme cînd modul în care își joacă rolul. Linia de demarcație între admisibil și intolerabil se află la punctul de contact cu autohtonii. În rest totul e permis sau aproape totul. Nimeni nu-l va împiedica pe Rousseau să parcurgă, dacă dorește, cincizeci de kilometri prin Iugoslavia. Secretele moderne sînt rareori vizibile cu ochiul liber. Dar dacă stă de vorbă cu un tehnician sau un funcționar, atunci intervin imediat serviciile de securitate. La fel, Rousseau nu va fi niciodată autorizat de către șeful său să aibă asemenea contacte. Acesta este rolul comandantului Le Bourre, care este înscris pe lista membrilor ambasadei protejați de imunitate diplomatică, listă pe care Rousseau nu apare. Dacă Le Bourre este surprins în timpul unei asemenea întîlniri, va fi declarat „persona non-grata”, cum este uzanța, și va trebui să-și facă valizele pentru Franța. Postul lui va fi luat de altul, despre care iugoslavii știu foarte bine ce muncă a venit să facă, dar care o va face, poate, cu mai puțină ardoare și mai multă prudență, căci o expulzare nu este bună pentru avansare. Vedeti deci că nu-i nimic dramatic în treaba aceasta. De ce ați vrea ca agenții de informații, care sînt și ei oameni, să-și complice viața din plăcerea de a dramatiza?

Rousseau este secretar la S.D.E.C.E. Hirtii peste hirtii. Le Bourre obține totuși concursul său pentru „misiuni ofensive”. Fleacuri! Misiunea ofensivă principală constă în a merge de două ori pe săptămînă la gara din Belgrad și a-și nota numerele de oficiu poștal de pe coletele militare. Credeam că e vorba să-și noteze numărul, după aceea să observe în ce tren era încărcat coletul și apoi să afle destinația trenu-

lui. S-ar fi știut astfel că unitatea militară iugoslavă staționată în cutare regiune este înregistrată sub cutare număr poștal. Următoarea misiune: Rousseau și radiotelegrafistul Lereau pleacă în nordul țării la frontiera cu Ungaria pentru a observa intensitatea traficului feroviar. Altădată Rousseau fotografiază nave străine făcînd escală la Rijeka. Să notăm, de asemenea, o deplasare în Muntenegru și cu aceasta am terminat cu misiunile ofensive ale agentului Rousseau. Este clar că nu e vorba de un James Bond.

Natural, el este continuu filat, ceea ce îl incită. Nicole și soțul ei iau parte la această stare euforică atunci cînd își petrec trei săptămîni de vacanță în Iugoslavia. Rousseau nu se lasă și, cu ocazia ieșirilor cu automobilul în afara Belgradului, le face o figură „colegilor” săi de la U.D.B.A.: oprește brusc la ieșirea dintr-un viraj, ceea ce obligă mașina care îl urmărea să frîneze brusc. Șoferul echipei de filaj dă cu capul de parbriz, iese umilit din mașină și ridică capota prefăcîndu-se că lucrează la motor. Rousseau se apropie și își oferă serviciile de mecanic...

Misiunile ofensive nu scapă deloc supravegherii. Într-o dimineață, un iugoslav îl acostează pe Rousseau și îi explică că este văzut prea des la gara din Belgrad. Nu e rezonabil. De ce n-ar merge mai degrabă să admire minunățiile din muzeele orașului? Pauză momentană privind misiunile ofensive în sectorul poștal. Milicienii îl surprind în timp ce fotografiază navele străine la Rijeka, dar ridică din umeri zicînd: „În fond puteți continua, căci nu sînt ale noastre!”. În timpul marilor expediții la frontiera ungară, în timp ce supraveghează calea ferată, Rousseau și Lereau remarcă un pescar instalat pe malul unui riulet din apropiere. Ceea ce e curios e că riulețul este secăt. Lereau se apropie de el și se interesează dacă peștele mușcă. Pescarul este trădat de jenă. Se ride copios.

În timp ce ofiterii recrutori iugoslavi din versiunea transfulgului îi spun lui Rousseau: „Sînteți agent al spionajului francez și vă vom demasca public!”, noi admitem că va manifesta cea mai vie emoție, dar nu din motivul avansat de acuzatorul său. Departamentul de la lansa un „vai-de-mine” de melodramă, bravul om va exclama cu tonul celui care nu mai înțelege nimic: „Dar bineînțeles că sînt un agent francez și că voi o știți de la început! Și ce-i cu asta?” Asta nu înseamnă nimic. Căci ce ar putea să facă U.D.B.A. să-l demaște pe Rousseau? E ca și cum ar forța o ușă deschisă și s-ar acoperi de

ridic  l. Nu se face scandal pentru un Rousseau. Afacerea n-are furniza nici măcar un subiect de conversa  ie pentru recep  iile diplomatice ale s  pt  minii. Să-l aresteze   i să-l condamne pentru că nu se bucură de imunitate ?? Aten  ie! S-ar viola atunci regula uzată, respectată de toți profesioniștii,   i atunci D.S.T., ca represalii, ar prinde la Paris un Rousseau iugoslav. Să admitem totuși că Rousseau acordă credit unei amenin  t  i derizorii. Nu este oare evidentă parada? El va raporta lui Le Bourre   i totul se va rezolva. Am putea termina aici, dar urmarea este at  t de frumoasă inc  t nu rezistăm p  l  cii de a o povesti. Rousseau p  r  se  te Iugoslavia in 1959, stă trei ani in Centrală, apoi merge la București, unde este din nou numit secretar al ata  atului militar. Ve  i crede poate că, speriat de aventura sa iugoslavă, Rousseau se va rezuma prudent la rolul lui de hirtzo  ? Nicicum? Abia debarcat, el   i vorbește noului său   ef despre problema oficiilor po  tale care nu era cunoscută pină la sosirea sa   i iată-l pornit din nou in expedi  iile sale bis  pt  minale la gara centrală din București, unde, fire  te, doi indivizi   i acostează curind, rug  ndu-l să nu mai onoreze cu prezența sa instala  iile feroviare române. Să fie oare acesta sfir  itul incursiunilor incredibilului Rousseau intr-un domeniu pentru care el nu este dotat in mod manifest   i in care a suferit deja unele nenorociri? Cu siguranța nu! Declarat „persona non-grata” la Gara de Nord din București, el asaltează Aeroportul Băneasa care este un Orly românesc. Noua sa misiune, zisă de „observare directă”, constă in supravegherea plecărilor   i sosirilor unor generali străini. Spre nea  ansa radiotelegrafistului S.D.E.C.E., căruia Rousseau   i pasează indatoririle sale administrative, omul nostru   i va petrece de acum incolo cea mai mare parte a timpului instalat intr-un fotoliu.   eful său e inc  ntat de această activitate. Centrala in  s  i   i trimite lui Rousseau o scrisoare de felicitare, in care se arată că voluntariatul său este apreciat la justa sa valoare. Căci Rousseau ar putea foarte bine să se ab  tina de la ie  irile sale din birou, refuz  nd orice muncă de informa  ie, cum facea predecesorul său la București. Dar nu, căci el este totdeauna dornic să ia aer! Cea mai vastă misiune a vie  ii sale o să-i dea această ocazie. Ea va   i numită „misiunea turist”   i sîntem de acord cu această denumire. Misiunea constă in fotografierea infrastructurii    rii, fără altă precizare. Căci Rousseau a devenit un expert fotograf. Un Leica ultimul model nu-l p  r  se  te o clipă. Reputa  ia sa de fotograf e at  t de bună

la rom  ni, inc  t intr-o seară, in cursul unei recep  ii la Ambasad  a Fran  ei, un colonel rom  n,   ef al biroului de legătură,   i avertizează, amenin  ndu-l, in glumă, cu degetul: „N-o să r  m  niti mult timp in România, domnule Rousseau! S  nte  i un prea bun fotograf!” Rousseau schimbă o privire amuzată cu   eful său, căci acesta tocmai   i dăduse ordin să-i grafieze discret pe românii invita  i la recep  ie... Nu-i o via  a pasionantă?

Acesta este omul despre care ni se spune că ar   i capitulat la Belgrad sub amenin  tarea că i se vor face publice activita  ile sale pentru S.D.E.C.E. Am arătat că cel de-al doilea argument este firav.

3. „Am putea să vă lichidăm discret, cum am făcut deja cu unul dintre ai vo  tri!”

Revenim la Belgrad.

Vom incerca să ne explicăm pe scurt.

Pe timp de pace, moartea violentă este mai rară la agenții de informa  ii dec  t la minerii de adincime. Se omoară foarte pu  in. Războiul secret nu este singeros dec  t atunci când este insotit de un război civil. Astfel, de un sfert de veac, lupta dintre unele servicii secrete   i organiza  iile du  m  noase lor aflate in exil nu a semănat dec  t c  teva cadavre. La fel se duce lupta dintre agenții iugoslavi   i fo  tii usta  i. Dar noi nu mai sîntem in domeniul strict al spionajului. E vorba de rezolvarea unor probleme politice, exacerbate de faptul că usta  ii i-au ajutat cu ferocitate pe nazi  ti să masacreze iugoslavi in timpul celui de-al doilea război mondial.

Se pare că unul dintre predecesorii lui Le Bourre, despre care ni se spune că ar   i murit de moarte violentă,   i vir  se nasul in angrenajul „reglărilor de conturi” iugoslave. Nu   tiu nimic precis. Un fapt e in  s   sigur: decesele a avut loc cu circa zece ani inaintea sosirii lui Rousseau la Belgrad, adică pe vremea apogeeului războiului rece.   i in  c   ceva: el are loc cu c  teva luni inaintea „marii schisme titoiste” (ruptura cu Stalin), atunci când serviciile lor secrete se aflau deja in luptă. Război civil, război rece   i război intestine — toate acestea du   in mod evident la o situa  ie complexă, pl  n   de peripe  ii brutale. Dar zece ani mai tirziu, c  nd Rousseau ajunge la Belgrad, războiul intestine este incheiat, războiul rece a luat sfir  it, iar războiul civil este pe cale să se sfir  easc   prin dispari  ia uciga  ilor usta  i. Iugoslavia iese din „era politică” pentru a intra in „era turistică”.

Să admitem totuși că Rousseau ia în serios amenințările (Or, e atât de neplăzibil! Acest om, care a lucrat 14 ani la Centrală cu fișierele personalului, știe foarte bine cât de rară este mențiunea: „Mort în serviciu ordonat!“). Dar fie! Să zicem că se teme. Paradă evidentă: mimează că cedează, aleargă la ambasadă, îl avertizează pe Le Bourre, sare în avionul de Paris. Cum ar putea U.D.B.A. să-l împiedice? De ce s-ar acoperi el de rușinea și primejdiile trădării, cînd are această poartă de scăpare larg deschisă?

Trebuie să conchidem. Din trei argumente care, conform versiunii transfugului, ar fi permis punerea sub control a lui Rousseau, nici unul nu rezistă examenului. Principalul argument — amenințarea privind-o pe Monique — era el singur atât de potrivit scopului urmărit încît era suficient să le anuleze pe celelalte două, care se arată a fi, de altfel, de o flagrantă inoperanță. Dacă cei care au pus la cale cursa sînt într-adevăr psihologii de la S.D.E.C.E., atunci trebuie spus că ei sînt autorii celei mai stupide tentative de recrutare pe care am întâlnit-o în 15 ani de cînd ne ocupăm de acest gen de afaceri.

Dumneavoastră, care nu sînteți experți în psihologie la o centrală de spionaj, ați ghicit cu siguranță ce trebuia făcut pentru a-l recruta pe Rousseau. Operația este exact inversă celei care ni s-a povestit. Tatăl trebuia compromis în ochii fiicei, nu fiica în ochii tatălui. Sfînt laic și tată admirabil, dar care nu lasă pe nimeni, mai ales pe copiii săi, s-o proclame; care nu părăsește nicodată aureola de de biet om sacrificat pe altarul familiei. Un om totuși. Un om care nu are șapte copii printr-o întîmplare. Nu te însori la aproape șazeici de ani cu o femeie de douăzeci și șase de ani doar așa de florile mărlui! Pe acest om trebuia să-l prinzi în cursa unei frumuseți iugoslave, să-l faci să încline aureola sa asupra altor altare decît cel familial; trebuia să-l prinzi în acele clipe cînd pină și individul cel mai grav cedează fanteziei. Apoi să-i arăți fotografiile care, transmise lui Monique și altora, i-ar sfărîma pentru totdeauna statuia de părinte-model. Amenințată de a nu mai putea privi în ochii alor săi, Rousseau poate ar fi cedat.

★

Iunie 1969. După întrevăderea cu transfugul, căpitanul Albert merge la Los Angeles, pentru a o interoga pe Monique. Ea a fost deja vizitată de doi agenți de la F.B.I., vizi-

tă recentă, făcută cu o lună înainte. Sîntem surprinși, căci știm că F.B.I. este cuprins de frenezia contraspijonajului. Vinătoarea vrăjitoarelor este declanșată la cea mai mică bănuială.

Acest F.B.I., care a avut primul dezvăluirile transfugului, să fi rămas deci timp de doi ani, insensibil la prezența pe teritoriul său a „vrăjitoareii“ de la U.D.B.A.? Este foarte posibil să fi avut mijloacele de identificare și încă mai rapid decît Albert. Serviciile speciale americane posedă o fișă completă a tuturor reprezentanților francezi în străinătate, așa cum și francezii au una pentru fiecare dintre oamenii lor. I-ar fi fost deci ușor să pună un nume pe denunțul transfugului. Pe de altă parte, Monique și soțul ei, care au solicitat un permis de imigrare și o simplă viză de turist, au trebuit să dea informații detaliate, dintre care cea mai elementară era numele de fată a lui Monique. Cîteva secunde i-ar fi fost suficiente calculatorului pentru a scoate fișa adecvată și a revela prezența ei pe teritoriul american. Dar F.B.I. n-a mișcat un deget. Este curios! Cel puțin să nu supraestimăm F.B.I., atribuindu-i o eficacitate și sirguință superioare celor ale S.D.E.C.E. Vom mai reveni...

Căpitanul Albert ne dă o imagine dramatică privind întrevăderea cu Monique în localul F.B.I., în prezența agenților americani. Ea îl întîmpină cu următoarele cuvinte: „De zece ani vă aștept zi și noapte!“. Părul i-a albit într-o singură noapte. În fiecare toamnă (sezonul cînd a fost recrutată!) are crize nervoase. Vorbește printre suferinți de plîns.

Portretul în sine nu este neplăzibil (Monique ar putea și ar trebui să fie astfel!), dar el nu concordă cu descrierea ei făcută de frații și surorii ei, la întoarcerea din Iugoslavia: „la fel de golăneată și invariabil veselă“. Avem în față mai multe scrisori ale sale, care dovedesc obișnuita ei lipsă de griji. N-o simți ca fiind răscolită de remușcări. Făcînd descrierea lui Monique, căpitanul Albert ne face de fapt cunoștință cu el însuși. Observi imediat că asul Securității ascunde sub masca sa de călugăr al Inchiziției o sensibilitate exacerbată, dublată de o rară putere de autosugestie. Fără îndoială, el trăiește sincer remușcările pe care ar trebui să le aibă Monique și emoția pe care ea ar trebui s-o încerce la apariția sa în biroul F.B.I. În realitate însă tinăra femeie se mărginește să declare că va povesti totul dacă i se promise că nu va fi pus în temă soțul ei, căruia nu i-a dezvăluit aventura sa din Iugoslavia. Însuși Albert ne spune acest lucru...

Monique povestește deci ceea ce a spus deja și la F.B.I., material care a făcut obiectul începutului povestirii. Mărturisirile sale sînt complete. Cît despre tatăl său, ea este convinsă că n-a fost niciodată recrutat și că nici măcar n-a fost obiectul vreunei tentative de acest gen. Tatăl său, spune ea, avea o prea bună părere despre importanța funcțiilor și responsabilităților sale pentru a nu raporta imediat în cazul că ar fi fost contactat. Ea susține cu tărie că el n-a trădat. Refuză să-l creadă pe Albert cînd acesta afirmă că Rousseau a făcut deja mărturisiri complete. Tatăl său este nevinovat! Pînă la capăt ea va susține acest lucru, în ciuda tuturor presiunilor lui Albert care a amenințat-o: „Dacă va fi nevoie, am să-ți distrug căsnicia!”.

Astfel se încheie uimitoarea anchetă a lui Albert...

Începutul anchetei ne produce jenă. După Albert, afacerea Rousseau a început în 1967 cu dezvăluirile transfugului. Este fals! Încă dinainte de 1967, a existat o afacere care a pus în discuție integritatea personală al S.D.E.C.E. aflat la Belgrad, cu care ocazie a fost examinat și cazul Rousseau.

René Camarde este radiotelegrafistul care, la București, se ocupa cu lucrările de secretariat în perioada cînd Rousseau, în misiune de observare directă, făcea „plajă” pe terasa aeroportului. La întoarcerea în Centrală, în 1964, după trei ani de ședere în România, este supus la interogatoriul de rutină pe care îl trece orice agent în asemenea cazuri. La acest interogatoriu sînt supuși membrii ambasadelor în general și cei ai S.D.E.C.E. în special. El permite securității să-și țină la zi dosarele (cine cu cine se culcă etc.). Dar, un an mai tîrziu, Camarde este convocat din nou la Securitate, primit de colonelul Lillois în persoană și supus unui interogatoriu axat pe Rousseau. Episodul care nu mai ține în mod cert de rutină se petrece la sfîrșitul lui 1964 cu trei ani înaintea dezvăluirilor transfugului iugoslav.

Să înțelegem că Rousseau este deja bănuț? Ar trebui, pentru a putea afirma aceasta, să avem siguranța că toți cei care au fost în trecut la Belgrad nu au fost la vremea lor obiectul unor asemenea anchete. Convocarea specială a lui Camarde și primirea sa de însuși Lillois nu au fost cunoscute decît grație unui interogatoriu al D.S.T., ulterior arestării lui Rousseau și referitor la procedura deschisă împotriva lui. Că-

pitanul Albert n-a suflat o vorbă despre aceasta. Firește că nu știm dacă în arhivele S.D.E.C.E. nu dorm și alte anchete cu privire la colegii lui Rousseau de la Belgrad.

Dar de ce nu ar exista și o „afacere Belgrad”? Amintiți-vă recrutarea lui Monique! Pentru a-i dovedi lui Rousseau puterea lor, agenții U.D.B.A. i-au dezvăluit în detaliu cunoașterea lor perfectă asupra activităților S.D.E.C.E. la Belgrad, asupra surselor lor de informare cele mai secrete și asupra misiunilor executate de către membrii săi. Monique va constata chiar că legăturile sale sînt la curent cu deplasările tatălui său și obiectul lor. Aceasta este dovada că, înaintea cerutărilor sigure a fiicei și a celei presupuse a tatălui, U.D.B.A. era în măsură să știe foarte exact totul despre secția din Belgrad a S.D.E.C.E.

De fapt, de ce nu l-a pus transfugul la curent pe Albert în legătură cu acest punct capital? El lucra atunci la secția Franța a U.D.B.A., transferarea sa neînterzînd decît după recrutarea lui Monique. El, dîndu-și silința să-și bazeze acuzațiile împotriva lui Rousseau pe confidențele pe care i le-ar fi strecurat un coleg de la fosta lui secție, să rămînă oare mut în legătură cu o afacere ce fusese chiar de competența lui? Este oare de conceput ca asul Securității să nici nu-l fi întrebat măcar? Părăsim uimirea mereu reînnoită în care ne-a aruncat ancheta căpitanului Albert pentru a ajunge la incredulitate.

★

Avem certitudinea că sîntem inatacabili și în privința faptelor nu numai a ipotezelor. Ceea ce urmează este o ipoteză — prima și ultima din această povestire. Doar nu este interzis să visezi.

Ne închipuim că transfugul nu există. S.D.E.C.E., informat pe o altă cale (agent dublu, de exemplu) despre trădările grave care au avut loc la Belgrad în anii '50, se străduie să repereze breșa. Sînt interogați toți membrii serviciului (pre-cum Camarde), care îi cunosc de zece ani pe cei ce au lucrat la Belgrad. Ancheta nu duce la nimic. Cineva trebuie însă atacat, lucru nu prea plăcut, întrucît nu se dispune de nici o dovadă. Este clar că, mai curînd decît Rousseau, va fi atacată Monique, veriga slabă a lanțului. Căpitanul Albert obține interogarea sa de către F.B.I. Pariem că a făcut-o cu speranța

că va obține ceva în legătură cu tatăl ei. Surpriză: ea mărturisește, Albert zboară în S.U.A. Monique confirmă mărturișirile sale, dar neagă formal culpabilitatea tatălui. Decepție. Ce să faci cu ea? Să ceară extradarea și s-o dea pe mina justiției? Greu. Șaptesprezece ani de la data faptelor. O puștoaică furnizind, cu inima ușoară, iugoslavilor secretele secției S.D.E.C.E. la Belgrad. Presa ar ride de recrutările S.D.E.C.E., ar vorbi de deturnarea minorelor. Imposibil! Dar poate că unde a călcat fiica, a călcat și tatăl? Legăturile sale i-au declarat lui Monique că Le Bourre și Rousseau au fost recrutați. Minciună probabilă, destinată să-l liniștească pe vreun copil. Dacă ar fi adevărat, U.D.B.A. ar păstra secretul. La ce bun să sporească riscurile ca agenții săi să fie prinși? În lipsa unei piste mai bune, căpitanul Albert o va urma pe aceasta. O problemă încă: cum să-l atace pe Rousseau, avind în mină un dosar gol și în S.U.A. o fată care-i susține nevinovăția? Iluminare: va recurge la stratagema transfulului guraliv.

Și iată cum succesivele noastre motive de uimire capătă o explicație rațională.

Pentru cazul cind ar ieși la iveală interogatoriile preliminare, ca acela al lui Camarde, căpitanul Albert este obligat să fixeze o dată destul de veche pentru intrarea în scenă a transfulului: trebuie să poată justifica aceste interogatorii prin dezvăluirile personajului creat de el. De aici, incredibila incoerență a anchetei sale și lipsa ei de conținut căci nefericitul căpitan trebuie să mobilizeze doi ani cu procesul de identificare imaginară — el nu a ajuns la Rousseau, ci a pornit de la Rousseau.

Înțelegem, de asemenea, dezinteresul manifestat de F.B.I. pentru Monique. Contraspionajul american nu dispune din 1967 de dezvăluirile transfulului. El n-a fost informat despre acestea de către Albert decit în aprilie 1969 și atunci s-a aruncat imediat asupra tinerei femei.

Acum se explică ciudatele contradicții ale personalității transfulului, a cărui „fabricare” a fost, cu siguranță, etapa cea mai dificilă a acțiunii lui Albert. Omul trebuie să inspire încredere. Va fi deci onest, dotat cu o excelentă memorie. Americanii, incințați, i-au dat o funcție oficială. Informațiile sale vin dintr-o sursă bună, fiindcă a fost ofițer superior la U.D.B.A. Cit despre faptul că l-a cunoscut pe Rousseau, trebuie păstrată discreția fiindcă, dacă se intră în detaliu — și încă detalii imaginare, lui Rousseau nu i-ar fi greu să se disculpe.

Așadar, transfulul nu l-a întâlnit niciodată pe Rousseau, nu i-a vorbit niciodată, numai l-a văzut (de unde deducem că are memorie vizuală). Dintr-o dată, ofițerul superior de la U.D.B.A. se vede obligat să „facă de planton” în fața imobilului lui Rousseau, ca un simplu subofițer. Cu atât mai rău este pentru o cauză bună.

Înțelegem, de asemenea, inverșunarea transfulului în a-l descrie pe Rousseau, dar nu și pe Monique, în a-l identifica pe Rousseau după fotografie, cind de fapt a cunoscut-o mult mai bine pe Monique decit pe Rousseau. Dar important e să fie acuzat tatăl, fără îndoială, nu fiica! Cit despre ezităările în legătură cu Monique, ele au drept scop să completeze imaginea transfulului. Acest om onest are frânchețea de a-și mărturisi indecizia. Simplu exces de finisaj din partea lui Albert. Inotind în incoerență, acesta îi va declara judecăto-rului de instrucție că transfulul a ezitat s-o recunoască pe Monique fiindcă fotografia care i s-a arătat era veche, datind din epoca cind a cunoscut-o!

Înțelegem, de asemenea, providențiala mutare de la secția Franța la secția Occident. Transfulul poate povesti în detaliu recrutarea lui Monique, descrisă de către aceasta lui Albert, dar trebuie să fie vag în legătură cu recrutarea lui Rousseau. Astfel, nu va beneficia decit de rare confidențe din partea unui fost coleg.

Înțelegem dintr-un foc tripla și penibila argumentație care ar fi servit, chipurile, drept bază psihologică pentru recrutarea lui Rousseau. Aici, sârmanul Albert a trebuit să suferă mult. El întrezărea foarte bine, ca și mine și ca și dumneavoastră, că recrutarea lui Rousseau trecea prin compromiterea sa în ochii fiicei sale și nu invers. Dar cum ați vrea să nu se îndepărteze deloc de la logica cea mai elementară cind această logică îi impunea să descrie mijloacele și formele de recrutare ale tatălui, lucru pe care nu-l poate face? Obliga-t să-și construiască afacerea, pornind de la Monique, căpitanul Albert s-a mulțumit pur și simplu să-i servească tatălui tripla argumentație care îi fusese servită fiicei. Mare prostie, căci ceea ce era valabil pentru unul devine inapt în cazul celui alt.

Se explică — simplu detaliu — o particularitate foarte surprinzătoare a acestei operații de recrutare, pregătită cu eteiva luni înainte sosirii lui Rousseau la Belgrad. Conform celor spuse de transful, primul argument fusese inspirat, în parte, U.D.B.A. de împrejurarea că Rousseau a fost foarte afectat

de faptul că două din fiicele sale s-au căsătorit când erau deja însărcinate. Or, Eliane s-a căsătorit bine în această situație, chiar la începutul gravidității și cu opt zile înaintea plecării tatălui ei la Belgrad. Oare spermatozoidul francez face obiectul unui filaj atât de activ? Regretăm pentru Albert că Monique, atunci când i-a povestit istoria familiei, a omis să precizeze data căsătoriei surorii sale: s-ar fi evitat o gogomanie.

Înțelegem, în sfârșit, singura conformitate a declarațiilor transfugului cu mărturisirile lui Monique. Într-adevăr, căutând la primul ceea ce nu este la cel de-al doilea, nu găsim, în ceea ce-l privește pe Rousseau, decât filmul făcut la gara din Belgrad și fotografia terasamentului căii ferate (Monique i-a vorbit lui Albert despre casa scundă din Novi-Sad), fiind de sine înțeles că transfugul nu pretinde măcar că a văzut filmul sau pozele, ale căror existență i-au fost semnalate de către colegul său. E puțin. Măcar este un lucru inedit? Filmul făcut în gara din Belgrad nu este, poate, decât o extrapolare a fotografiilor făcute în același loc, pe care legăturile i le-au arătat lui Monique. Fotografia pe calea ferată nu era greu de inventat, întrucât Monique i-a povestit lui Albert despre misiunile tatălui ei și supravegherea al cărei obiect era acesta. Deci, de ce, în legătură cu Rousseau, transfugul se limitează s-o repete de Monique, fără a adăuga nimic nou? De ce în legătură cu Monique însăși, cu care a fost în legătură, povestea sa este ecoul fidel al celei furnizate lui Albert, când trebuia să vină cu detalii noi sau cel puțin cu un mod de interpretare diferit, întrucât se afla de cealaltă parte a barierei? E din cauză că, înțelegând că-l ascultăm pe el, ascultăm de fapt un căpitan Albert ventriloc. Iată de ce transfugul este mut.

Căpitan Albert, ne veți spune vreodată dacă am vădit corect?

Căpitan Albert, indiferent dacă transfugul dumneavoastră există sau nu, vă închipuim dezamăgit la plecarea din Los Angeles. Desaga vă este goală! Fieca își apără tatăl cu dinții și cu ghiarele. Nu puteți scoate nimic de la ea. Elementele ce vi le-a dat despre el — sau pe care le-ați primit de la transfug — abia acoperă cinci rânduri prizărite. Dumneavoastră care sînteți așa de prolific în inventarea tentativelor de recrutare, cum o să reușiți să-l infundați pe Rousseau?

Confesiunile lui Rousseau

Cînd s-a aflat că ciobanul Delattre a luat asupra sa un omor neînfăptuit, după unsprezece ore de interogatoriu, presa a condamnat zelul poliției, deoarece, după o încercare atît de lungă, oricine ar fi mărturisit orice. Știm că fostul cioban Rousseau a făcut primele mărturisiri după treizeci și trei de ore de interogatoriu, dar credem că durata aceasta n-are nici o legătură cu rezultatul final. Cînd mărturisirile tînrului Jean-Marie Deveaux s-au dovedit a fi imaginare, ele au fost explicate prin fragilitatea băiatului, incapabil fizic să reziste la oboseala anchetei. Nu credem că Rousseau, în vîrstă de șaiszeci și doi de ani, a cedat din cauza extenuării. Cînd a fost arestat adevăratul ucigaș al omului pe care Deshayes mărturisise că l-a omorît, s-a zis că Deshayes a luat asupra sa crima din cauza tertipurilor poliștilor. Rousseau este un om simplu, care are în fața lui, în dimineața de 2 iulie 1969, trei oameni care trec drept experți în dirijare și intoxicare, dar nu credem că simplitatea lui a jucat un rol decisiv în mărturisiri.

Rousseau a mărturisit totul din cauză că destinul i l-a scos în cale pe căpitanul Albert, cel de-al cincilea personaj care i-a decis viața. Avem convingerea că nimeni altul nu l-ar fi făcut pe Rousseau să recunoască aceste fapte. Desfășurarea procesului o va demonstra.

Mărturisirea unui nevinovat se obține prin violență, răbdare sau conștiință.

Alegerea unuia dintre primele două mijloace depinde mai puțin de personalitatea anchetatorului și mai mult de timpul pe care îl poate afecta interogatoriilor. Obligați să lucreze foarte repede, cei de la Gestapo erau forțați să recurgă la tortură, la fel ca parașutiștii francezi în Algeria sau ca „beretele verzi” în Vietnam. Prin tortură se poate obține mărturisirea dorită.

În timp de pace, unele servicii speciale au arătat ce mult se poate obține cu răbdarea. Și ele au răbdare berechet. Cunoaștem cazul unui ofițer superior din Gestapo, care, capturat la sfîrșitul războiului, a fost supus la un interogatoriu de optsprezece luni, la sfîrșitul căruia i s-a anunțat că se reia totul de la zero. Cel de-al doilea interogatoriu trebuia să dureze tot optsprezece luni, adică în total trei ani de interogatoriu pentru o perioadă de activitate de nici cinci ani!

Cînd afirmăm că cea de-a treia cale pentru a-l face pe un nevinovat să mărturisească este conștiința, ne referim la conștiința acuzatului, nu la cea a acuzatorului.

Pornind de la ideea că omul este o ființă morală, acuzatul este pus într-o postură de dezechilibru, obligîndu-l să recunoască cutare greșeală făcută, măruntă poate și, oricum, fără legătură cu acuzația principală, dar punînd în discuție moralitatea sa. Cel mai scurt drum spre recunoașterea crimei de înaltă trădare trece așadar prin mărturisirea unui gest spontan față de o fată sau a unei extravagante în public. Există asemenea exemple. Acuzatul, înnebunit de rușine, își mobilizează toate forțele spre a justifica vina minoră, uitînd să mai apere terenul pe care se dă asaltul principal unde nici nu se simte vulnerabil.

Mărturisirea falsă este un rezultat, nu un scop. Nici un polițist nu caută deliberat s-o obțină. Aceasta poate fi sursa hărțuieilor ulterioare. Dar anchetatorul, în fața unui suspect, este obligat să ia culpabilitatea drept punct de plecare, chiar dacă elementele de care dispune pentru acuzaie sînt slabe. Mărturisirea falsă nu exclude buna credință a acuzatorului așa cum nu exclude nevinovăția acuzatului.

Interogatoriul lui Rousseau la S.D.E.C.E. începe clasic, prin manevra pe care tocmai am descris-o: se încearcă dezechilibrarea lui, făcîndu-l să recunoască faptul că s-a ocupat cu traficul de ludovici de aur, pe timpul cîr s-a aflat la ambasada din Belgrad. Tentativă destinată eșecului, căci traficul era făcut la ordin și în interesul serviciului.

Se continuă cu Monique.

Am putut oare să vă facem să-l simțiți pe meridionalul în persoana lui Eugène Rousseau? Ar putea să-l joace pe Pagnol. Cu mîna pe inimă, patetic, cu ochii umeziți. Psihiatrii care îl vor examina cîrînd vor numi aceasta hiperstenie, hiperemotivitate. Astfel cînd cei trei de la Securitate îl acuză de trădare, Rousseau se dă un pas înapoi și cade într-un fotoliu: „Era ea și cum acoperișul S.D.E.C.E. mi-ar fi căzut pe cap!”. Poate face scene, căci consideră acuzația absurdă. Dar Monique este sedusă, Monique este supusă la avort, Monique este recrutată! Este incapabil să-și comenteze reacția: „Nu mai știu! Aveam creierul golit...”. A eșuat deci la sfîrșit.

Socul este cu atît mai îngrozitor, cu cît este neașteptat. Ar fi fost mai puțin zguduitor dacă ar fi aflat toate acestea de la iugoslavi, atunci cînd Monique îl făcea să trăiască cu obsesia catastrofei. Dar puștoaica din Belgrad a devenit tînăra femeie de treizeci de ani din Los Angeles, bună soție și mamă.

Sărmanul Rousseau! El care era așa de mîndru de ascensiunea sa socială și se credea acceptat ca unul de-ai lor de către ofițerii S.D.E.C.E., iată-l aruncat la baza scării, împrăscat cu noroi... Vrei să-ți arătăm fotografii ale avortului, chiar dacă nu-i prea plăcut de privit? Așa se explică decria ei de albumină... Și eu, prostul, îi duceam flori la spital!...

„Podoaba” ta de fată care a trădat Franța!... Ce să răspundă cînd se aude vocea lui Monique înregistrată pe bandă, confirmînd incredibilul. Unde este ea acum? I s-a spus că a fost arestată. Poate că este în biroul vecin. Ce o să se întîmple cu ea. Monique a lui în închisoare...?! Și el nu mai poate face nimic pentru ea. Iată ceva și mai rău: căpitănul Albert afirmă că Monique îl acuză formal că a fost recrutat ca și ea și că este gata să dovedească.

Asistăm la o variantă a manevrei descrisă anterior. Rezultatul final este același: obsedat de fiica sa, nevăzînd altceva decît pe ea și negîndîndu-se decît la ea, nefericitul tată nu acordă nici o importanță cazului său personal. Pretinsa lui trădare? Ce importanță mai are pe lingă calvarul produs de Monique. E prea distrus pentru a se mai gîndi să se apere. De aici o considerabilă pierdere de timp și interogatoriul de treizeci și trei de ore.

La plecare, dealtfel, nici Albert, nici Dolmance nu par să aibă o prea clară conștiință a situației. Dacă ei ar fi ghicit de ce armă dispun (dar ei nu știu ca și noi ce reprezintă penitenciarul Rousseau copiii săi, în general și, Monique, în particular), ar fi folosit-o fără îndoială cu mai multă abilitate. Ar fi trebuit ca, în loc să prezinte ca evidență indiscutabilă culpabilitatea lui Monique, să insinueze că ea este obiectul unor grave suspiciuni, fiind amenințată cu arestarea. Pentru a o salva Rousseau ar fi reacționat — și încă cum! Ar fi recunoscut toate trădările din lume — între care și pe a sa, dacă ar fi trădat cu adevărat — pentru a o disculpa pe fiica sa preferată.

Orele se scurg, cu promisiunile obișnuite. Dacă Rousseau vorbește, va fi achitat cu o simplă sancțiune administrativă. Afacerea nu va fi adusă în fața justiției. Va putea să-și sfîrșască zilele la Hyères, în micul pavilion ale cărui planuri

sint deja gata. I se vorbește, în sfârșit, de viitor în timp ce el nu se gîndește decît la trecut. Cît de zadarnice sînt amintirile: lichidarea de către serviciul „Acțiunea” sau serviciile de la D.S.T. Rousseau e în altă lume. Continuă să nege ca și cum ar refuza o țigară.

*Ce vrea deci Eugène Rousseau? Iată: vrea să se vadă din nou acasă și să-și strîngă clanul în jurul său, cum a făcut-o de fiecare dată cînd viața l-a rînit. Să fie aceasta uvertura? Dolmance merge să-l consulte pe generalul Guiband, directorul S.D.E.C.E. și revine zîmbitor: generalul consimte ca Rousseau să se întoarcă la Bagnolet, cu condiția să semneze o declarație, indiferent dacă este vorba de inocență sau culpabilitate. Căpitanul Albert îi întinde o foaie de hîrtie albă lui Rousseau, sugerîndu-i să întocmească un text în care să declare că n-a trădat niciodată. Rousseau refuză, ceea ce ne pare straniu, fiindcă timp de treizeci și trei de ore n-a făcut decît să afirme că este nevinovat. De ce dar să respingă mina pe care i-o întinde Albert, din moment ce are cuvîntul directorului general că va fi lăsat liber, dacă semnează. El a reacționat, explică căpitanul Albert, ca un diavol în aghiazmatar. Ei, poftim! Judecata lui Dumnezeu? Dacă ar semna o declarație mincinoasă, de nevinovăție, cerneala s-ar schimba în lavă, iar mina i s-ar usca și ar cădea în Iărînă? Ce imaginație pe căpitanul Albert! Iată un om care nu trebuie să se plictisească de viață. Medieval dar logic, i-ar fi arătat atunci lui Rousseau că ar fi fost mai bine să se recunoască vinovat în cazul că este și l-ar fi invitat să-și formuleze mărturisirea. Rousseau, în cazul că ar fi consimțit, ar fi fost recompensat cu vorbe bune: „Cît trebuie să fi suferit că n-ai putut să raportezi! E drept că ar fi fost nevoie de un curaj ca cel al lui Jeanne D'Arc pentru a o face”. Jeanne D'Arc acum? Rousseau izbucnește în plîns, ca și Monique la Los Angeles. Se va verifica în curînd că aceasta este o altă caracteristică a căpitanului Albert: sub pașii săi răsăr gheizere de lacrimi.

Rousseau contestă, natural, scena. El pretinde că dacă i s-ar fi oferit posibilitatea redactării unei declarații de inocență n-ar fi refuzat cu siguranță această concluzie logică după treizeci și trei de ore de tîgăduire. Sîntem tentați să-l credem. Albert și Dolmance îi cereau o mărturisire de culpabilitate. O mărturisire de culpabilitate! Ni se pare probabil să fie așa. A semnat pentru a se putea reîntoarce la ai săi: a plîns într-o

descărcare nervoasă, dintr-un sentiment de neputință în fața catastrofei care îl zdrobea. Îl înțelegem.

Prin declarația sa de șaisprezece rînduri, el admite că, din cauza lui Monique, a fost obiectul unei compromiteri din partea U.D.B.A. Promite să facă ordine în amintirile sale pentru a doua zi și își exprimă regretul pentru greseliile comise și prejudiciul adus serviciului. Textul, redactat în colaborare cu căpitanul Albert, este datat eronat 4 iulie, pentru că nu sîntem decît în 3 iulie, după-amiaza.

Iată-l pe Rousseau ieșind din cazarma Tourelles și îndreptîndu-se spre Bagnolet, ne oferă spectacolul rarism al unui suspect pus în libertate chiar în clipa cînd în sfârșit a clacat. Orice suspect este ca o fortăreață asediată; dacă asediatorul ajunge să facă o breșă, el își va concentra aici forțele pentru un asalt decisiv. Dacă un suspect, pînă aici inexpugnabil, descoperă deodată o fisură, atunci anchetatorii își vor dubla eforturile înainte ca el să-și revină și ei nu întîrzie niciodată. Dolmance și căpitanul Albert fac excepție, căci, după treizeci și trei de ore de interogatoriu, ei se retrag calm, lăsînd asaltul final pe a doua zi. Această atitudine bizară ne-ar putea face să credem că ei nu sînt prea siguri că se află la un pas de victorie. Este la latitudinea lor să respecte promisiunea făcută lui Rousseau de a-l lăsa să plece? Nu există asemenea delicatete față de un om bînuît de trădare. De treizeci și trei de ore n-au încetat să mintă, afirmînd că au în dosarele lor fotografii și dovezi pe care nu le aveau. I-au promis lui Rousseau că n-au să-l dea pe mîna D.S.T. și totuși îl vor da, deși a mărturisit. N-ar fi ezitat, fiți siguri, să-l rețină pentru a-i smulge mărturisiri complete și detaliate dacă ar fi avut sentimentul că sînt pe punctul de a le obține. Atitudinea lor demonstrează mai degrabă că declarația de șaisprezece rînduri, despre care ei știu în ce condiții a fost solicitată nu le pare deloc prea convingătoare. Și nici nouă. Rousseau recunoaște că a fost recrutat în 1957. Amintiți-vă că transfugul — după Albert — a lucrat la secția Franța pînă în 1958, anul mutării sale la secția Occident. El i-a spus căpitanului Albert că această mutare l-a împiedicat să participe personal la recrutarea ulterioară a lui Rousseau. Dacă acesta ar fi fost recrutat în 1957, cum mărturisește, transfugul ar fi condus operația. Înseamnă aceasta că memoria l-a înșelat pe Rousseau? Totul demonstrează că ea este excelentă. El va înșira pe hîrtie, în mai puțin de 24 de ore, în prezența căpitanului Albert, virsta celor

doisprezece nepoți ai săi. Într-o săptămână, după opt zile de interogatoriu, practic neîntrerupte, el va cita din memorie, la D.S.T., data plecării lui Monique în S.U.A. (18 martie 1961), data mutării lui din Lillas la Bagnolet (13 iulie 1961). Acest om ținea minte precis ziua mutării sale efectuate cu opt ani în urmă, dar uitase anul trădării — eveniment oricum mai demn de ținut minte decât o schimbare de domiciliu. Sintem mirați. De ce oare fiecare demers al căpitanului Albert ne lasă perplecși, la fel de regulat, ca plinsul interlocutorilor săi?

★

Acasă la Rousseau, Soția și copiii îl văd obosit dar calm cu toate că se afla sub o acuzație teribilă pe care tocmai a confirmat-o prin mărturisirile sale. Dar pe el nu-l preocupă soarta sa. Nu se consideră în pericol. Continuă să nu se gîndească decît la Monique. Îi spune soției sale: „Totul e din cauza lui Monique. Necazurile mele vin de la ea, au arestat-o”. Către soțul lui Jacquelline: „Nu te nelinești din cauza mea. Pentru Monique trebuie să ne nelineștim”. Și, către soțul lui Nicole: „Monique a intrat într-o mare încurcătură din care nu știu cum o să iasă”.

Rousseau are în fața lui prezentul și viitorul: Simone și micuța Martine. Nu va permite să i se distrugă această fericire venită tirziu, nesperată. Miine, hotărît lucru, va pune lucrurile la punct. Doarme ca scăldat, se trezește proaspăt și bine dispus și pleacă la S.D.E.C.E. cu un pas vioi.

Căpitanul Albert îl vede deci arrogant și furios (aprope de mărturisirile ridicole pe care l-au pus să le semneze în ajun). Familia și o noapte de repaus i-au fost suficiente. Trebuie reluat totul de la zero. Se plînge Rousseau că e victima unei montări machiavelice? Contestă el acuzația transfugului? Bun, să explice atunci cum se face că transfugul a spus adevărul în legătură cu fiica sa, Monique și iar Monique! De astă dată căpitanul Albert a înțeles că trebuie să zgîndăre rana deschisă din inima lui Rousseau. După două ore de suferință, Eugène, ca și în ajun, este dominat de ideea sa fixă: să se refugieze în sinul familiei. Lucru pe care îl exprimă zicînd că vrea să se întoarcă să dejenze acasă. Stupoare probabilă la Albert și Dolmance care trebuie să pună sub semnul întrebării bunul simț al omului lor: e acuzat de trădare și el răspunde rugîndu-i să-l dea drumul acasă să mănînce friptură cu mor-

covi. Fie! Va avea permisiunea dacă confirmă mărturisirile făcute în ajun. Căpitanul Albert se apropie de Rousseau, îi ia mințile și i le încrucișează pe piept, evocînd-o pe Monique, părul lui alb și crizele sale de nervi. S-a făcut! Rousseau plînge! Urmează: hirtie, stilou și două pagini și jumătate de mărturisiri...

Declarația din ajun redactată la 3 iulie purta din grîseală data de 4 iulie. Noile mărturisiri făcute la 4 iulie vor purta data de 3 iulie. Constatăm cu neliniște că S.D.E.C.E., însărcinat în principiu să meargă să caute în ghiarele națiunilor străine secretele cele mai bine păzite ale acestora, nu este în măsură să știe exact în ce zi sintem. Constatăm, de asemenea, că Albert a trebuit să recitească atent prima declarație a lui Rousseau, deoarece, declarațiile din ziua a doua situează recrutarea în iunie 1958. Grație acestei rectificări de peste optsprezece luni totul este în ordine.

Rousseau se întoarce acasă să dejenze și o bate afectuos pe umăr pe Simone: „Nu te nelinești! Totul e pe drumul cel bun și se va aranja!”. E ca într-un vis. Termină de mințat, cînd sosește fiica sa, Nicole. Îi vorbește, bineînțeles, de Monique dar rămîne foarte sigur pe sine în ceea ce privește cazul său personal: „Se va aranja! Deseară am să merg la un whisky la Blou”. Totul ar părea demiențial pentru cei care n-au înțeles că Rousseau, mîindu-se nevinovat, nu va lua chestiunea sa în tragic, nici măcar în serios.

Se reîntoarce la S.D.E.C.E. pe la mijlocul după-amiezii e pus să semneze o a treia declarație. Aceasta începe grandios cu „Jur în fața lui Dumnezeu, ființa supremă (ai crede că e vorba de Jean Jacques Rousseau), jur pe memoria scumpilor mei părinți, pe capul fiicei mele, Martine, de șase ani, al nepoților mei, Alain de 17 ani, Annie de 16 ani, Guy de 12 ani ș.a. — pe scurt Rousseau jură că n-a lucrat pentru U.D.B.A. decît între iunie 1958 și iulie 1959, data plecării sale din Belgard. Textul este datat cu 3 iulie.

Autoturismul D.S.T. îl așteaptă pe Rousseau în curtea din Tourelles. Actul următor se va juca în strada Saussaies, unde decorul este mai auster și jocul actorilor mai sobru. Dar noi păstrăm o frumoasă amintire teatrului din Tourelles și spectacolului plăcut oferit de acest interogatoriu, cu fotografii care ar putea fi arătate dar se preferă să nu fie arătate, cu transfugul jucînd rolul lui Deus, ex machina, cu diavolul și Jeanne D'Arc, cu Monique în rolul lui Arlesienne, cu capul

ras al căpitanului Albert, cu plinsul lui Eugène, cu inversiunea de dată calendaristică, cu un dute-vino între curte și grădină — între Centrală, patul conjugal și friptura de vacă cu morcovi. Acest interogatoriu sîntem siguri că va avea o notă de pitoresc pentru cei care sînt cit de cit de meserie: polițiști, magistrați, avocați.

*

Două pagini și jumătate de mărturisiri.

Rousseau recunoaște deci că a fost recrutat în iunie 1958. Operațiunea s-a desfășurat într-un restaurant unde mersese cu Monique. Aici au întâlnit trei membri ai familiei Pavelici, vecinul lor din imobilul de pe Bulevardul Mareșalul Tito; Milan, fiul mai mare, în vîrstă de aproape 25 de ani, și cele două surori ale sale, Olga și Jelena. Două iugoslavi pe care Rousseau nu-i cunoștea vin cîrind să se așeze la masa micului grup și, profitînd de faptul că tinerii au plecat să danseze, îl supun pe Rousseau la o triplă presiune pe care o cunoaștem deja foarte bine. Ei adăugă că Monique a fost deja recrutată și că dă satisfacție la U.D.B.A. Rousseau declară că nu-și mai amintește dacă i-au arătat fotografiile luate în cursul misiunilor sale. Înnebunit își dă acordul. Milan Pavelici, revenit la masă după vals, îl anunță pe Rousseau că el va fi legătura sa. Rousseau începe să-i furnizeze informații lipsite de interes luate din presa franceză, dar Milan cere informații mai substanțiale și reînnoiește amenințarea de a face publică comportarea lui Monique. Rousseau se resemnează și îi comunică toată corespondența de la ambasadă. El afirmă că n-a fost niciodată remunerat. Precizează că singura sa legătură a fost Milan Pavelici. Toate întîlnirile lor s-au desfășurat în apartamentul lui Rousseau. În iulie 1959, Milan i-a declarat că reîntoarcerea lui Rousseau la Paris nu înseamnă sfîrșitul muncii sale pentru U.D.B.A. Rousseau a consimțit. Dar el n-a primit niciodată scrisoarea prin care trebuiau să i se comunice modalitățile reluării contactului. Relațiile sale cu U.D.B.A. s-au terminat deci în iulie 1959.

Am avea multe de spus în legătură cu aceste mărturisiri, dar l-am lăsa pe excelentul căpitan Albert. Închidem deci ochii și ne hotărîm să examinăm confesiunea lui Rousseau din punctul de vedere al căpitanului Albert însuși. Cum a fost ea primită? Și înainte de toate, ce i-a adus ea?

Această a doua întrebare i-a fost pusă lui Albert în cursul anchetei. A fost întrebare dacă mărturisirile lui Rousseau conțineau elemente noi față de declarațiile transfulgului și cele făcute de Monique. Binevenită întrebare căci este evident că dacă Rousseau s-ar fi limitat la a repeta, fără a adăuga nimic, povestea celor doi informatori ai căpitanului Albert, poveste pe care acesta a expus-o suspectului de-a lungul întregului interogatoriu, în mod justificat s-ar pune la îndoială veridicitatea unei confesiuni care n-ar mai fi decît ecoul fidel al tezei acuzării. Două elemente sînt inedite: cadrul în care s-a desfășurat operațiunea de recrutare și identitatea legăturii lui Rousseau, Milan Pavelici! Aaa! E ceva care ne depășește și sîntem mirați de această modalitate. Cum, cînd transfulg n-a beneficiat, relativ la operație, decît de vagile confidențe ale colegului său; cînd în mod evident Monique n-a dat nici un detaliu asupra recrutării tatălui ei, fiindcă ea contestă cu vehemență realitatea, da, în ciuda acestei zgîrcenii, Rousseau nu găsește că adaugă decît un loc și un nume?

Restaurantul ne decepționează. Rousseau continuă să ne decepționeze. Se întîmplă adesea ca mărturiile false să atingă perfecțiunea opere de artă. Cele ale lui Arthur London, prin capacitatea de imaginație pe care o dovedesc și prin precizia detaliului pot fi considerate drept modele ale genului. Este ade-vărat că ele erau rezultatul cooperării între doi oameni, acuzator și acuzat. Dar cei de meserie știu că inteligența și cultura nu sînt condiții indispensabile pentru frumusețea mărturisirii. Omul cel mai simplu, precum Deshayes, poate foarte bine să producă o capodoperă. Nu avem această surpriză cu Rousseau. Uimitoarea sa memorie este dublată de o imaginație sărăcăcioasă dar fenomenul este obișnuit. El nu știe să inventeze, să-și croiască drum în imaginar și va urma întotdeauna dira făcută de altul.

Un restaurant cu orchestra sa asurzitoare, un dute-vino al ospătarilor și al dansatorilor, vă închipuiți ce comod este să recrutați un om în asemenea condiții! Ați evita probabil un loc public pentru a proceda la o operație atît de delicată. Ați alege un loc discret pentru a-i arăta tatălui frumosele lucruri pe care le știți despre fîica sa, și aceasta numai pentru a evita orice posibilitate de scandal — de exemplu, posibilitatea ca tatăl devenit nebun de furie să pună mina pe o sticlă pentru a v-o sparge în cap sau să se arunce asupra fîicei pentru a-i trage o mamă de bătaie, cum se va întîmpla un an mai tîrziu pe un trotuar din Belgrad. Nu mai punem la socoteală

faptul că trebuie lucrat repede — în timpul unui dans — înaintea întoarcerii lui Monique și a celor două surori Pavelici. Veți fi de acord că toată truda de doi ani pentru recrutare nu poate fi dată peste cap printr-o asemenea aventuroasă manieră. Scuzați-l pe Rousseau. Nu s-a gândit la aceste inconveniente. El a urmat drumul său care totdeauna e cel mai drept. Fiindcă i s-a spus că Monique a fost recrutată într-un restaurant, hai să rămână restaurant! Dar simplitatea sa îl face să se rătăcească. Operația realizată de U.D.B.A. la restaurantul Stadionu nu era decît o apropiere de obiectivul prealabil recrutării. Era vorba de a o face pe Monique să se întâlnească cu seducătorul patentat Mica. Putem spune că ambianța unui dancing-restaurant era perfect adecvată și nu era nici un motiv de temere. Mica vine în modul cel mai politicos din lume să-i ceară tatălui permisiunea de a invita pe fiica sa la dans, la care tatăl consimte cu bunăvoință. Dar, pentru recrutarea propriu-zisă a lui Monique, se schimbă placa. Ea este împinsă brutal într-un Mercedes, la adăpost de urechile indiscrete, este flancată de doi agenți care-i arată fotografiile amorurilor ei cu cîntărețul, este somată să se supună. Scena are un alt ton de autenticitate decît cea care, un an mai tîrziu și într-un alt restaurant, a dus la recrutarea lui Rousseau în sunetul viorilor.

Identitatea legăturii este cel de-al doilea element inedit în confesiunea lui Rousseau. Acest element ne conduce la cea de-a doua întrebare care i-a fost pusă căpitanului Albert în cursul anchetei: reacția sa la mărturisirea lui Rousseau. Albert, preluînd perplexitatea noastră, mărturisește că a fost surprins aflînd că Milan Pavelici a fost ales ca legătură și că U.D.B.A. nu a reluat contactul în Franța.

Căpitane, surpriza ta nu ne surprinde!

Ca U.D.B.A. nu a mai fost interesată să lucreze cu Rousseau după întoarcerea sa la Paris este cu siguranță un lucru de mirare pentru că am aflat de la transug că recrutarea avea drept scop să asigure pe termen lung un agent la post în strălătrei franceze. Este exact cazul lui Rousseau care, timp de trei ani, va lucra la cazarma din Tourelles. Repartizat la serviciul personal el are acces la toate fișele, de la directorul general pînă la femeia de serviciu. Dar U.D.B.A. neglijează să relanseze acest prețios informator, neomîtînd în schimb să organizeze în iulie

1959, la mai puțin de o lună de la plecarea lui Rousseau din Iugoslavia, întîlnirea din Piața Republicii dintre unul din agenții săi și o Monique de acum fără interes pentru că ea a părăsit S.D.E.C.E. Lucru și mai de mirare: Monique este întrebată unde va fi repartizat tatăl său cînd ar fi fost atît de simplu să-l întrebă direct pe el. Pasivitatea U.D.B.A. este atît de incredibilă încît totul se reduce la următoarea alternativă: sau recrutarea tatălui n-a avut niciodată loc, sau Rousseau minte cînd afirmă că orice contact a încetat după plecarea din Belgrad. Prima variantă este plauzibilă, dar fiind tot ceea ce știm deja, dar cea de-a doua rămîne posibilă. Această singură posibilitate ne conduce la abandonarea argumentului: vrem să ne fondăm discuția critică nu pe ceea ce Rousseau a negat, ci, dimpotrivă, pe ceea ce a mărturisit și constituie deci dosar de acuzare.

El a mărturisit că legătura sa era Milan Pavelici, ceea ce a constituit cea de-a doua surpriză pentru căpitanul Albert. Și cea de-a doua ocazie pentru noi să infirmăm lenea intelectuală și sărăcia imaginației lui Rousseau: constrîns să inventeze o legătură, nu merge să o caute mai departe de palierul său!

Familia Pavelici este într-adevăr vecina de palier al lui Rousseau la Belgrad. Ei întrețineau legături amicale cu predecesorul lui Rousseau, Lucien Stalino. Acesta din urmă, lăsîndu-i apartamentul lui Rousseau, l-a prezentat prietenilor săi, Pavelici. Dar Rousseau, care suferă de „spionia” și vede microfoane peste tot, se ține în gardă. El crede că Milan, fiul, servește drept informator la poliția secretă iugoslavă. Administratorul imobilului este, la rîndul său, membru al U.D.B.A. Vă imaginați că, atunci cînd ambasada Franței începe să caute un apartament pentru secretarul adjunctului atașatului militar, iugoslavii fac eforturi pentru a-i găsi un cuib unde U.D.B.A. îl poate supraveghea ușor. Nimeni nu se scandalizează. Se știe, de exemplu, că femeile de serviciu au tendința să ducă la ele în debara conținutul coșurilor de hîrtii și că șoferii de taxi din stația cea mai apropiată de ambasadă rareori omit să noteze destinația pasagerilor curselor lor. Totul face parte din regula jocului universal admisă.

Dar regula tacită ar fi violată dacă femeia de serviciu ar încerca să forțeze un seif, dacă șoferul ar intra cu taxiul într-un zid pentru a putea examina conținutul servietei pasagerului său sau dacă vecinul de palier ar avea statutul de legătură informativă. Ca Milan Pavelici să facă neîncetat intrări în apartamentul lui Rousseau sub pretextul de a da un

telefon ține de regula războiului: rolul său constă în a fi cu ochii pe vecinii săi. Dar dacă Milan depășește acest rol de informator pentru a deveni legătura lui Rousseau și dacă afacerea este descoperită, urmează un mare târaboai al francezilor care caută imediat un nou apartament pentru secretarul lor. Trebuie deci ca iugoslavii să-și dea silința să amenajeze un nou cuib.

Alegerea lui Milan rămâne improbabilă chiar dacă U.D.B.A. consimte să-și asume acest risc. Căci rolul de legătură este unul din cele mai importante dintr-un serviciu de informații. De el și numai de el depinde randamentul agentului recrutat. Numai grație manipulării lui inteligente agentul va rămâne sub control. În cazul unei recrutări prin constrângere, cum e cazul lui Rousseau, legătura trebuie să fie învaluită într-un mister care inspiră teama. El este omul care apare din noapte pentru a vă întâlni într-o suburbie îndepărtată și a vă reaminti ce sunteți — un agent. Nu e niciodată tinărul vecin de palier, pe care îl auziți certându-se cu surorile sale.

În sfârșit, U.D.B.A. ar fi ezitat să-l însărcineze pe Milan cu o misiune atât de delicată din simplul motiv că el vorbește atât de puțin frumos franțuzește. Rousseau, la rîndul său, nu știe din sîrbă decît câteva fraze uzuale. Vă imaginați comicul discuțiilor lor.

Dar surpriza căpitanului Albert nu e motivată doar de aceste considerente. Ea se naște dintr-un detaliu foarte precis pe care din păcate crede că trebuie să nu-l divulge, în timp ce acest detaliu a procurat judecătorului de instrucție și avocatilor unul din cele mai bune momente de veselie atât de rare în timpul anchetei. În vara lui 1957, cînd Rousseau și Monique își petrec concediul anual la Paris, Olga, sora lui Milan, le face o vizită. O găzduiesc la ei la Lillas. Firește, Rousseau a raportat la S.D.E.C.E. care a dat autorizația de primire a tinerei fete. Aceasta îi cere lui Monique să-i mijlocească întîlnirea cu vechiul ei prieten, Stalino. Monique care nu cunoaște adresa lui Stalino o conduce pe Olga la Centrală, unde lucrează acesta. Olga poate să-i povestească astfel lui Stalino ultimele cancanuri de la Belgrad. Printre altele, acesta: Monique Rousseau este o frivolă căci îl frecventează pe un iugoslav cîntăreț de jazz. Simțiti finețea procedului? În timp ce nici unul dintre membrii ambasadei Franței n-a considerat necesar să informeze Centrala în legătură cu comportamentul lui Monique, U.D.B.A. însăși e cea care prin persoana surorii viitoare legături a lui Rousseau, vine să dea alarma la domiciliu. Stalino raportează în-

formația la Securitate, care nu-i va fi decît în mică măsură recunoscătoare pentru că el va fi nevoit să părăsească S.D.E.C.E. pe motiv că un agent condus pînă la Centrală de frumoase străine nu este un agent sigur. Cît despre Monique, Securitatea se mulțumește să introducă o notă în dosarul ei. Aceasta este nota pe care o va găsi căpitanul Albert, doispneze ani mai tîrziu, cînd va căuta să verifice dacă fiica lui Rousseau era persoana ușuratică descrisă de transfug.

Vă imaginați mina lui Rousseau cînd a auzit pronunțîndu-se numele legăturii sale, Milan Pavelici, fratele acestei Olga, care dacă S.D.E.C.E. ar fi acordat informației sale interesul pe care îl merita, ar fi făcut să eșueze dubla recrutare. Ce prost au căzut toate! Cît de dificil este să admitem o U.D.B.A. așa de proastă încît să trimită la Paris, la Centrala S.D.E.C.E., sora guralivă a unui ofițer de legătură deja desemnat pentru operația abia începută! Căpitanul Albert simte foarte bine dificultatea în a i se admite surpriza, dar va păstra tăcerea în legătură cu motivul. Erorile judiciare sînt țesute din tăceri...

•

Să facem bilanțul. Ancheta inițială, cea povestită de Albert, este barocă. Tripla argumentație care ar fi permis recrutarea lui Rousseau este incoerentă. Interogatoriul la Centrală este deconcertant în măsura în care, de două ori, i se permite suspectului să meargă acasă tocmai în momentul în care ar fi trebuit spărite eforturile pentru a-l face să-și precizeze mărturiisrile. Interogatoriul este fondat pe o tactică ce înnebunindu-l pe tată sub povara greșelilor fiicei, permite să se ajungă la o mărturisire, storcîndu-i-se multe prin forță. Mărturisirea însăși este de un sumar deplorabil: numai două elemente inedite. Unul — recrutarea în restaurant — este imbecil; altul — identitatea legăturii — este neplauzibil pentru cei care cînosce prețiosul detaliu ascuns de căpitanul Albert în cursul anchetei.

Spuneți dacă dosarul Rousseau este ușor la ieșirea din cazarma Turelles !?

Iar ne-au vîrit o șopîrlă!

Pentru Eugène Rousseau capătul străzii Soussaies este primul cerc al infernului. Despărțit de ai săi este dat pe mîna celor de la D.S.T. pentru care orice agent al S.D.E.C.E. este o „bucătică regală”. Probabil or să-l bată, or să-l tortureze. Ne-o să-l mai vadă pe căpitanul Albert, pe care încă îl considera ca prieten, chiar și cînd acesta îl înnebunea cu acuzații teribile. Albert, pe care l-a cunoscut bine în Algeria și cu care a dejunat în compania lui Simone. Albert care este „de la serviciu”. Este adevărat că omul, prins într-un angrenaj kafkian se crampo-nează de chichie în timp ce ele sînt familiare și îi amintesc de timpul cînd trăia într-un univers rezonabil. Rousseau, pînă la sfîrșitul anchetei, va resimți o apăsare patetică la apariția celui care, încă de la început, îl duce spre abis — căpitanul Albert.

Cît despre noi care îl urmăim pe Rousseau ca o umbră fidelă vom trece cu inima ușoară pragul D.S.T. : iată-ne la niște profesioniști. Istoria Franței este plină de fapte de arme ale ofițerilor noștri. Istoria S.D.E.C.E. ne face să ne gîndim că formarea Saint-Cyriană pregătește prost pentru sarcinile de informații. Franța este dealtfel una dintre ultimele țări din lume care continuă să-și recruteze agenții din rîndurile ofițerilor. Se pare că lucrurile sînt pe cale să se schimbe. Istoria lui Rousseau a demonstrat deja, în studiul în care ne aflăm, că un excelent ofițer (Albert) poate fi un anchetator contestabil. În timp ce poți să iubești sau nu D.S.T., considerîndu-l cea mai solidă întăritură a occidentului creștin sau, dimpotrivă, o adunătură de fanatici obsedați de relansarea războiului rece, este imposibil, în orice caz, să le negăm membrilor săi calificarea profesională. În strada Soussaies sînt oameni care știu ce este o procedură, un interogatoriu, un dosar. Este meseria lor. Au învățat-o. Dar de ce dracul s-or năpusti asupra bietului Eugène care în viața lui n-a fost prefect ? Rousseau este plasat la ei în poziție de ținut sub observație. Codul de procedură penală îl pune la discreția lor pentru zece zile, timp în care va fi ținut la secret, fără posibilitatea de a comunica cu exteriorul. Astfel zitia poliștilor pentru a fi interogată. Echipa însărcinată cu interogarea lui Rousseau este formată din comisarii Leopold și Martin și din ofițerii de poliție Treschoul și Ganan. Este asta

o onoare pentru fostul cioban ? Posibil, dar eu ațit mai bine pentru Rousseau dacă este nevinovat. Dacă este vinovat cei patru vor ști să-i smulgă mărturisiri mai convingătoare decît cele făcute la S.D.E.C.E.

Încă un cuvînt înainte de a ridica cortina pentru actul final. Imaginați-vă cît ar mai bombăni vinătorii care în fața vinatu-lui ar aștepta închiderea vinătorii și interdicția de a trage. Este situația celor patru din fața lui Rousseau. Căci chiar dacă acesta din urmă confirmă mărturisirile de la S.D.E.C.E., adică trădarea dintre anii 1956—1959, vor fi constrînși să-l lase să se întoarcă la Bagnole, după scurgerea celor zece zile. Faptele sînt acoperite de prescripție după zece ani. Nici tu proces, nici tu condamnare. Rousseau nu riscă nimic. Astfel toate eforturile depuse timp de două zile de către căpitanul Albert au fost zadarnice. Însă căpitanul Albert nu știa de existența prescripției după zece ani. (Aceste probleme nu sînt incluse în programa școlilor militare.) Confidența pe care i-o face D.S.T. în această problemă este ca o lovitură de măciucă căzută pe capul rai al căpitanului Albert. Prescripție ! Asta mai lipsea. Gîndiți-vă la ironia soartei ! Intră în discuție numai două zile ! Căci Rousseau a declarat că a trădat pînă la plecarea din Belgrad, adică 2 iulie 1959, și sîntem în 4 iulie 1969. Prea tîrziu. Aproximativ 48 de ore.

Cel puțin numai să nu fi mințit Rousseau că prescripția nu mai intră în vigoare dacă el a continuat să lucreze pentru Iugoslavi după 1959. Or, e foarte posibil ca el să fi mințit. E clar pentru profesioniștii de la D.S.T. că U.D.B.A. nu-l putea lăsa în pace pe Rousseau în timpul șederii sale de trei ani la Paris. O reluare de contact trebuia să intervină în mod logic. Dacă Rousseau a negat-o înseamnă că poate el cunoaște mai bine decît Albert codul penal și a limitat mărturisirile sale în mod abil la o perioadă pentru care era asigurat de impunitate. Nimic mai supărător decît sentimentul de neputință și frustrare care decurge de aici. Îi privim pe cei patru instalîndu-se în fața lui și ni se pare că îi auzim gîndind : „În sănătatea noastră, a celor cinci !”.

★

La 4 iulie, la sosirea sa în strada Soussaies, Eugène Rousseau este chestionat timp de 4 ore. Interogatoriul se axează pe curriculum vitae.

La 5 iulie, trei ore și jumătate de interogatoriu. Rousseau rennoiește mărturisirile făcute la S.D.E.C.E. Povestea sa este conformă aceleia de la S.D.E.C.E., pentru că el a aflat din gura căpitanului Albert despre recrutarea și trădarea lui Monique.

La 6 iulie, șase ore de interogatoriu. Comisarul Martin îl chestionează pe Rousseau în legătură cu călătoriile făcute de acesta în străinătate în interes personal. Rousseau declară că în timp ce era la post în București și puțin după căsătoria sa cu Simone și-a petrecut concediul în Franța, în iulie 1963. În cursul acestui concediu și-a cumpărat un autoturism Renault 8, care stîrni admirația românilor și ura șoferilor de la Securitate. La întoarcerea în București cu mașina a traversat Italia și Iugoslavia. S-a oprit o noapte la Belgrad, unde Rousseau merge împreună cu Simone să ia masa la colegul care l-a succedat în funcția de secretar al adjunctului atașatului militar. Acest coleg locuia în apartamentul în care a stat și Rousseau. După o noapte petrecută la hotel, cuplul pornește spre București.

La 7 iulie, nouă ore și jumătate de interogatoriu. Rousseau întocmește lista tuturor iugoslavilor pe care i-a întâlnit după anul 1959 și precizează împrejurările acestor contacte. Vorbește astfel despre vizita la Paris a Olgăi Pavelici pe care a găzduit-o la el cu acordul S.D.E.C.E. L-a primit, de asemenea, tot la indicațiile S.D.E.C.E., pe un iugoslav, pe care îl vom trece sub tăcere, căci e vorba de informatorul avid de ludovici de aur. În sfîrșit, la București, René Camarde, radiotelegrafistul ambasadei, i l-a prezentat pe un anume Maks Luburici, corespondent local al Agenției de presă iugoslave (Taniug). Era de notorietate publică faptul că Luburici lucra la U.D.B.A., astfel încît Rousseau s-a abținut să se poarte familiar cu el. Nu l-a întâlnit niciodată decît la familia Camarde sau la recepțiile oficiale. Întrebat despre fotografiile pe care iugoslavii le-ar fi luat în timpul misiunilor sale, Rousseau declară că nu le-a văzut niciodată și că a auzit pentru prima oară vorbindu-se despre ele în cursul audierii sale la S.D.E.C.E.

La 8 iulie, interogatoriu de opt ore, consacrat, în principal, unui examen minuțios al situației financiare a lui Rousseau.

La 9 iulie, Rousseau este interogat mai puțin de trei ore, cerîndu-i-se câteva detalii privind oprirea sa de o noapte la Belgrad în drum spre București la volanul lui R. 8. Interogatoriul început la șapte dimineața se termină înainte de ora zece. De șase zile de cînd Rousseau este în mișcare D.S.T., este prima oară cînd este interogat pînă la prînz. Simplă întîmplare? Nu!

Cei patru fac bilanțul datelor adunate în cele treizeci și patru de ore de interogatoriu intensiv.

Să le examinăm împreună cu ei.

La prima vedere totul deșenează; atît tehnica celor patru, cit și datele care au rezultat. Nimic din intensitatea dramatico-comică pe care a știut să o creeze căpitanul Albert. Nu i s-a vorbit lui Rousseau despre părul alb al fiicei sale. Nu i s-a fost deloc evocată. Întrebări șterse despre Jeanne D'Arc n-a fost deloc evocată. Asta este muncă de profesie, subiecte aparent lipsite de interes. Aceasta este muncă de profesionaliști. Rousseau însuși nu și-a dat seama. El n-a reținut decît sîmțurile, indemnurile să furnizeze noi detalii, presiunea psihologică exercitată pentru a-l face să mărturisească contacte după 1959. El nu a putut să discearnă, sub asaltul verbal de rutină, analiza critică pe care o făceau anchetatorii. La 9 iulie, la ora zece, aceștia au ajuns la patru concluzii capitale:

1. Rousseau nu a confirmat întocmai mărturisirile de la S.D.E.C.E., prin faptul că a declarat în fața celor patru că din gura lui Albert și nu de la cei care l-au recrutat aflase de înrolarea lui Monique. Or, el n-are nici un interes să mintă asupra acestui aspect care, în mod evident, n-are nici o legătură directă cu responsabilitatea sa personală.

2. Rousseau neagă că cei care l-au recrutat i-au arătat fotografiile luate în timp ce opera în gara din Belgrad. Totuși transfulgur afirmase acest lucru. Nici aici nu vedem ce interes ar avea Rousseau să mintă. Este deci și aici o contradicție, nu numai între mărturisirile făcute la S.D.E.C.E. și cele primite de D.S.T., dar și între povestirea transfulgurului și cea a lui Rousseau. Aceste contradicții sînt inexplicabile.

3. Rousseau afirmă că n-a fost plătit. Este imposibil. Un agent recrutat este întotdeauna plătit chiar dacă este condus la trădare de motive ideologice. Georges Pâques, care informa un serviciu secret străin, cu marelui scop politic al menținerii echilibrului între Est și Vest, pînă și el era plătit. E vorba mai întîi de a-l compromite pe agent prin plată. Dacă îl încearcă tentația de a întrerupe colaborarea și a da socoteală autorităților din țara sa, el va fi reținut de teama de a fi primit cu disprețul cu care sînt primiți cei ce se vînd. E vorba, de asemenea, de a-l obșnuși cu surplusul. Cînd surplusul devine obișnuit este mai necesar decît indispensabilul. De aici examinarea atentă a situației lui financiare. Fără rezultat. Nici o centimă care să nu provină din salariul sau pensia militară.

4. Rousseau a revelat fără a fi forțat și fără a fi condus la aceasta, că a făcut escală la Belgrad în 1963. Acest simplu detaliu face neverosimile mărturisirile de la S.D.E.C.E. Cum să crezi că acest om, care a avut șansa miraculoasă de a scăpa de U.D.B.A. după 1959, ar fi fost atât de nebun să se arunce în viziuna lupului întorcându-se din proprie inițiativă la Belgrad când ar fi putut foarte simplu să ajungă la București prin Elveția, Austria și Ungaria (cum va face dealtfel la întoarcerea din alte concedii)? Și unde merge să ia masa? La fostul său domiciliu, adică la doi pași de ușa pretenșiei sale legături. Milan Pavelici! Mai mult chiar, această escală la Belgrad nu mai este verosimilă în ipoteza unei trădări după 1959, căci, dacă Rousseau ar fi fost în 1963 sub controlul U.D.B.A., legătura sa i-ar fi interzis să pună piciorul în Iugoslavia de teamă ca voiajul în această țară să nu trezească, sau să confirme bănuiele superiorilor săi.

Deci, nu ține! Șase zile de interogatoriu n-au adus nici un element suplimentar în sprijinul acuzații. Ele au furnizat, dimpotrivă, patru elemente care sînt în contradicție cu mărturisirile făcute la S.D.E.C.E. Teza elaborată de căpitanul Albert este inacceptabilă pentru profesioniști, ceea ce în argoul celor de la D.S.T. se exprimă astfel: „Iar ne-au virit o șopirlă!”

Remarcați totuși că cei patru nu s-au apucat de o critică internă a mărturisirilor lui Rousseau. Ei n-au examinat, ca noi, dacă argumentele pe care le-ar fi folosit U.D.B.A. împotriva lui ne pot convinge, dacă alegerea legăturii pare verosimilă și dacă un restaurant este locul adecvat pentru a proceda la o recrutare. Cei patru s-au limitat la critica exterioară a mărturisirilor. În rezumat ei n-au deschis dosarul trimis de Albert, ei s-au mulțumit să constate că e un dosar prost întocmit, că mărturisirile, chiar dacă le acceptăm ca veridice în fond, prezintă prea multe contradicții pentru a fi luate ca atare. În ideea că aceste contradicții ar fi rezolvate, ar proceda cei patru la o critică internă? O dorim, dar nu sîntem siguri. Nu este an în care să nu se descopere o eroare judiciară bazată pe confesiunea unui fals vinovat.

La 9 iulie, după patruzeci de ore și jumătate de anchetă în total, comisarul reia interogatoriul, înconjurat de anchetă săi. Pentru Rousseau e ora crucială, dar el nu-și dă seama! De la sosirea sa în strada Soussales, este pierdut de spaimă, con-

vins că i se pune la cale pierzania. Așteaptă sârmanul ca prietenii de la serviciu să vină să-l scoată de acolo căci el nu va înțelege decît la sfîrșit că mindrii ofițeri de la S.D.E.C.E. sim-teau încă în nas mirosul oilor sale, că el nu era de-al lor, că nici unul dintre ei nu va veni să-l apere — spre deosebire de Paques, apărât cu înversunare de vechii normalieni (și printre ei se află persoane eminente) sau de prefectul Picard încon-jurat de o cohortă de prieteni politici. Rousseau nu înțelege că singurii săi aliați sînt în momentul de față acești polițiști de care se teme atât de mult, polițiști care își fac meseria, dar fără o ură specială pentru aliatul lor și fără intenția deliberată de a-l băga la apă. Evident, a început să fie foarte obosit la cei 62 de ani ai săi. A slăbit 9 kilograme într-o săptămînă! Sînt opt zile de cînd este ținut închis; ziua, pentru a vorbi, și noaptea, pentru a nu dormi. Sînt șase dimineți de cînd îi vede venind, proaspeți și dispuși, pe oamenii din echipa lui Martin cu gura plină de întrebări. De o săptămînă încheiată se întreabă dacă o să revină în locuința din Bagnolet, unde îl așteaptă Simone și Martine. Este o eternitate de durere de cînd își șopteste numele lui Monique. Da, a sosit ora decisi-vă, căci cei patru, confruntîndu-se cu incoerența, au hotărît să afle în ce condiții a fost făcut Rousseau să vorbească, de către căpitanul Albert. Mai e necesar să subliniem insolitul acestui demers? D.S.T., căreia i s-a făcut cadou un vinovat ce a mărturisit corespunzător, este obligată după șase zile de cercetare să se întrebă în legătură cu condițiile mărturisirii!

Povestirea lui Rousseau îl stupefiază pe cel care n-a în-teles mecanismul psihologic ce l-a făcut pe acesta să mărturisească. Este o povestire din care lipsește esențialul: Mo-nique și maniera în care Albert a utilizat-o pentru a-l distruge pe Rousseau. Despre acest lucru Rousseau nu vorbește; fiica sa îi face prea mult rău pentru a o evoca. Dimpotrivă, se în-tinde cu aspecte colaterale ca și cum toată afacerea ar fi constat într-un duel între ei, care dorea să se întoarcă să doarmă și să mîncească, și Albert, care vroia să-l împiedice, mărturisirile servind pentru perfecțarea acordului. Astfel, după povestea din dimineața de 3 iulie și cea de-a doua declarație de culpa-bilitate, Rousseau conchide cu bravură: „Am putut astfel să merg să mîncă acasă!” Victorie! Nu, ci meci nul, pentru că a trebuit să plătească dejunul cu o mărturisire. Dar nu este grav, fiindcă mărturisirea este falsă.

Cei patru îl ascultă și întocmesc proces-verbal cu decla-rațiile sale. Domnilor de la D.S.T., ne scoatem pălăria în fața

dumneavoastră ! Iată un lucru, realmente, foarte bun. V-ați fi putut mulțumi să ascultați fără a înregistra. Grație vouă, vom ști că la 9 iulie, la ora cincisprezece, după șase zile de audiere, Rousseau a revenit asupra mărturisirilor care vi se păreau incoerente. Aici se va termina deci afacerea Rousseau. Căci nu vă mai rămâne decât să semnați procesul-verbal și să-l urați noroc bătrînului. Acuzăția nu ține ! Și chiar dacă ar tine intervine prescripția. Să se ducă deci la dracul sau la Hiver și va fi uitată curînd intruziunea sa în lumea informațiilor !

Rousseau este, literalmente, în pragul libertății.

Și atunci ? Atunci sosește căpitanul Albert.

★

Romancierule, ne-am fi lipsit de opera ta : eroul principal trebuia să fie Albert și nu Rousseau. Cu mult mai pasionant este vinătorul decît prada ! De unde vine acest căpitan de cincizeci de ani, pe care unul dintre superiorii săi ni-l va descrie ca pe un maniac al contraspionajului. Cum a ajuns el la Securitate ? Ce slăbiciune ascunde el sub o mască pe care o vrea teribilă ? Și de ce vrîndu-se teribil, nu-și poate opri por-nirile emoționale care fac ca interogatoriile sale să semene cu dragostea de sub manta religioasă. (Ne va explica într-o zi, fiți siguri.)

Capitanul Albert se află deci de la prînz în localul D.S.T. care l-a convocat pentru a-l anunța că afacerea sa își lua zborul. Este introdus în biroul comisarului Leopold, după ce cei patru l-au ascultat pe Rousseau povestind cum în două rînduri a schimbat o mărturisire pe un retur la Bagnole. Căpitanul Albert își amuză auditoriul cu povestirea pitorescului său rechizitoriu și își proclamă certitudinea sa privind culpa-bilitatea lui Rousseau. Leopold îi propune o întrevvedere cu acesta. Albert acceptă. Polițiștii îl introduc pe Rousseau, apoi sărmanul că-și reîntîlnește colegul de serviciu) și Albert, cel care sfarmă inimile, cel care stoarce lacrimi. După zece minute, polițiștii deschid ușa și se află în fața unui spectacol, pentru ei, insolit. Cei doi oameni sînt în picioare, Rousseau ținîndu-și capul pe umărul lui Albert și plîngînd ca un copil. Începem la mărturisiri !

Totul a început printr-o neînțelegere. Albert i-a reproșat sperjurul pe capul copiilor și nepoților săi. Rousseau, crezînd

că el face aluzie la mărturiile false, murmură printre sughi-turi : „Da, e adevărat, nu trebuia s-o fac !”. Dar Albert se gîndea la cea de-a treia declarație scrisă de Rousseau în care acesta afirmă că trădarea sa a încetat după 1959. El vede breșa deschisă și ocazia de a elimina supărătorea prescripție. Pentru el Rousseau tocmai a recunoscut că a mințit și că, în fapt, colaborarea sa cu U.D.B.A. a fost continuată și după 1959. Trece deci la ofensivă în stilul care îi este caracteristic. În-trebat mai tîrziu pe declara că n-a avut pentru Rousseau decît cuvînte calde și că s-a limitat la a face apel la sentimentele sale părintești. Cunoaștem acest cîntec. Hirtie, stilou : iată mărturisirile. Confesiunea lui Rousseau durează o oră în prezența căpitanului Albert. Violent emoționat, scuturat de plîns, el mărturisește din nou că a trădat în Iugoslavia, apoi în Româ-nia, apoi în Algeria și în sfîrșit la Paris, pînă în ziua arestării sale. Numai între 1959 și 1962, anul plecării sale la București, U.D.B.A. s-a abținut să-l folosească. Apariția căpitanului Albert a declanșat lui Rousseau o asemenea agitație nervoasă încît nici măcar nu și-a dat seama că polițiștii părăsiseră biroul, lăsîndu-l singur cu Albert. Și el va refuza mereu să dezică, în ciuda afir-mațiilor incontestabile ale lui Leopold și Martin, și fără a înțelege chiar că aceste zece minute de „tête-a-tête” cu acest om atît de expert în trezirea sentimentelor paterne explică noua sa criză nervoasă. Căci Rousseau nu s-ar fi prăbușit decît în prezența căpitanului Albert și datorită abilității lui de a evoca drama familială. Faptul că apariția sa era suficientă pentru a aboli la el pînă și percepția fizică a mediului, demonstrează puterea de sugestie exercitată de colegul de ser-viciu.

Vom merge firește la București și la Bône, apoi vom re-veni la Paris. Să lăsăm, pentru moment, cazul din Belgrad, despre care am vorbit deja prea mult.

★

Rousseau nu adaugă decît un detaliu la mărturisirile sale anterioare, dar acest detaliu are pentru acuzare avantajul că se confirmă declarația transfulgului, conform căreia contactele dintre agentul recrutat și legătura sa avuseseră loc la Novi-Sad, la sedlul secției Franța a U.D.B.A. Acuzarea dispune într-adevăr de un nou recrutat, pe Rousseau însuși. Dramaticul său „tête-a-tête” cu Albert l-a transformat. Pînă la această con-frontare, nu se juca de-a mărturisirea. Își făcea confesiunile

cu un fel de fericire, fără a se îngriji de verosimilitatea lor, căci era ocupat numai de Monique, nu de el însuși. Înțelegerea cu Albert îl conducea încă o dată la o mărturisire pentru D.S.T., în timp ce Rousseau îl văzuse apărind ca un salvator, aceasta fiind dovada că e singur, că serviciul l-a renegat definitiv.

Sărmanul Rousseau! Amintiți-vă imnul său de recunoștință pentru școala comunală; clubul sportiv, regimentul său: „Am învățat mult aici!”. Totuși S.D.E.C.E. era cel care l-a ridicat mai sus decât a visat el vreodată, care i-a dat posibilitatea să pătrundă în lumea sus-pusă a ambasadelor, care a făcut din fostul cioban un vice-consul al Franței... „Serviciul! Cînd ai zis asta, ai zis totul!”, povestesc copiii săi. Serviciul îl reneagă și caută să-l condamne pentru trădare, Rousseau este, în sfîrșit, redus la starea cînd îți dai silința să fii vinovat; un vinovat care dă satisfacție. „Colaboram realmente cu cei care mă întregau... va scrie el apoi. Făceam să-mi treacă prin cap tot ce putea să nu fie plauzibil. Aveam impresia că aceasta era mica mea șansă de salvare. Simțeam că devin vinovat. Toate acestea sînt foarte greu de explicat.” Capete mai solide decât al său și-au dat această silință de la Koestler la London. Ne dăm seama de ce a clacat pînă la urmă, dar ar trebui să fi trecut prin filtrele teribile alchimii la care a fost supus pentru a înțelege că el a sfîrșit prin a colabora cu cei ce-l anchetau, dîndu-le concursul său activ, semnalîndu-le slăbiciunea sugestiilor lor, inventînd detaliul „adevărat” care va duce mărturisirea la perfecțiune. Rousseau încearcă să facă plauzibile mărturisirile sale, dar în măsura în care îl ajută mijloacele sale intelectuale, din fericire pentru el inferioare celor ale lui London.

El adaugă deci la mărturisirile anterioare o întîlnire în casa din Novi-Sad, în cursul căreia i s-ar fi arătat fotografiile luate în timpul misiunilor sale și i s-ar fi proiectat un film de douăzeci de minute făcut la gara din Belgrad al cărui actor inconștient era Rousseau. Căpitanul Albert va face mare caz în fața judecătorului de instrucție de similitudinea dintre descrierea locurilor făcută de Rousseau și cea făcută de transfug, afirmînd că nu i-a descris lui Rousseau casa în cursul primelor interogatorii. Ce precizări făcuse transfugul? Casa era scundă, aflîndu-se în apropierea unui mare magazin stil Prisunic, care este cel mai important din oraș, pe aceeași stradă cu un magazin de aparate de radio și televizoare. Să remarcăm mai întîi că e foarte normal ca Rousseau, după trei ani de ședere la Belgrad, să cunoască existența la Novi-Sad a localului U.D.B.A., care

ascunde secția însărcinată, între altele, să opereze împotriva spionajului francez, respectiv a secției S.D.E.C.E. din ambasadă Franței din Iugoslavia. De adăugat că, în decursul celor trei ani, de ședere acolo, Rousseau a trecut de vreo treizeci sau patruzeci de ori prin Novi-Sad, care se află pe marele ax rutier Belgrad — Zagreb. Să notăm apoi că la Novi-Sad, în 1958, toate casele erau scunde, nu era nici o construcție înaltă. Să remarcăm, în sfîrșit, că referirea la marele magazin este banală pentru că acesta se afla în centrul orașului, mai mult, el reprezenta chiar centrul. Cît despre magazinul de aparate de radio și televizoare, am verificat că prima emisiune experimentală de televiziune a avut loc la Belgrad la 28 august 1958, deci la trei luni după presupusa recrutare a lui Rousseau. Să credem oare că se propuneau receptoare locuitorilor unui mic oraș de provincie cu trei luni înainte difuzării primei emisiuni experimentale? Mai degrabă, căpitanul Albert a făcut încă o nesăbuintă, uitînd că Rousseau nu putea să fi văzut receptoare de televiziune în vitrina magazinului, la data presupusului rendez-vous din casa din Novi-Sad.

Apropo de data... Ne amintim că prima mărturisire a lui Rousseau situa recrutarea sa în 1957, iar cealaltă cu 18 luni mai tîrziu, în iunie 1958. Iată că cea de-a treia menționează „mai 1958”. Curioase variații la un om cu o atît de bună memorie! Cu atît mai mult cu cît în mai 1958 s-au petrecut cîteva evenimente memorabile, al căror ecou trebuie să fi ajuns pînă la ambasadă Franței la Belgrad. Generalul Charles de Gaulle, alegînd această lună pentru revenirea la putere, îi furniza lui Rousseau un reper care trebuia să-l facă să evite greșelile.

Tot legat de dată deplîngem faptul că rămîne neexplicată și inexplicabilă perioada de trei ani în care U.D.B.A. s-ar fi dezinteresat de Rousseau. Cum să credem că U.D.B.A. nu l-a relansat între 1959 și 1962?

Cît despre locul recrutării și identitatea legăturii bineînțeleasă că nu se poate schimba nimic, date fiind declarațiile anterioare ale lui Rousseau. Astfel încît, în ciuda excelentului iluzionist Albert, șopîrlei virite de el, îi lucesc solzii la lumina adevărului. Cu atît mai rău...

Să ne îndreptăm plini de speranțe spre București, Bône și Paris, asigurați fiind de colaborarea lui Rousseau, decîs, în sfîrșit, să-și ia în serios reul de fals vinovat.

Legătura prost tratată și legătura inatacabilă

Hei! Elev Rousseau, sintem dispuși să credem în buna dumneavoastră intenție, dar la capitolul imaginație aveți nota zero. Bătrînul dumneavoastră învățător Dubois nu ar fi mîndru de fostul lui școlar. Ne puneți într-o mare încurcătură. Cum? Vi se cere să spuneți care era legătura dumneavoastră la București și în loc să vă dați silința să construiți portretul unei persoane imaginare, ni-l serviți pe Maks Luburici. El are evident, meritul de a exista. I-ați vorbit deja despre el comisarului Martin cînd v-a cerut lista cu toți iugoslavi înținuți de dumneavoastră după 1959. Probabil din acest motiv vă vine pe buze numele lui cînd vi se cere legătura dumneavoastră, el fiind, de asemenea, singurul iugoslav pe care l-ați frecventat oarecum la București. Dar cine vă obliga să desemnați un personaj autentic, cu o identitate și biografie verificabilă? Ați fi putut foarte bine să spuneți că legătura dumneavoastră era un domn între două vîrste, fumînd țigări iugoslave, ale cărui nume și funcție nu le-ați știut niciodată. Am fi fost cu atît mai satisfăcuți de această imprecizie cu cît ea este obișnuită în materie: legăturile nu sînt personaje care-și arată cartea de vizită. În schimb dumneavoastră ni-l oferiți pe Maks Luburici. Frumos cadou!

El e corespondentul la București al Agenției iugoslave de presă (Taniug), căsătorit, tată a doi copii, vorbind admirabil franceza, bun jucător de ping-pong și agent al U.D.B.A.! Dar agent la modul dezarmant. Tot Bucureștiul e „în secret”. Românii sînt chiar iritați și fac să apară în zările lor articole intitulate: „Pentru cine lăurați exact, Maks Luburici?”, căci în ochii Securității, după „schisma” titoiștă, un agent iugoslav nu valorează mai mult decît orice alt agent occidental. (Aceasta este valabil și pentru alte democrații populare.) El este supus aceluiași măsuri de supraveghere informativă și filaj ca și alți agenți străini. În sfîrșit este tratat ca un adversar. Acesta ar fi, dacă l-am crede pe Rousseau, agentul public desemnat de U.D.B.A. drept legătură, preferîndu-l agenților cu adevărat secreți de care ea dispune la București, el putînd să-l contacteze pe Rousseau fără riscul de a alerta Securitatea. Sintem mirați! Am fi fost înclinați să vedem în Maks Luburici un informator care se abține — supravegheat cum este — să fie legătura unui vinat ce ar fi fost cîrind compromis, contaminat. Hotărît

lucru, nu aveți o mină norocoasă în inventarea oamenilor dumneavoastră de legătură.

Luburici vă este prezentat la clubul diplomatic de către René Camarde, radiotelegrafistul S.D.E.C.E. (Milan Pavelici va fost adus de colegul dumneavoastră, Stalino. Să fie oare un frumos obicei între colegii S.D.E.C.E. de a-și prezenta astfel viitoarea legătură?). Faceți cunoștință cu el, puțin după sosirea dumneavoastră la București, în ianuarie 1962, aflați cîrind că este de la U.D.B.A. și, cum sînteți un Rousseau responsabil, riguros și bolnav de spionită, dați buzna în biroul șefului dumneavoastră și îi semnalați periculoasa familiaritate care există între familiile Camarde și Luburici. Colonelul Faure vă liniștește explicîndu-vă că faptul e lipsit de consecințe întrucît Luburici este supus la o supraveghere din partea Securității române care îl neutralizează. Faure se abține să vă mărturisească faptul că l-a autorizat pe Camarde să se imprietenească cu Luburici, pentru a obține prin intermediul său informații privind relațiile dintre Iugoslavia și România.

Nu sînteți deci decît pe jumătate convins de pericolozitatea corespondentului de presă și nu vă mai plecați urechea la cele spuse de prietenul dumneavoastră Lepère. Continuați să-l frecventați pe Camarde, unde înțilniți adeseori familia Luburici care locuiește de cealaltă parte a străzii, ca dealtfel și familia Lepère ce stă în același bloc cu Luburici (e ceea ce se cheamă „Ghetoul diplomatic”). Duminica se întîmplă să plecați într-un grup vesel, francezi și iugoslavi la un loc, la un picnic în admirabilele pături care înconjoară Bucureștiul. Încă nu sînteți căsătorit și aceste ieșiri vă dau ocazia să scăpați de singurătate.

Picnicul, elev Rousseau, iată ce nu vă vom ierta în insolubila voastră lenie spirituale, căci atunci cînd căpitanul Albert și cei patru vă întrebă cum s-a operat reluarea contactului, le răspundeți că Luburici v-a recuperat în mai 1962 în cursul unui picnic în pădurea de la Snagov. Am putea realmente crede că vă bateți joc de el și de noi. La acest picnic participă: René Camarde, radiotelegrafistul S.D.E.C.E., soția și fiul său, soții Lepère, ambii angajați la ambasada: familia Luburici și cei doi copii ai săi, în sfîrșit dumneavoastră. Deci, sub nasul a patru francezi adulți dintre care doi de la S.D.E.C.E., îndrăznețului Luburici, cu marea sa etichetă de agent iugoslav prinsă pe spate, s-a gîndit să opereze reluarea contactului, cînd relațiile stabilite de șase luni între dumneavoastră și el i-ar fi permis foarte bine să vă facă o vizită acasă sau să vă fixeze o întîlnire discretă. Lucru neobișnuit, nu? Vă dați seama că

lenea dumneavoastră vă aruncă în grotesc? Căci este lene: crezind că Monique fusese recrutată într-un restaurant, ați situat prima dumneavoastră recrutare într-un restaurant perfect asemănător cu al ei și o plasați pe cea de-a doua la un picnic! Ca și cum U.D.B.A. ar amesteca invariabil informațiile cu gastronomia. Ca și cum U.D.B.A. și-ar fi făcut o dubioasă specialitate din recrutarea acrobatică practică în public și chiar sub ochii adversarului.

Din grotesc, doamna Camarde ne duce la farsă, pur și simplu. Nu vă mai iubește Rosita Camarde (n-a acceptat recăștorirea dumneavoastră — dar ce mă amestec eu!). Interogată de cei patru, ea declară că-și amintește perfect că v-a văzut discutând separat cu Maks Luburici. V-ați ridicat amindoi, v-ați îndepărtat vreo douăzeci de metri și ați discutat în sirbo-croată timp de douăzeci de minute. De notat că ea este singura care menționează această discuție: nici soțul ei, nici familia Lepère nu-și amintesc nimic. Ea însăși, interogată de două ori de S.D.E.C.E. în legătură cu Rousseau, n-a amintit nimic în legătură cu acest episod. Este nevoie ca cei patru, dându-și silința să facă mărturisirile dumneavoastră să se lege, să vă dirijeze spre picnic pentru ca dumneavoastră să vă amintiți de conversația cu Luburici, Deci Rousseau s-a îndepărtat cițiva pași pentru a se întreține cu Luburici în sirbo-croată, limbă necunoscută familiilor Camarde și Lepère. Singura nenorocire, elev Rousseau, este că dumneavoastră nu vorbiți sirbo-croată! Comandantul Le Bourre, șeful S.D.E.C.E. la Belgrad; Lereau, radiotelegrafistul S.D.E.C.E. la Belgrad; Vacher, secretară la ambasada Franței, toți sunt unanimi în a declara că erați complet incapabil să susțineți o conversație în această limbă (dealtfel, dumneavoastră recunoașteți cu modestie acest lucru). Avem în fața ochilor manualul pe care l-ați folosit în Iugoslavia. Acesta oferă fraze prețioase pentru viața cotidiană, dar credem că el nu v-a dat posibilitatea să aveți cu Maks Luburici conversația delicată pe care o presupune o reluare de contact după o întrerupere de trei ani. La Belgrad, U.D.B.A. vi-l delegase pe Milan Pavelici ce vorbea sirbo-croată și biiguia franceza, ceea ce deja nu era comod și iată că la București vă trimite un Luburici vorbind perfect franțuzește, dar el alege sirbo-croată, pe care dumneavoastră n-o cunoașteți, pentru a realiza faza cea mai periculoasă a misiunii sale, S-o lăsăm deci pe Rosita Camarde...

Dar să nu părăsim farsa, căci, atunci când cei patru și Albert vă întreabă de ce v-ați supus lui Maks Luburici, răs-

pundeți, luat din scurt, că el v-a reamintit de existența fotografiilor și a filmului făcut la gara din Belgrad și că a afirmat că vechile amenințări rămân valabile. Sărmane Rousseau, recă flectați puțin! Fotografiile și filmul țineau în Iugoslavia, dar nu mai țin în România! Securitatea își bate joc de ceea ce ați putut face cu trei ani înainte în cealaltă țară. Cît desepe amenințări, ele sînt goltite de substanță, Monique? Ea este la adăpost în Statele Unite. Scandalul legat de misiunile dumneavoastră? Încă o dată vă spunem, pe Securitate n-o interesează. Amenințarea cu lichidarea fizică? Scuzati-ne, dar avem sentimentul că Maks Luburici, tristă legătură, rău tratată, atacată pînă și în presă, are prea multă bătaie de cap cu Securitatea pentru a-și permite să-și agraveze situația, jucîndu-se cu pistolul. Hai Eugène, un efort — e totuși simplu! Maks Luburici nu putea să vă bage în jugul său, amintindu-vă în România de ceea ce făcuseți contra Iugoslaviei. Dimpotrivă, putea să vă pună cu botul pe labe, amintindu-vă la București ceea ce ați comis în Iugoslavia contra Franței. Ei, da! Iată ce v-ar fi spus el, dacă ar fi fost legătura dumneavoastră și dacă scena picnicului ar fi avut loc: „Rousseau ați trădat Franța timp de trei ani. Dacă nu executați exact instrucțiunile mele, șefii dumneavoastră vor fi încunoiștinți de cele făcute de dumneavoastră la Belgrad și veți suporta consecințele trădării dumneavoastră!”. Nu este așa mai eficace, mai rațional, mai satisfăcător pentru spirit, decît să ne îndrugăți povestea cu fotografiile și filmul pe care le scoateți din sacul dumneavoastră, sperînd, în incredibila dumneavoastră lene, că tot ce țineta la Belgrad ține și la București? (Iertați-mă sărmane prieten: uit că sinteți după gratii de opt zile și că sinteți epuizat. Vă dați toată silința, sînt convins de asta. Firește că e mai ușor să cîntărești mărturisirile în situația mea decît în a dumneavoastră).

Cei patru sînt neliniștiți în fața datelor furnizate de dumneavoastră. Aici sinteți generos: furnizați totul sau aproape totul, chestionare trimise de Centrală, răspunsuri venite de la secția S.D.E.C.E. de pe lingă ambasade, note de orientare politică și economică, fișă biografică asupra șefului secției S.D.E.C.E. O întîlnire din două în două săptămîni cu Maks Luburici, în general a doua zi după sosirea valizei diplomatice așa încît el să beneficieze de noutăți „proaspete”. Contactele au loc în pădurile care înconjoară Bucureștiul.

Rousseau! În sfîrșit, Eugène, dacă nu aveți imaginație folosiți-vă măcar memoria. Amintiți-vă de epopeea din Româ-

nia, de filajul pe jos sau din mașină, de baletul Volgilor, Mercedesurilor, Pobedelor în jurul Renaultului dumneavoastră, de „duelurile” cu șoferii de la Securitate, dumneavoastră, jucându-vă cu Leica, iar ei cu parbrizul. Rendez-vous-uri silvestre? Ce emoție pentru fauna acestor păduri antice, văzînd cum apăsă deodată cele două mașini ale dumneavoastră și cele care se țineau în mod regulat de dumneavoastră și cele care se țineau după Luburici. Și ce făceau următorii dumneavoastră în timpul conversației? Ascultau cîntecul păsărelelor? Se întrebau dacă o să țină mai puțin decît data trecută? Vă spunem ceea ce s-ar fi întîmplat dacă lucrurile s-ar fi derulat cum le inventați dumneavoastră: ați fi rămas poate agent al U.D.B.A., dar ați fi devenit cu siguranță și un agent al serviciilor speciale române! Securitatea română, la curent cu colaborarea dumneavoastră cu iugoslavii, ar fi acționat în maniera cea mai simplă din lume: v-ar fi amenințat că aduce la cunoștința șefilor dumneavoastră trădarea în favoarea U.D.B.A. Nefecitule! Tu care cu greu inventezi o afacere plauzibilă cu iugoslavii, iată-te acum într-o complicație suplimentară cu românii! Să părăsim deci, în grabă, aceste păduri prea populate și să căutăm locuri mai puțin periculoase! Iată: „casutele poștale moarte”, de exemplu. Ele au fost inventate de treizeci de ani, fiind utilizate tocmai pentru a dejuca supravegherea atentă. Da, dacă Maks Luburici ar fi fost legătura de care afirmați, nu credeți că v-ar fi indicat citeva locuri discrete, unde să strecurăți fotografiile, urmînd ca el să le ridice apoi: covorul de pe scara dumneavoastră, sau rezervorul de apă de la un W.C. public, de exemplu? Astfel, puțin sau nici un contact între dumneavoastră și un foarte mic risc de intervenție a Securității.

Dar nu! Le declarați celor patru și lui Albert că l-ați înțeles pe Luburici în pădure, din două în două săptămîni, din mai 1962 pînă în martie 1965, adică timp de aproape trei ani, fără a avea cel mai mic incident cu omniprezenta Securitate română. Totul este imbecil: personalitatea legăturii, locul reluării contactului, argumentele de constrîngere pentru colaborare, organizarea înfîlîrilor...

Elev Rousseau, sinteți descurajant! Vă trimitem în colțul clasei, să stați în picioare! N-o să fiți niciodată un vinovat satisfăcător!

Să vorbim mai bine despre Simone, căreia îi vine rîndul să intre în scenă.

Destinul are mai multă imaginație decît omul. El i-a rezervat o viață plină de tragedii, ceea ce este, poate, un lucru obișnuit, însă de data aceasta e vorba de o viață în care s-au multiplicat mai mult decît de obicei semnele premonitorii, coincidențele frapante. Ne putem închipui această familie instalîndu-se înaintea războiului la doi pași de cazarma din Tourelles, dar, nu este deocamdată decît o cazarmă ca oricare alta, dar, în zece ani va deveni Centrala. Locuința — într-un imobil care, mai tîrziu, va fi repartizat subofierilor de la S.D.E.C.E. Copiii care merg la școala comunală de pe Bd. Mortier. În timpul ocupației ei strigă — terorizati — injurii la adresa santinelor germane care păzesc Tourelles. Christian, extremă dreaptă într-o echipă de fotbal al cărei stadion este chiar lîngă viitoarea Centrală. Și Rousseau nu este încă decît adjutant la biroul de recrutare din Paris, comis principal la Institutul de Statistică. Ai crede că destinul prevăzător și-a strîns dinainte actorii piesei care urmează a fi scrisă.

Tot la porțile Lillas-ului s-a născut Simone, la 4 iunie 1936. Copilăria ei se va desfășura deci la umbra cazarmii din Tourelles, fără însă ca această apropiere geografică să influențeze asupra angajării sale în slujbă, cum s-a întîmplat cu Rousseau. Tatăl lucrează noaptea într-un depozit. Mama îi crește pe cei trei copii. Sărăcie tristă, în timp ce în casa Rousseau sărăcia este veselă. Simone nu are decît șapte ani cînd viitorul ei soț devine capul unei familii numeroase. Nu e decît o diferență de vîrstă. Vedeți cum poate uneori destinul să-și dea silința? Mama lui Simone — copil găsit — a fost adoptată de niște țărani din Anvergue; decide să-și trimită fata la ei. Timp de doisprezece ani Simone va lucra la fermă și va păzi vacile, întocmai cum Eugène păzise oile. La sfîrșitul acestei perioade, tînăra fată pleacă din Lillas, la Paris. Are douăzeci de ani. Lucrează la uzinele Verecke. Una din rude, fostă P.F.A.T., în armată, trecută apoi la S.D.E.C.E., o presează să vină să lucreze la S.D.E.C.E. „Vino la noi! E, oricum, mai puțin obositor decît în uzină!” La început ezită, temîndu-se că n-o să facă față (nu are decît un bjet certificat de absolvire al școlii). Mai este și aureola impresionantă care înconjoară serviciile secrete. Apoi acceptă. S.D.E.C.E. o angajează ca „agent de birou”. În 1962 cîștigă șaptesute de franci pe lună. E repartizată la ser-

viciul personal, unde are acces la toate fișele membrilor S.D.E.C.E. conținând numele, adresa, situația familială, fotografie, gradele militare, eventualele studii universitare, precum și toate etapele carierei profesionale. Teama care o reține pe pragul serviciului secret nu întârzie să se risipească: în trei ani ea nu va fi supusă la nici un control, nu va fi niciodată percheziționată la ieșirea din cazarmă. Ar putea să iasă cu o poșetă plină de fișe, fără ca cineva să se sesizeze.

La întoarcerea din Iugoslavia, Rousseau lucrează și el la serviciul personal. „Cînd am intrat în «cutie» (adică în S.D.E.C.E.) mi s-a spus: «O să te măriti cu domnul acela». La început m-am amuzat. Dar apoi, după ce am început să apreciez caracterul, nu m-am mai gândit la diferența de vîrstă. Ea vede în Eugène un om liniștit, solid, atașat de ai săi. Un om pe care poți conta. Și întotdeauna bine dispus. O fișă să descopere ceea ce nu cunoscuse niciodată: veselia.

În 1960 mama lui Simone se îmbolnăvește de cancer. Nu se mai întîlnesc deloc în afara cazarmii, Simone stînd mereu la căpătîiul bolnavei. Aceasta moare la sfîrșitul lui 1961, dar Rousseau pleacă la București în ianuarie 1962. O revede pe Simone în timpul concediului său anual, în luna august a aceluiași an. Puțin după aceea ea îi scrie că mai este capabilă să facă copii. El îi răspunde printr-o cerere în căsătorie. Stabilește să aibă o întîlnire la jumătatea drumului dintre Paris și București. Ne place că fostul cioban și fosta îngrijitoare de vaci au ales Viena imperială pentru a fixa modalitățile căsătoriei lor. Mariajul are loc la 8 decembrie 1962 la primăria din Lillas. Simone își dă demisia de la S.D.E.C.E. și pleacă în România cu soțul ei.

Bucureștiul este o incintă! Exaltante „misiuni turistice”: nașterea lui Martine; clubul diplomatic... Într-o seară, în micul apartament din Bagnolet, am privit împreună cu sărmana Simone zecile de invitații la recepție trimise familiei Rousseau de ambasadorii S.U.A., U.R.S.S., Marii Britanii și altor state.

Viața turistico-mondenă se încheie în mai 1965, odată cu întoarcerea la Paris. Rousseau, care se aștepta să fie reparațizat la Centrală pentru o perioadă de încă trei ani, are plăcută surpriză de a i se propune trimiterea la Bône, unde antena S.D.E.C.E. nu mai are titular. La 17 noiembrie 1965, pleacă în Algeria împreună cu Simone și Martine. Vor sta aici aproape trei ani.

Trei ani de calmă fericire sub soarele mediteranean. Au la dispoziție un apartament confortabil, fac excursii prin țară, își primesc cu plăcere copiii în timpul vacanțelor.

Nici un fel de viață mondenă, pentru că numai Franța are reprezentanță diplomatică la Bône. Și nici „misiuni turistice”, spre marelui regret al lui Simone, care are nostalgia curselor de urmărire cu șoferii de la Securitatea română. Oficial Rousseau este vice-consul; semnează pașapoarte și acte de identitate. Sub această acoperire el organizează, cum era de așteptat, munca sa de informații, Rousseau fiind șeful antenei și singurul reprezentant al S.D.E.C.E. la Bône.

Ca întotdeauna, superiorii lui sînt incințați de activitatea sa. Unul dintre ei ne va spune: „Făcea foarte bine ceea ce trebuia să facă, dar nu avea nimic de făcut!”.

Concetațeni, am oferit trei frumoși ani unui cuplu periculos! Claude Blou, care, venerîndu-l pe bunicul său, îi spune soției sale: „El zice că e spion! Bine, nu vreau să-l contrazic. Dar mărturisește că asta te face să rizi!” Cuplul Blou face excursii în Sahara, iar vîntul puternic al deșertului mătură indoliile gentilului ginere...

Un singur incident notabil tulbură această viață liniștită. În vara anului 1968 Eugène Rousseau, totdeauna responsabil riguros și bolnav de spionia, declanșează un îngrozitor terașoi din cauza unui algerian adăpostit la consulat din motive neclare. Omul, care a petrecut șaptesprezece ani de închisoare în Franța înainte de a fi expulzat, reprezintă un risc de securitate. Se ceartă cu consulul, agită Parisul și Algerul, obținînd în final cîștig de cauză. Să notăm că dacă el este omul de legătură, cum se zice, este o stîngăcie din partea sa să elimine un atît de ideal țap ispășitor pentru cazul cînd s-ar descoperi vreo fugă la consulatul din Bône.

Areastă furtună izbucnește și se liniștește chiar înaintea plecării sale: la 6 septembrie 1968 se întoarce la Paris. Înainte de a reîntra în biroul din Saussaies, unde un an mai tîrziu își dă silința să facă o bună impresie de agent în fața celor patru și a lui Albert, să aruncăm o privire asupra unei scene a cărei fotografie o avem în fața ochilor. Ea marchează apogeul vieții publice a lui Rousseau. Este vorba de împărțirea premiilor într-o școală din Bône. O estradă drapată în alb, un drapel, personalități. În centru, Eugène Rousseau, vice-consul al Franței. E îmbrăcat într-un costum negru, cămașă albă, cravată de culoare închisă. Aplecat în față, remite trei frumoase cărți unei tinere algeriene durdului. Printre personalități unele

par să fie cu gîndul în altă parte, nu însă și Rousseau. Radiază de o fericire gravă. Pe stradă nu se află eroul „misiunilor turistice” și al spionajului, ci școlarul de odinioară, adjutantul care mergea la cursurile serale, bravul om care și-a crescut cu greu cei șase copii. Îl privim împărțind premiile și știu că se gîndește la micul cerșetor de altă dată căruia preotul îi spăla picioarele în joia sfîntă; la școala comunală unde mergea cînd Emile îi lăsa perechea de saboți. Domnule învățător Dubois, mi se pare că puteți fi mindru de elevul dumneavoastră, Rousseau!

★

Să revenim la Soussaies. După ce a descris într-o manieră deplorabilă ceea ce, chipurile, a fost colaborarea sa cu Maks Luburici la București, Rousseau povestește că în martie 1963, cu puțin înaintea reînținerii sale în Franța, a convenit reluarea contactului la Paris cu un emisar al U.D.B.A. Întîlnirea este prevăzută pentru începutul lui decembrie 1965. Ea va avea loc în Piața Madeleine. Emisarul va fi îmbrăcat într-un pardesiu gri și va purta o pălărie maron cu boruri mari. Va ține în mîna stîngă o pereche de mănuși și săptămînalul „Paris Match”. Dacă întîlnirea este ratată ea va fi reprogramată a treia zi, apoi din nou a treia zi, și așa mai departe.

Haideți, progresăm! Toate astea sînt corect. Un detaliu ne jenează: faptul că reluarea contactului a fost pusă la punct de către Luburici și nu de către agentul parizian al U.D.B.A. Într-adevăr, cel care organizează rendez-vous-urile este legătura locală, care-și asigură astfel maximum de securitate (nimic nu-i dovedește că agentul n-a „virat-o” sau n-a fost demascat de contraspiionajul advers!). De exemplu, este probabil ca agentul parizian să nu fi ales, pentru a-l aștepta, pe Rousseau, Piața Madeleine care este la doi pași de strada Soussaies și unde se expune deci la întîlniri neplăcute. Dar este o critică de detaliu și admitem că cei patru s-au putut declara satisfăcuți de această versiune. Dar nu pentru mult timp. Căci Rousseau, după ce scapă de criza nervoasă, va declara că a inventat totul, alegînd Piața Madeleine numai pentru motivul că acolo se afla banca sa, La Société Générale, agenția B și că i se înțimpla să se oprească puțin în această piață după ce a depus sau și-a retras banii. Se va verifica că are efectiv un cont la La Société Générale, agenția B și versiunea, dintr-o dată pierde mult din verosimilitate. Contrar tuturor regulilor admise și

practicate de către toate serviciile de informații din lume, rendez-vous-ul ar fi trebuit să fie pus la punct de către agent și nu de către legătură. Dar să o admitem, conform principiului că orice regulă are o excepție... Există prea multe breșe enorme în teza acuzării ca să insistăm prea mult asupra unei fisuri așa de mici.

Piața nu va adăposti dealtfel întîlnirile dintre emisarul U.D.B.A. și agentul S.D.E.C.E., pentru că Rousseau, în loc să fie repartizat la Centrală, se vede expedit la Bône. În decembrie 1965, data prevăzută pentru reluarea contactului, el este de o lună în Algeria!

Dar, în primăvara lui 1966 (nu mai știe dacă în martie sau aprilie), primește la Bône un telefon din Alger. Interlocutorul îi amintește de Maks Luburici și îi fixează o întîlnire la hotelul „Nice”, în apropierea consulatului francez. Rousseau este primit de un personaj care se prezintă sub adevăratul său nume Zarko Odrak, consilier cultural la ambasada iugoslaviei din Alger. (Ne plac legăturile acestea care își declină identitatea atunci cînd nimic nu le forțează s-o facă. U.D.B.A. se remarcă aici printr-o francheță excepțională, la limita incredibilității!) Odrak îl anunță pe Rousseau că așteaptă de la el o supunere absolută. Rousseau încearcă să protesteze, dar este adus la tăcere cu amenințarea deja utilizată de două ori. Să vă mai repetăm inutilitatea unei asemenea amenințări care, înesperată pînă și în Iugoslavia, devine derizorie în România și rămîne la fel de derizorie și în Algeria? Odrak precizează că informațiile culesse de șeful antenei nu-l interesează — Rousseau va continua deci să culegă informații în exclusivitate pentru S.D.E.C.E. În schimb, legătura iugoslavă cere să i se transmită toate informațiile primite de Centrală, privind activitatea lumii a treia în Algeria. Scuzați-ne puțin! Nu prea înțelegem ce înseamnă asta! Ne întrebăm ce material privind activitatea lumii a treia în Algeria ar fi considerat Centrala util să-i fie comunicat valorosului său șef de antenă din Bône? Observăm că corespondența de serviciu primită de Rousseau era considerată atît de puțin confidențială încît nu era codificată și că în ultimul an era trimisă pe cale obișnuită fără precauții speciale. Constatăm că antena din Bône ocupa un loc atît de neînsemnat în dispozitivul de informații francez încît va fi suprimată pur și simplu după plecarea lui Rousseau. Dar, în sfîrșit, fapt este că acesta mărturisește că a transmis informații despre lumea a treia, precum și despre mai mulți ofițeri ai S.D.E.C.E. — la post în Alger — printre care căpi-

tanul Albert! Contactele au loc, în general, din două în două luni, la hotelul „Nice”, loc discret, care scapă obişnuitei noastre critici. Cit despre Zarko Odrak, el este, în sfârşit, legătura perfectă, inatacabilă. N-are nimic din Milan Pavelici sau Maks Luburici. E un „domn” al spionajului pe care îl practică cu succes de peste douăzeci de ani. O singură pută în palmaresul său: în 1952, fiind la post la Budapesta, a fost expulzat pentru că a exagerat „puţin” (acest lucru confirmă cele spuse mai sus privind relaţiile ostile — la vremea respectivă — dintre serviciile speciale iugoslave şi cele ale altor ţări din Est). La ora cînd scriem aceste rânduri, el operează sub acoperirea de ministru plenipotenţiar, ceea ce nu-i puţin lucru şi dă măsura importanţei personajului. Un personaj atît de mare încît ne putem întreba dacă el ar fi catadicsit să facă cincisprezece călătorii la Bône pentru a-l întîlni pe neînsemnatul şef al antenei locale a S.D.E.C.E.? Dar de ce să şicanăm şi să găsim mîreasa prea frumoasă, cînd Rousseau îşi dă, în sfârşit, silinţa să-şi aleagă o legătură care să nu fie de loc prea neplauzibilă?

Hei, a fost selectat pentru el! Cei patru vor face în consecinţă o dezvăluire onestă. Albert este cel care supărat fără îndoială de alegerea dezastruoasă al lui Milan Pavelici, a hotărît să nu-l mai lase să improvizeze pe neîndemineatul Rousseau. Cînd acesta din urmă începe să evoce şederea sa la Bône, Albert îi suflă: „În Algeria legătura era Zarko Odrak, nu-i aşa?” „Bine, fie, Odrak?” (Rousseau crede că trebuie să adauge că legătura i s-a prezentat sub adevăratul nume, ceea ce este absurd).

Întîlnirile la hotelul „Nice” se desfăşoară pînă la reîntoarcerea lui Rousseau în Franţa. Puţin înaintea plecării sale, în iulie 1968, se pune la punct o reluare de contact la Paris. Rousseau, totdeauna partizanul efortului minim în materie de măturisiri vine iarăşi în Piaţa Madeleine, cu perechea de mânuşi şi săptămînalul „Paris Match”. Singurele deosebiri sînt că emisarul nu va avea nici pălărie, nici pardesiu. Întîlnirea este fixată pentru 3 noiembrie, ora 18.

Să nu părăsim pămîntul algerian, fără a vă promite o surpriză din cele mai savuroase, privindu-i pe Zarko Odrak şi Maks Luburici.

La 3 noiembrie, ora 18, Rousseau se învîrteşte prin Piaţa Madeleine (cel puţin aşa povesteşte el celor patru) şi reperaază un pictor care corespunde semnămintelor prevăzute. Îl abordează şi îl anunţă că vine din partea lui Zarko Odrak, la care emisarul îi spune numele, dar murmurîndu-l, aşa încît îi scapă lui Rousseau. Cei patru, venindu-i în ajutor, îi arată o fotografie a lui Vid Pogorelec, consilier al ambasadei Iugoslaviei şi agent patentat al U.D.B.A. Rousseau îl recunoaşte şi confirmă că numele murmurat seamănă într-adevăr cu Pogorelec. Legătura repetă eternele ameninţări care au asupra agentului efectul obişnuit. Rousseau consimte să transmită informaţiile pe care le primeşte în noile sale funcţii. Acum este repartizat la biroul „Orientul Mijlociu I” din Centrală. Pogorelec îl chestionează, de asemenea, asupra vieţii private a vreo şase coloneli din S.D.E.C.E.; vrea să ştie dacă au amante. Rămîne stabilit să se întîlnească în a doua jumătate a lui ianuarie, cu care ocazie Rousseau va aduce informaţiile.

Această a doua întîlnire are loc în Bazarul de la Hôtel de Ville. Cei doi se întîlnesc la subsol la ora 16.30, apoi urcă la barul de la ultimul etaj. Rousseau îi explică lui Pogorelec că este prea nou în funcţie pentru a putea scoate buletinele de informaţii; de asemenea, îi va trebui cîţva timp pînă a cunoaşte viaţa privată a noilor săi şefi. Pogorelec este de acord şi fixează o nouă întîlnire pentru luna următoare.

Aceasta are loc la raionul de confecţii bărbăteşti de la „Belle Jardinière”. De astă dată Rousseau îi poate oferi un plic cu cîteva buletine provenind din Orientul Mijlociu. Pogorelec cere din nou informaţii asupra amantelor.

Cea de-a patra întîlnire are loc la sfîrşitul lui aprilie, la raionul librărie de la „Magasins Réunis” din Piaţa Republicii. Rousseau îi dă un plic legăturii sale.

A cincea întîlnire are loc, la sfîrşitul lunii mai, pe cheiul metroului „Châtelet”, direcţia „Mairie des Lillas”. Pogorelec primeşte un nou plic, nu pune nici o întrebare în legătură cu amantele şi fixează noul contact pentru douăzeci iunie, ora 17.30, la intersecţia Bd. Magenta cu o stradă ce trece prin faţa Gării de Est.

Aceasta cea de-a şasea şi ultima întîlnire se desfăşoară într-o manieră neobişnuită. Abia sosit, Pogorelec îi ordonă lui Rousseau să meargă la braseria „La Strasbourg oise”. Îl întîl-

la Gara de Est. Familia Rousseau, cind mergea la Brasserie Strasbourgeoise o lua pe jos, pe Bd. Magenta. Pentru intilnirea fixată pentru 3 iulie, intilnire care n-a mai avut loc, nu era nevoie de nici o deplasare pe jos, însă există o mică dificultate: această intilnire a fost fixată la colțul Bd. Filles-du-Calvaire cu Piața Republicii. Or, acest colț nu există în Piața Republicii, confundind Bd. Temple, cu Bd. Filles-du-Calvaire. Iată, deci, o manieră nepăsătoare de a organiza contactele!

Pe scurt și în conformitate cu o înclinație care ne este de acum familiară, Rousseau, obligat să situeze contactele cu Pogorelec, s-a mărginit să le înșire de-a lungul liniei de metrou nr. 11, în magazinele unde făcea cumpărături cu soția și la braseria unde mergeau uneori să prinzească. E mult mai simplu așa!

Nu vom părăsi capitolul intilnirilor fără a ne delecta cu cea de-a șasea, care este o bijuterie în harababura mărturisirilor lui Rousseau. Din Iugoslavia pînă în Algeria, trecind prin România, navigăm în incoerență, eșuăm în incredibil și burlesc. Dar cu cea de-a șasea intilnire depășim toate limitele ridicolului. Este realmente o apoteoză a grotescului. Pogorelec și Rousseau stau cu cite o bere în față, la o masă în Brasserie Strasbourgeoise. Legătura îl anunță pe agent că trebuie să se aștepte la necazuri foarte mari, dar că va trebui să nege, să nege mereu.

Pogorelec este deci la curent cu ancheta și arestarea iminentă a lui Rousseau? Sintem consternați căci, după cum mărturisește însuși căpitanul Albert, doar trei-patru ofițeri superiori de la S.D.E.C.E. sînt informați în legătură cu afacerea Rousseau. Deci, dacă luăm drept bune mărturisirile lui Rousseau, înseamnă că cineva din conducere a „cîripit”. Printre cei trei sau patru eminenți ofițeri ai Serviciului de informații francez, ar exista un agent de o cu totul altă anvergură decît redactorul de la biroul Orientul Mijlociu I. Ce istorie! Dar atunci n-o mai înțelegem pe U.D.B.A. Cum? Are în persoana celui agent o sursă miraculoasă de informații, a reușit ceea ce toate serviciile secrete visează — o pătrundere în conducerea organizației adverse — și va compromite acest succes pentru a salva un agent atît de mediocru ca Rousseau, un agent care, aflat la trei luni de ziua pensionării n-o va mai informa decît despre cum e vremea la Hyères? Căci cum și-ar inchipui U.D.B.A. că o să reziste Rousseau la durele interogatorii care îl așteaptă? Îl cunoștea pe Rousseau de zece ani de cînd îl dirijează. De zece

ani l-a strunit cu amenințări derizorii. A reușit să-l facă să creadă că va lovi cînd și cum voia în România, Algeria, Franța. Ar pune ea în mîini atît de slabe soarta celui mai prețios informator al ei? Ar conta ea atît de mult pe tăcerea lui Rousseau? Ar fi ea atît de sigură că acesta nu va vorbi despre avertizarea făcută de Pogorelec, fapt ce ar pune imediat în mișcare Securitatea? Și în ce scop? Nu prea vedem în ce măsură punerea în gardă făcută de agent l-ar putea salva pe Rousseau. Dimpotrivă, ea riscă să-l înnebunească și să-l deterioreze. Dacă l-ar sfătui să se salveze, să dispară, mine să facă prostii. Dacă l-ar sfătui să se salveze, se am mai înțelege. Dar nu: Pogorelec, degustîndu-și berea, se mulțumește să-i facă cunoscută amenințarea care-l paște fără a-i spune mijlocul de a se eschiva. O lovitură de spadă în apă pentru Rousseau. O lovitură de spadă mortală pentru informatul sus-pus. Faimoasă nerozie!

Mai mult chiar: acestui agent amenințat Pogorelec îi fixează o nouă intilnire pentru trei iulie. Bravo pentru curajul său. Rousseau urmează să fie arestat de la o zi la alta, dar asta n-o împiedică pe legătură să meargă la 3 iulie la intilnire unde n-o împiedică pe legătură să fie așteptat de polițistii de la D.S.T. Va avea toate șansele să fie așteptat de șoareci ci să Asta nu mai înseamnă să intri într-o cursă de șoareci ci să intri cu mîinile goale în cușca leilor. Iugoslavi! Aștia sînt nebuni? Știi ce am face dacă am fi Pogorelec? Ce ar face orice legătură care se îngrijește cit de cit de securitatea sa? I-am spus lui Rousseau o bucată de cretă, i-am ordona s-o folosească da lui Rousseau o bucată de cretă, dacă totul este în regulă, în Piața Madeleine. O cruce pe zid, dacă totul este în regulă și un cerc, dacă drama plutește în aer. Astfel am fi informați despre soarta sa, fără a risca să cădem în mîinile contraspionajului francez. Profesiionistii de la D.S.T. o știu atît de bine încît îl vor întreba în mai multe rînduri pe Rousseau dacă este sigur că Pogorelec nu i-a indicat cutiile de scrisori „moarte”.

Perfect burlesc și incredibil, episodul celei de-a șasea intilniri nu este totuși inexplicabil în stadiul de concepție. O vom afla în cursul anchetei judiciare. Această capodoperă este semnată de Albert și Rousseau. Cînd Eugene Rousseau tomăi vorbea despre ultima sa intilnire cu Pogorelec, Albert îl întreba pentru a-l întreba dacă n-a observat vreo schimbare în atitudinea legăturii sale. Întrebarea era obișnuită, fără substrat, însă Rousseau om de bună-credință, care se străduiește să facă verosimile mărturisirile sale, crede că i se cere să spună cîntintilnirea n-a mai fost la fel ca celelalte. Or, data acestei intilniri este în jurul arestării lui Rousseau. Atunci spune acea enormitate, privind avertismentul dat de Pogorelec.

Bravul Eugène! Lăsat de unul singur, se împotmolește în neplăuzibil. Dacă încerci să-l ajuti, stîrnește o furtună. Cei patru trebuie să murmure rugăciunea polițiștilor: „Doamne apără-ne de suspiecții care vorbesc prea mult; îi luăm în sarcina noastră pe cei care nu vor să vorbească!”.

Să recapitulăm. Legătura din Paris este sugerată de D.S.T., așa cum legătura din Bône fusese sugerată de Albert. Primul contact se desfășoară în timp ce Rousseau urmărea emisiunea la televizor, împreună cu familia sa. Celelalte cinci întâlniri au loc după-amiaza, la date care coincid cu demersurile administrative făcute de Rousseau, în locuri unde el își făcea de obicei cumpărături sau bea o bere. Cea de-a șasea întâlnire depășește limitele ridicolului. Și toate aceste întâlniri se desfășoară cu un Rousseau venind direct de la Centrală, putînd fi deci filat de către Securitate...

Să trecem la problema informațiilor furnizate.

*

Este plăcut să te fi freat de lumea bună a ambasadelor, să fi exercitat funcția de vice-consul al Franței și să fi fost însărcinat cu informarea guvernului Republicii în legătură cu mersul politicii Irakului. În suflet, el a rămas însă tot adjutantul care numără aperitivele comandantului. Interogat dacă i-a furnizat lui Pogorelec informații privindu-i pe patronii săi, Rousseau se grăbește să răspundă afirmativ. Dar ce fel de informații? Ei bine, el a arătat faptul că unul chiulea, iar altul nu făcea mare lucru. Iată-i deci pe nefericiții colonei promiși U.D.B.A. Nu sîntem siguri. Credem că cineva nu ajunge în virful piramidei S.D.E.C.E., fără a ști să evite trasul cu urechea și să-și țină gura după al cincilea whiskey. Știm că omul în jurul căruia roiesc femeile este mai puțin vulnerabil decît cel cu o singură dragoste (pînă unde nu s-ar cobori el pentru a-și păstra femeia iubită?). Afirmăm că dacă a fost ușor de recrutat o Monique, grație lui Mica, ar fi mai puțin simplu să capturezi un colonel cu o domnișoară. Cunoaștem un agent de informații care, pus în fața unor fotografii compromițătoare, s-a limitat la a cere să i se mărească cele mai reușite. Sîntem surprinși că U.D.B.A. s-a mulțumit cu informații atît de mediocre despre persoane atît de importante, dar să fim bine înțeleși: surpriza este modestă în comparație cu conștănențele noastre anterioare și viitoare. Există breșe enorme, precum cea de-a șasea întâlnire, și există fisuri precum înclinația legăturilor de a-și de-

clina identitatea. Sîntem aici în fața unei fisuri. Da, sîntem surprinși căci experiența demonstrează că alcoolul și femeile servesc rareori la recrutare. Banul este mai eficace. Vanitatea este și ea esențială. Ea l-a aruncat spre trădare pe agentul S.D.E.C.E., Auvray, recent condamnat. Decît să aflăm despre colonelul „X” că apreciază femeile, noi, în locul U.D.B.A., ne-am fi interesat dacă este satisfăcut de cariera sa, dacă șefii ne-am fi interesat dacă este satisfăcut de cariera sa, dacă șefii îl apreciază la justa valoare. Rousseau putea s-o spună: subordonatii simt aceste lucruri. Sau ne-am fi interesat de politică. Rousseau este la post la Belgrad și București în timpul războaielor. Rousseau — acest război care atît a dezmembrat boiului din Algeria — acest război care atît a dezmembrat S.D.E.C.E. incît guvernul, considerîndu-l puțin sigur, a preferat să nu-l angajeze în lupta contra O.A.S. Ar fi fost interesant să se cunoască poziția șefilor lui Rousseau asupra acestor probleme, ca și asupra Gaullismului în general și reacția lor la politica de deschidere către Est. Ne dăm seama că acești colonei n-ar fi discutat asemenea lucruri cu secretarul lor, dar un cuvînt îți scapă foarte ușor a doua zi după referendum și el poate fi atît de revelator.

Alcoolul și femeile? E cam cusută cu ață albă. Dar să lăsăm această fisură.

Rousseau declară că i-a remis lui Pogorelec douăzeci-douăzeci și cinci de documente privind Orientul Mijlociu. Verificările efectuate ulterior în fișetul din biroul său au arătat că lipsesc de fapt 58 de documente. Mare bucurie pentru acuzare. Într-o afacere care se baza pe dezvăluirile unui transfug și pe mărturisiri care au provocat perplexitatea, iată în sfîrșit un element material incontestabil: cincizeci și opt de documente secrete lipsesc la inventar.

Element incontestabil? S.D.E.C.E. e cel care ne spune asta. Nimeni n-a mers să vadă, nici măcar judecătorul de anchetă, în fața căruia au rămas închise porțile Centralei. În orice altă problemă absența unei verificări operate conform regulilor co-dului de procedură (penală) ar face nulă acuzația adusă împotriva lui Rousseau. Dar Securitatea, prevalîndu-se de „secret”, se situează „deasupra legilor”. Ea interzice justiției franceze să-și bage nasul în fișetele sale. Putem să luăm drept bună declarația privind lipsa celor cincizeci și opt de documente sau să ne lăsăm păgubași.

O luăm de bună, dar cu oarecare rezervă, căci trebuie reamintit că verificările efectuate la arestarea lui Rousseau în biroul său n-au dat absolut nici un rezultat și n-au permis să

se constata lipsa nici unui document. Verificările au fost totuși minuțioase pentru că s-a mers pînă la a analiza în laborator conținutul unui mic flacon din sertarul său. Acceptăm afirmația dumneavoastră, dar vă dați seama, domnilor de la Securitate, că ea vă demonstrează incompetența. Acest om v-a fost denunțat ca agent și el a putut sub nasul vostru să-și golească fișetul fără a fi surprins? N-ați luat nici cea mai elementară măsură de precauție, verificindu-i dosarele la intervale regulate. Abia la 8 septembrie 1969, la două luni după mărturisiri, sințeti în măsură să indicați numărul documentelor lipsă. Ne face să credem că pînă și o prostituată și-ar supraveghea mai bine camerista, lucru pe care voi nu l-ați făcut cu agentul unei puteri străine?

Dar fie: cîncizeci și opt de documente lipsesc. Problema e să aflăm dacă au dispărut, pentru că Rousseau le-a remis unei legături. Ce bătaie de cap! Nu pentru Rousseau, ci pentru noi. Trebuie oare într-adevăr să abordăm problema documentelor lipsă? Am avea un bun argument pentru a se justifica abținerea: nu s-a făcut decît inventarul fișetului lui Rousseau. E prea simplu așa! Există în Franța vreun funcționar ale cărui dosare să fie atît de complete pe cît ar trebui? Trebuie oare să admitem că celelalte fișete ale Centrului ar trece cu succes proba inventarului? Dacă toate secretele sînt de talia lui Monique și a lui Simone, ne permitem să ne îndoim de aceasta. Chiar Simone, care a lucrat ani de zile la Centrală, declară: „Dacă ar fi trebuit să ne batem capul ori de cîte ori nu mai găseam o hirtie am fi înnebunit cu toții“. Nu vedem ce am mai putea adăuga la aceasta.

Dar ne-am lungit prea mult. Documentele au dispărut. La anchetă Rousseau declară că le-a distrus fiind excedentare, deci inutile. Centrala dispune de un crematoriu destinat acestui scop. Dar distrugerea documentelor secrete la S.D.E.C.E. se face după reguli stricte. Acuzatorii se străduiesc deci să demonstrem că Rousseau a acționat cum zice, atunci a violat regulamentul. Am putea răspunde: Ei, și? Faptul că a încălcat regulamentul îl expune la o sancțiune administrativă, dar asta nu înseamnă că e un agent. Puteam adăuga că regulamentele nu sînt aplicate nîcăieri și că bunul mers al unui serviciu depinde adesea de ignorarea lor. Astfel stau lucrurile cu vameșii care, cînd vor să strângă punctele de frontieră pentru a obține revindicările dorite, se mulțumesc să aplice regulamentul. Cu ajutorul lui Simone putem cita numeroase situații cînd regula-

mentul S.D.E.C.E. a fost încălcat pentru comoditatea muncii. Am putea, cu Christian, fiul lui Eugène, să afirmăm că, chiar și atunci cînd regulamentul este aplicat, acest lucru se face într-o manieră stranie. Christian, în timp ce-și satisfăcea serviciul militar, a făcut un stagiu la Centrală. Repartizat într-un birou ocupat de un locotenent și un secretar, el trebuia să iasă din cameră dimineața, în momentul sosirii corespondenței, căci regulamentul cere ca un stagiar să nu asiste la deschiderea acesteia. După care Christian revenea în cameră unde era lăsat ore întregi cu corespondența deschisă pe birou. Dar să ne abținem de la aceste obiecții al căror bun simț este totuși evident, așa cum ne-am abținut și de la a pune la îndoială realitatea dispozițiilor sau de la a protesta împotriva faptului că verificările s-au făcut numai la fișetul lui Rousseau. Indulgența noastră pentru acuzare este practic fără limită. Vrea să ne antreneze pe terenul teoretic al regulamentului? O urmăim.

Ca toate celelalte servicii secrete din lume, Centrala S.D.E.C.E. lucrează după o schemă geografică. Secția Orientul Mijlociu, condusă de colonelul Lautrecam, primește informațiile culese în Orientul Mijlociu, sub formă de buletine, clasificate de către expeditorii lor, în funcție de caracterul lor secret. Un buletin va fi, de exemplu, clasificat „secret de apărare“ dacă relevă fapte capitale sau dacă emană de la o sursă ce trebuie protejată în mod deosebit; el va fi clasificat simplu „difuzarea restrînsă“ pentru celelalte cazuri. Colonelul Lautrecam, șeful secției, împarte buletinele la diferitele birouri din subordinea sa; Biroul Orientul Mijlociu îi primește buletinele referitoare la Irak, Iran și Golful Persic. De regulă Lautrecam transmite biroului interesat cîte două exemplare din fiecare buletin; se întîmplă totuși să nu-i trimită decît cîte unul singur. Fiecare redactor examinează buletinele aferente țării sau grupului de țări de care se ocupă; decide ce informații merită să fie folosite și întocmește o difuzare la autoritățile interesate; Președintele Republicii Franceze, cabinetul primului-ministru, cabinetele miniștrilor etc.

Înainte de a examina regulile privind eventuala distrugere a acestor categorii de documente este util să evocăm în ce condiții a putut fi Rousseau informat în legătură cu aceste reguli.

El își începe serviciul la Biroul Orientul Mijlociu I la data de 4 decembrie 1968, după cele trei luni de vacanță acordate la întoarcerea din Algeria. Este exasperat vîzînd că i se încredințează o muncă care-i depășește posibilitățile astfel încît acest funcționar medel va cere, contrar obiecțiului său, niște

zile de concediu neefectuate în anii anteriori : va pleca încă cincisprezece zile, apoi douăsprezece, fără a mai scoti un concediu de boală de cincisprezece zile. Aceasta demonstrează entuziasmul său legat de noua funcție. La sosirea sa îl găsește la birou pe căpitanul Dupont care își asumă singur toată munca și este însărcinat să-l pună pe Rousseau la curent cu noua sa funcție. Dar căpitanul Dupont este cel însuși pe picior de plecare : a cerut să părăsească S.D.E.C.E. Ordinul său de mutare sosește pe 15 decembrie, adică puțin după intrarea în funcție a lui Rousseau, timpul de punere la curent a noului funcționar. La 16 decembrie, căpitanul Blondin îl înlocuiește pe Dupont. El nu consideră util să-și informeze colaboratorul despre regulile serviciului, în special cele privind distrugerea documentelor excedente, considerind că Rousseau le cunoaște deja, fiind repartizat la acest birou înaintea lui. Pe la jumătatea lui aprilie, sergentul Malais este repartizat la rândul său la acest birou pentru a se iniția în funcțiile lui Rousseau, a cărui pensionare este prevăzută pentru vara viitoare. Aceste neînțelegeri schimbări de personal trădează o deplorabilă organizare a muncii, care ar fi inadmisibilă la oricare din firmele particulare (și nu e vorba totuși de a vinde detergenți) : e vorba, într-o perioadă critică, de informarea guvernului francez asupra uneia din regiunile cele mai explozive din lume. Reținem că lui Rousseau, furios pe bună dreptate din cauza repartizării sale la acest birou, deja preocupat în întregime de retragerea la Hyeres, nu-i mai ardea de muncă și de regulile ținând de funcțiile sale foarte provizorii ; chiar dacă el ar fi încercat să pătrundă regulamentul, ar fi fost împiedicat de timpul scurt în care a colaborat cu Dupont. Reținem, de asemenea, că Blondin n-a crezut că trebuia să-l informeze pe Rousseau în legătură cu regulamentul.

★

Care e regulamentul ? Pentru Ministerul Apărării Naționale, regula este pe cit de simplă pe atit de absolută ; la Centrală, orice distrugere a unui document clasificat „secret de apărare” trebuie să fie însoțită de un proces-verbal de distrugere prin ardere. Orice distrugere a unui document excedentar, clasificat „confidențial-apărare” sau „difuzare restrinsă” trebuie să fie menționată într-un caiet special care se află la șeful serviciului.

Iată deci, căpitanul Dupont n-a putut să nu aplice un regulament de o simplitate atât de riguroasă întrucât, contrar lui Rousseau, avea o îndelungată practică de redactor. Deci nu fără stupoare îl auzim declarînd că a distrus totuși fără nici o formalitate documentele clasificate „difuzare restrînsă”.

Cît despre căpitanul Blondin, şi el a încălcat regulamentul. L-a trimis pe Rousseau să ardă documente clasificate „difuzare restrînsă”, fără a menţiona distrugerea lor în caietul de înregistrare. Rousseau a crezut că poate proceda şi el la fel. Supărător exemplu pentru un subordonat.

Ambii căpitani dau totuși declarații în fața unui judecător de anchetă și în legătură cu dispariția de documente. I-amscuza pe acești ofițeri, în mod legitim grijiuli privind avansarea lor, dacă, interogați asupra manierei lor de a proceda, ar răspunde citind regulamentul și omițind să semnaleze că li s-a întâmplat să nu-l respecte. Dar nu: ei sint în contradicție cu autoritatea superioară chiar în privința textului regulamentului. Ei nu cunosc regulamentul.

[illegible]

blectivă a fiecăruia. Domnule colonel, ne dați de înțeles că suspectul Rousseau, omul care vă fusese denunțat ca agent de peste un an, a fost plasat acolo unde putea descoperi ceea ce apărați cu cea mai mare strășnicie : sursele voastre de informații !

La Rousseau este același amalgam ca și la voi ; el nu face distincția între clasificări, dar din alte motive : la el e vorba de simplitatea spiritului. Rousseau spune : „Din moment ce nu ardeam decit exemplarele excedentare, nu mă nelinișteam în privința formalităților. Pentru mine nu era vorba de un document ci de o copie. Documentul era exemplarul care rămânea în fișet !”. Vă irită naivitatea răspunsului ? Dumneavoastră ați căutat-o. Nu trebuia să încredințați asemenea funcții unui om care refuza să și le asume din cauza incapacității. Vedeți cit era de pierdut nefericitul Rousseau ? Intrebat despre caietul de înregistrare, unde trebuia să menționeze distrugerea documentelor, Rousseau va răspunde că n-a văzut niciodată acest faimos caiet în minile căpitanilor Dupont și Blondin : nici măcar nu știe că acest caiet se află în biroul lui Lautrec ! Vă scandalizează neștiința lui ? Ea nu ne miră mai mult decit libertățile luate în privința regulamentului de către cei doi căpitani, vechi în meserie. Ni se pare conform moravurilor ofițerești ca înșiși căpitanii să privească cu ușurință ordinele ministrului și colonelului ; apoi, ca subofiterul, fie din lene, fie din prostie, să adapteze după capul lui instrucțiunile căpitulei transmise la Biroul Orientul Mijlociu ! Nu tratează : totdeauna doar o singură țară. Se întâmplă ca primul paragraf să fie consacrat Iranului, al doilea, Irakului, apoi cel de-al treilea, din nou Iranului. Ce face Blondin dacă exemplarul este unic, la o pereche de foarfeci, decupează ce-l interesează (Iran) și îi dă lui Rousseau ce este de resortul său (Irak). Credeți că după folosirea documentului o să-și piardă timpul să-l lipească la loc pentru a-l duce solemn în biroul colonelului Lautrecam și a menționa distrugerea sa în caietul de înregistrare ? Evident că nu ! Se aruncă decupajele în sac, alături de alte hîrtii, și, drumul la cuptor — încă un buletin dispărut fără urme !

Dar destul cu această discuție. Fapt este că e imposibil ca documentele dispărute să fie în mina U.D.B.A., căci nicio dată Pogorelec nu și-ar fi luat un asemenea risc. Ar fi însemnat să se lase la discreția unei verificări a fișetului cînd era atît de simplu să fotografieze documentele și să pună origina-

lele la loc. Această evidență este atît de orbitoare încît pină și Rousseau și-a dat seama : el a inventat rezonabil că la Belgrad, București și Bône, remitea fotocopii legăturii sale. Dar la Paris apare o problemă : nu are acces la un aparat de reproducere. Rezolvă aceasta, mărturisind că a transmis originalele lui Pogorelec. Rousseau, de astădată, a fost nul la capitolul imaginație ! Credeți că Pogorelec nu dispune de un aparat de fotocopiat la ambasada Iugoslaviei ? Dacă el ar fi fost legătura dumneavoastră, nu credeți că v-ar fi dat înapoi, a doua sau a treia zi, originalele pentru a le pune de urgență la loc ? Căci el trebuie să se îngrijească de securitatea sa personală, dacă nu de a dumneavoastră. Or, dacă cea mai mică verificare de rutină în fișetul dumneavoastră face să se descopere că lipsesc documente, sinteți arestat, interogat ; dumneavoastră mărturișiți și aduceți D.S.T. la întîlnirea următoare. Sau se abțin de la a vă interoga, dar vă filează și dumneavoastră, fără a ști, conduceți poliția secretă pină la legătură. Atîtea riscuri ce se puteau elimina foarte simplu ! Aberația este aici așa de mare, încît devine un bumerang pentru acuzare : faptul că cincizeci și opt de documente lipsesc la inventar este dovada nevinovăției lui Rousseau și nu indiciul vinovăției sale. Dacă el ar fi fost agentul de care se vorbește, fiți sigur că fiecare document și-ar fi reluat locul său după fotocopiere și că nimic n-ar fi lipsit din dosare. Afacerile agenților străini sînt totdeauna în ordine. Așa erau cele ale lui Roussilhe, care trăda N.A.T.O. în favoarea României. Douăsprezece mii de foi transmise legăturilor sale, fără ca absența lor să fie constatată ! Totul era fotografiat și restituit imediat. S-ar putea cita cincizeci de afaceri asemănătoare. Nu este una în care agentul sau legătura lui să fi omis precauțiunea elementară de a pune originalele la loc.

Lată-l pe Rousseau la capătul mărturisirilor sale. Era și timpul. Încă o etapă și cîștigătorii noștri la concursul de imbecilitate ar fi ajuns la acea altitudine unde lipsa oxigenului te asfixiază. Aceste istorii pe care le inventa Eugène al nostru erau timpenii, dar, uneori, aveau și comicul lor. S-a sfîrșit cu vodevilul, e rîndul dramei. Cu ceea ce ne-a iritat de cîteva ori și ne-a făcut să ridem, cel mai adesea, oamenii îi vor fabrica un destin lui Rousseau.

Cel de-al șaselea element determinant.

Rousseau nu este Dreyfus. Albert îl persecută; S.D.E.C.E. îl părăsește în mod mizerabil; dar nici un serviciu de poliție, nici o organizație politică, nici un grup de presiune nu se înverșunează să-l piardă. Opinia publică îl ignoră. Judecătorii săi n-au nici un motiv să-l vadă condamnat. Și totuși el este sortit unei erori judiciare. Din seara de 9 iulie, soarta sa este pecetluită.

D.S.T. îl reține până la 13 iulie, fără ca Rousseau să adauge ceva esențial la confesiunea sa. Cei patru, după criza din data de 9 iulie, s-au mărginit la a întocmi un proces-verbal cu declarațiile sale, care le-a ocupat seara și o parte din noapte, între ora 19 și 2. În zilele următoare, se mulțumesc să-l facă pe Rousseau să precizeze o dată sau un loc. La 12 iulie, îl duc la o plimbare despre care o să mai vorbim. Simplă rutină. D.S.T., care poate că este nemiloasă, nu este înverșunată împotriva lui. Ofiterul de poliție Treschoul va declara clanului Rousseau reunit în biroul său: „Tatăl vostru nu este, de fapt, decît un vajnic țărăn rătăcit la S.D.E.C.E.!”. Nimeni nu are nimic, în strada Saussaie, cu țăranii, fie ei și rătăciți. Artașul este rezervat aici vinatului mai gustos. Dacă e cazul și dacă ar fi posibil, nu ar fi nici un inconvenient să se stabilească nevinovăția prizonierului predat de serviciul frate — S.D.E.C.E. Dar acest lucru nu-i posibil. Ce ar putea face D.S.T.? Poliția judiciară, la anchetarea unei infracțiuni, poate să-i interogheze pe făptași și pe martori; ea se deplasează la locul faptei, procedează la reconstituiri. D.S.T. nu-și poate expedia comisarii în Iugoslavia, România sau Algeria. Legăturile presupuse n-ar răspunde, firește, la convocările sale și ea nu are puterea să-i facă să se prezinte. Verificările materiale sînt modeste: îl trimite pe ofiterul de poliție Treschoul să constate că barul de la Bazar de l'Hôtel de Ville este la ultimul etaj al imobilului, că braseria „La Strasbourgeoise” este situată în fața Gării de Est, că există o librărie la Magasins Réunis din Piața Republicii. Mare școală! Ea verifică de asemenea, dacă Rousseau s-a dus la notarul său, la Serviciul Vămilor și la Serviciul Minelor, dacă și-a petrecut în familie ziua de 3 noiembrie 1963, data teoretică a primului său rendez-vous cu Pogorelec. Toate acestea, deși interesante pentru apărare, rămîn superficiale. Dar, încă o dată, ce ar putea face D.S.T.? Ea nu are posibilitatea să verifice dosarul și nu ține de competența ei să-l analizeze.

Acesta este rolul judecătorului. Pariem că cei patru n-au resimțit nici o satisfacție în momentul cînd au transmis judecătorilor procesele-verbale, adunate în timp de douăsprezece zile de interogatoriu. Critica externă a primelor mărturisiri ale lui Rousseau îi conduse la constatarea a două contradicții față de declarațiile transfulgului și la două lucruri neplauzibile. Cele două contradicții au fost rezolvate grație noii rafale de mărturisiri declanșată la data de 9 iulie de către căpitanul Albert. Rousseau, grijuliu să cirpească mărturisirile, a admis, că U.D.B.A. îl avertizase de recrutarea fiicei lui și că-i arătase, în casa scundă din Novi-Sad, fotografiile și filmul. Dar lucrurile neplauzibile rămîn: este inadmisibil ca U.D.B.A. să nu fi reținut contactul cu agentul său între 1959 și 1962: este inimaginabil ca ea să nu-l constrîngă să ia bani. În legătură cu aceasta un efort suplimentar al celor patru este încununat de succes: Rousseau va afirma deci că, înțelegînd, în sfîrșit, importanța pe care D.S.T. o acordă problemei financiare, a hotărît să declare că U.D.B.A. i-a vărsat 3.000 franci pe lună. Această declarație se adaugă la incoerența mărturisirilor sale, căci verificările atente ale situației financiare a lui Rousseau au stabilit că el n-a primit nici un bănuț în afara salariului și a pensiei sale militare. Acesta este, dealtfel, motivul pentru care cei patru s-au abținut să-l mai interogheze în legătură cu acest aspect, renunțînd la o mărturisire care incurcă lucrurile. Luărînd în calcul neplauzibilele pe care le putem numi de principiu, valabile pentru orice afacere de spionaj, care se impun spiritual chiar dacă ne abținem — cum fac cei patru — de la critica internă a afacerii Rousseau. Șopirla virită de S.D.E.C.E. la D.S.T. și transmisă de aceasta judecătorului de instrucție continuă să producă greață...

Eugène Rousseau s-a prezentat la judecătorul de instrucție în seara zilei de 13 iulie. El confirmă mărturisirile făcute, după cum Deshayes, Deveaux și Delatte, declarați nevinovați apoi, le confirmaseră pe ale lor la prima lor apariție în fața instanței. Totul se schimbă pentru observatorul din afară cînd deținutul de părăsește loculul poliției și intră în cabinetul judecătorului de instrucție. Observatorul din afară estimează că acum trebuie să izbucnească declarațiile de nevinovăție. Dar experiența de-așa monștră că deținutul reacționează altfel. Mai degrabă decît senzația că se află la adăpost, el o încearcă pe aceea de ieși din cușca unde a fost închis mai mult sau mai puțin timp. Rousseau a fost acolo douăsprezece zile. Lăsat de orice contact, fără avocat, dat pe mîna unor oameni a căror meserie

este să te hărțuiască cu întrebările, el este escortat de aceștia pînă la ușa judecătorului de instrucție, care, la rîndul său, pune întrebări. Adesea, deținutul riscă să fie restituit polițiștilor dacă nu confirmă mărturisirile. Chiar dacă nu are această temere, el nu-și dă seama că, intrînd la judecător, atmosfera s-a schimbat. Cvasiunanimitatea cazurilor de erori judiciare demonstrează că deținutul rămîne sub influența fantasmelor sale de culpabilitate. La fel ca taurul care galează la dreapta și la stînga înainte de a-l repera pe omulețul care-l așteaptă în centrul arenei, deținutul dezorientat încă n-a înțeles că se află în fața unui judecător de instrucție, nu a unui polițist, că prima sa apariție, totdeauna scurtă, s-a și terminat. Nu-și dă seama ce se petrece cu el decît în închisoare. Intrarea în celulă este teribilă pentru adevăratul vinovat și groaznică pentru falși vinovați. Cei din urmă se trezesc în sfîrșit din coșmarul în care au fost aruncați. Reiau contactul cu lumea reală. Confesiunea lor imaginară li se pare atît de absurdă încît nu se îndoiesc că nevinovăția lor va fi recunoscută. Sînt salvați, sau cel puțin așa cred ei. După ce îl vede și îl ascultă pe Rousseau, judecătorul de instrucție îi trimite un bilet directorului de la Sănătate: „Atenție, posibilă tentativa de sinucidere!”. Rousseau îi pare a fi un sinucigaș potențial, intrucît el descoperă în starea în care a ajuns după douăsprezece zile și în pragul crizei obișnuite care îl face să mărturisască: surescitare nervoasă pe fondul unei epuizări fizice. În celulă sa însă, în ciuda biletului de pe ușă „Supraveghere specială — atenție sinucidere!”, Rousseau își recapătă curajul și încrederea. La 16 iulie, după trei zile de încarcerare, Rousseau este chemat la vorbitor de către avocatul său. În prezența unui tinăr care ar putea fi fiul său, el se aruncă spre acesta și strigă: „Maestre, v-o jur, n-am făcut nimic, nu mi-am trădat patria! Sînt nevinovat!”. Tinărul îi face semn să ia loc...

Eugène Rousseau îl are în față pe cel de-al șaselea om care va juca un rol decisiv în viața sa. Se numește Daniel Saulez-Larivière și este avocat stagiar.

O, destin! O, hazard! Pînă și în cazul avocatului care intră în jocul coincidențelor geografice în care este prins clanul Rousseau, pe lista numeroasă a stagiatorilor parizieni trebuia ca degetul să cadă asupra acestuia! Saulez-Larivière s-a născut la 10 kilometri de Brain-sur-L'Enguenée, leagănul copilăriei lui

Rousseau. Copil, își petrece vacanțele la 8 kilometri de Plessis-Macé, al cărui vechi castel l-a vizitat de multe ori. Tatăl său l-a avut ca funcționar pe cumnatul lui Eugène.

Făcînd parte din marea burghezie, nu s-a prea omorît cu învățătura. Învățătorul Dubois l-ar fi privit cu un ochi sever pe acest leneș visător și meloman, care este disperarea și sursa de profit a șase instituții succesive. Totuși Saulez-Larivière reușește să-și ia bacalaureatul după care obține licența în Drept, apoi reușește un D.E.S. de drept public; este, de asemenea, diplomat în științe politice și diplomat al Institutului baroului din Paris, astfel încît sprintul final a compensat incetinea debutului.

Preferă Palatului Justiției un cabinet ministerial. Aici învăță oamenii — materie mai complicată decît codul penal. În 1967 îmbracă în sfîrșit roba neagră și debută printr-o lovitură de răsunset; reușește să obțină, la prima încercare, postul de secretar al Conferinței stagiului. Este vorba de un concurs de elocință unde stagiarii vorbesc despre subiecte pitorești. Cei doisprezece aleși în fiecare an sînt considerați elita tinărului barou. Cînd un inculpat nu cunoaște nici un avocat și trebuie să i se desemneze unul din oficiu, i se dă, în general, un stagiar, afacerile cele mai interesante fiind rezervate celor doisprezece secretari. Printre aceștia, primul și cel de-al doilea sînt cei mai buni. Saulez-Larivière, al doilea secretar, primește astfel sarcina de a-l apăra pe Rousseau, promis Curții Securității Statului. Experiența sa este scurtă, dar comisiunile de oficiu i-au dat deja ocazia unor excelente lecții în probleme judiciare.

Înainte a fost desemnat pentru apărarea unui deținut, inculpat de a fi violat o tinără nemțoaică sub amenințarea revolterului. Clientul nega, dar toate probele erau împotriva lui. Într-o zi avocatul are surpriza să primească un cartuș de țigări trimis din Belgia. Cîteva cuvinte scrise de expeditor îl însoțeau: „Un omonim de-al meu este vinovatul. Eu am fost pus în libertate provizorie”. Saulez-Larivière își face un examen de conștiință; trebuie să admitem că nu este mare lucru punerea în libertate a clientului. Probabil că n-a crezut destul în posibilitatea nevinovăției acestuia. Cel mai important comision de oficiu al său la o uzină. Douăzeci și cinci de pagini de mărturisiri detaliate și convingătoare. Tinărul maestru citește această confesiune și conchide: „Nici o îndoielă, el a dat lovitura!”. Protestele vehemente ale clientului său nu îi slăbesc însă convingerea. În cursul anchetei scrie pe un ton plictisit

o notă pentru judecător. N-a terminat-o încă și cineva sună la ușă: într-un plic recomandat se află ordonanța de non-lieu trimisă de către judecător. Arabul este nevinovat! Cu scrisoarea în mină și nota sa în fața ochilor avocatul de douăzeci și șase de ani constată că s-a lăsat indus în eroare de către mărturisiri. Judecătorul este cel care înaltea avocatului apărării a făcut să iasă la iveală adevărul și a permis să se evite o eroare judiciară. Saulez-Larivière se gindește la „Mărturisirea” de Arthur London. Acolo descoperise cum un om de fier poate să clacheze la sfârșit apoi să colaboreze cu acuzătorii săi și să-și folosească toată inteligența pentru a produce mărturisiri cit mai plauzibile. Dar să citești o poveste este una și să te lovești de realitate este alta. Saulez-Larivière, după ce a învățat lecția, va refuza să se lase indus în eroare de către cel ce a mărturisit. E de bun augur pentru Rousseau al cărui dosar îl cunoaștem.

Un al doilea avocat este curind desemnat de către familie. Clanul Rousseau este într-adevăr înspăimântat, văzând că soarta sefului său se sprijină pe umerii firavi ai unui „stagiar neexperimentat”. După nesfârșite deliberări, este ales maestrul Jean-Louis Tixier-Vignancour. Avocatul generalilor acceptă să-l apere pe adjutant. El ar pleda pentru un caporal cu aceeași pasiune ca pentru un mareșal al Franței. Fie că-l iubești sau îl detești pe politicianul din el, fapt este că acest om este unul dintre cei mai buni avocați ai secolului. În mod cert el este cel mai mare apărător politic din Franța. Talentul n-a înăbușit în el confraternitatea. De obicei, cînd un avocat este desemnat de către familie, el se grăbește să-l concedieze pe stagiarul numit de barou. Tixier este prea domn pentru a urma acest obicei. Găsindu-l pe Saulez-Larivière la stînga lui Rousseau, el se mulțumește să treacă în dreapta acestuia. Iată-l pe Rousseau bine încadrat pentru bătlia judiciară.

★

Dar bătlia nu va avea loc căci Rousseau este presat în timpul anchetei. Ce poate face Henri Angevin, judecătorul numit pentru anchetarea dosarului Rousseau? Nimic mai mult decât D.S.T. În afacerea cu violul încredințată lui Saulez-Larivière, judecătorul a putut să întreprindă cercetările care au asasinat paznicului de la uzină, s-a putut constata imediat că mărturisirile inculpatului nu coincid cu realitatea de la fața

locului, cu amplasarea cadavrului, caracteristicile rănii mortale. În timp ce judecătorul Angevin este neputincios ca și D.S.T. în privința verificării mărturisirilor lui Rousseau. Așa încît esența anchetei va consta nu în analiza conținutului dosarului, ci în examinarea condițiilor în care au fost făcute mărturisirile. Dealtfel, tot așa s-ar fi petrecut lucrurile chiar și în cazul cînd s-ar fi putut face verificări. Faptul că statisticile dovedesc că la originea majorității erorilor judiciare se află mărturii false nu se datorează numai puterii de convingere cu care mărturisirea se impune spiritului, ci și faptul că mărturisirea blochează mersul justiției.

O stîncă formidabilă este aruncată în calea adevărului. Asupra dosarului se aruncă o umbră așa de deasă, încît nici judecătorul de anchetă, nici inculpatul, nici avocații săi nu mai pot să separe adevărul de ficțiune; trebuie să escaladeze stîncă pentru a vedea că, de fapt, este vorba de praf aglomerat în oțelurile polițienesci. Timpul pierdut nu este pierdut cu totul dacă judecătorul este în măsură să conducă verificările destinate să clarifice lucrurile. Dar judecătorul Angevin n-o poate face...

Oprit de stîncă, el reușește să-i dea totuși cîteva lovituri de hîrlie, despre a căror eficacitate am vorbit deja. De exemplu, de la el aflăm că numele de Zarko Odrak i-a fost suflat lui Rousseau de către Albert. Dar, cum se întîmplă întotdeauna în asemenea cazuri, judecătorul nu poate face un pas înainte fără ca polițiștii sau avocații, agățați de picioarele lui, să nu-l oblige să facă doi pași înapoi. Aici, cel care-l obligă este Albert. Convinș că cei patru i-au sugerat lui Rousseau numele de Zarko Odrak, el contraatacă semnaland legătura furnizată de Rousseau: dacă acesta din urmă nu l-a întîlnit niciodată pe iugoslav, după cum afirmă, nu l-ar fi putut descrie.

Descrierea este făcută la 11 iulie, la două zile de la rafala de mărturisiri declanșată de Albert. Ea este vagă: talie mijlocie, un bărbat frumos, bine îmbrăcat. Singurul detaliu precis: Odrak are păr saten, presărat cu fire albe. Angevin se folosește de aceste fire albe pentru a-l face pe Albert să recunoască că la 9 iulie s-a întîlnit cu Rousseau în privința semnalmen-telor lui Odrak.

Tot Albert amîna ancheta cu amuzantul său transfug-marionetă. El declarase la D.S.T. că transfugul nu știa dacă Rousseau a continuat să colaboreze cu U.D.B.A. după întoarcerea la Paris, în 1959. Dar, la sfîrșit, perioada aibă dintre

dicțiile politice. Saulez-Larivière îl alesese pe Louis Rossel, tânăr burghez devenit seful militar al Comunei, împuscat la Versailles, drept subiect al discursului său la reluarea solemnă a Conferinței stagiului. El strigase, avându-l în spate pe președintele Romero : „In procesele politice apărarea nu mai este decât un simulacru pentru victimă și un spectacol pentru judecători !”. Dar procesul Rousseau nu este un proces politic.

Sărmanul om nu este nici Rossel, nici Dreyfus, nici măcar Geismar. Noi nu avem nimic cu Curtea Securității Statului, dar ne temem că nu va fi în măsură să asigure o judecare exact informată în afacerea Rousseau. Nu este vorba de o ireverență din partea noastră. Este evident că judecătorii se mai înșală uneori, fiindcă se descoperă destul de des erori judiciare.

Domnul președinte Romero a definit recent jurisdicția drept „un comando judiciar !”. Imaginea este „tare”. Poate un pic exagerată, căci noi, care am servit un timp în comandourile din Algeria, știm că acestea nu se sinchiesc de lege. Președintele Romero nu se gîndește probabil la acest aspect. El voia să evoce micul grup de oameni hotărîți, apti pentru operații rapide și decisive. Marte, zeul războiului, trebuie să iubească comandourile. Themis, zeita justiției, preferă batalioanele mari : ele merg mai încet, dar nu lasă nici un petec de pămînt neocupat. Curtea Securității Statului va afecta două după-amieze afaceri Rousseau...

Afacerea Rousseau ? Un animal mare, diform ieșit din „mărturisiri”, cu un fel de cap, un fel de coadă și câteva labe destinate să-l ducă spre eroare judiciară. Ochiul comandoului alunecă pe animal. L-am jupuit, i-am făcut inventarul scheletului, i-am testat sistemul nervos, pentru a conchide după această autopsie plină de răbdare că este vorba de un monstru neviabil — un „diplococus” pe care am încerca zadarnic să-l includem în fauna terestră. Căci cititorul trebuie să înțeleagă că dosarul care era supus curții s-ar deosebi de această carte așa cum o fotografie diferă de o radioscopie. Subiectul este același, faptele sînt riguros identice, dar fotografia se oprește la aparente în timp ce radioscopia relevă realitatea. Nu există instrument privilegiat pentru a atinge această realitate, în afară de timp și răbdare. Două după-amieze nu sînt nicicum suficiente. Cu atît mai mult cu cît materialul este enorm în timp și în spațiu. O curte cu juri judecă o crimă comisă într-un loc precis, în câteva minute sau câteva ore. Curtea Securității Statului trebuie să examineze o trădare care s-ar fi prelungit pe mai bine de zece ani în patru țări diferite,

Două audiențe ! Și încă ceva mai grav. Complexitatea încă ieșită din comun a afacerii se naște din faptul că este ingeminarea a două delire : al căpitanului Albert și al lui Rousseau.

★

Uimitor delir al lui Albert care, vrînd să convingă foarte mult, eșuează în incredibil. Căci, dacă credem în existența transfugului — această marionetă pe care ventrilocul (de Albert) o face să spună atîtea lucruri pe care nu le-a știut despre Rousseau după 1959 — dacă admitem improbabilă anchetă de optsprezece luni care s-ar fi sfîrșit cu incriminarea lui Rousseau, este dintr-o dată riguros neplauzibil, pe de o parte, faptul de a i se fi dat agentului funcțiile pe care le-a primit la Bône, pe de altă parte, faptul că supravegherea exercitată asupra lui nu l-a putut demasca. Astfel, încît, dacă ne-am lua după singura teză a căpitanului Albert — și fără a aminti aici toate lucrurile neplauzibile pe care le face să apară la fel de abundent ca și lacrimile — nu e posibil să credem că lucrurile s-au petrecut așa cum se afirmă. Acuzția este infirmă. Dinozaurul suferă de absența coloanei vertebrale...

Rousseau are un delir mai puțin spectaculos dar mai periculos, fiind foarte banal. Dacă ați citi măturile filă cu filă, cum a făcut un colonel de la S.D.E.C.E. pentru familia Rousseau și cum o vor face curînd magistrații Curții Securității Statului, vă jurăm că le-ați crede și le-ați găsi ca fiind imaginea perfectă a autorului lor. Și aici stă toată drama lui Rousseau : prin incapacitate imaginativă el a organizat falsa lui confesiune în jurul său, conferindu-i prin aceasta un ton de netăgăduită autenticitate. Ah ! Mărturisirile noastre ar fi avut ce totul alt aspect ! Nefiind atît de prosti, ne-am fi pus în locul U.D.B.A. și am fi produs o confesiune inteligentă construită în jurul serviciului advers și nu în jurul nostru. Dar ea nu ar fi cîștigat încrederea judecătorilor. I-ar fi lipsit tenta umană pe care o zărește la fiecare paragraf al mărturisirii lui Rousseau. El nu merge să-și caute legătura din Belgrad în neant cum am fi făcut noi, ci o găsește pe palierul său. Simți teribila putere de convingere a procedurii ! Dacă Rousseau ar fi descris apa-riția misterioasă a unui iugoslav necunoscut care și-a luat multiple precauții, povestirea sa ar fi părut mai puțin convingătoare. Și totuși așa se manifestă legăturile. În timp ce despre vecinul de palier se crede și se zice : „Așa ceva nu se inventează”. Și este adevărat că Rousseau nu l-a inventat

pe Milan Pavelici, ci s-a mulțumit doar să-i dea un rol pe care nu l-a avut. De asemenea, în legătură cu reluarea contactului la București, noi n-am fi avut candoarea de a o plasa în cursul unui picnic care-l aduna pe toți reprezentanții locali ai S.D.E.C.E., cu excepția șefului. Știind bine că U.D.B.A. n-ar fi procedat niciodată în felul acesta, noi am fi imaginat o vizită nocturnă în apartamentul nostru, la adăpost de S.D.E.C.E. și Securitate. Povestirea noastră ar fi avut mai puțină forță de convingere decât cea a lui Rousseau. Ca și vecinul de palier, picniul „nu se inventează”. Sună plauzibil. Și este adevărat, exceptând faptul că el n-a fost ocazia unei reluări de contact. Desigur că folosirea excesivă a unui procedeu face să se piardă din eficacitatea sa. Așadar, este abuzivă înșirarea tuturor întâlnirilor pariziene de-a lungul liniei 11 a metroului.

Fără îndoială că el poate deveni un bumerang împotriva acuzării. Dacă Rousseau face mărturisirea absurdă că a predat definitiv documentele originale lui Pogorelec, aceasta este din cauza că nu avea acces la un aparat de fotocopiat și că, închis în sistemul său, el nu se gîndește că Pogorelec ar fi putut foarte bine să le fotocopieze în localurile ambasadei. Dar aceste discordanțe înseamnă puțin pentru simfonie. Presupunem că această simfonie a captivat urechile judecătorilor. Admitem că ei au crezut în autenticitatea mărturisirilor. În fond, Rousseau n-a inventat nimic. Nici pe vecinul de palier, nici picniul, nici Piața Madeleine, nimic! El s-a mulțumit să ia aceste fragmente familiare din existența sa — cu atât mai convingătoare cu cât erau familiare — și să le arunce în baia cu coloranți care i se oferea.

O triplă operație este în același timp necesară și suficientă pentru a ajunge la adevăr. Trebuie mai întâi să surprindem, în toată amploarea sa, extraordinarul imperialism, care se ascunde sub aparențele bonome ale mărturisirilor lui Rousseau. Trebuie să înțelegem apoi că, dacă în povestire Rousseau putea să organizeze afacerea în jurul vieții lui, în realitate U.D.B.A. nu i-ar fi lăsat această inițiativă. În sfîrșit, este necesar să reexaminăm afacerea nu din punctul de vedere al lui Rousseau, ci al U.D.B.A., singura stăpînă a jocului.

Se ajunge astfel la aceste constatări sub formă de litanie: U.D.B.A. n-ar fi ales ca loc de recrutare a lui Rousseau un restaurant cu sală de dans.

Ea n-ar fi recurs la argumentele stupide avansate de Albert și reluate de Rousseau.

Nu i-ar fi dat drept legătură pe vecinul de palier.

Nu l-ar fi selecționat pentru acest rol pe Milan Pavelici, a cărui soră povestește la Centrală periculoasele legături sentimentale ale lui Monique.

Nu i-ar fi încredințat lui Maks Luburici, demascat și supravegheat de Securitatea română, sarcina de a-l relua pe Rousseau sub control.

Ea ar fi ales circumstanțe mai puțin periculoase decât un picnic care reunea personalul S.D.E.C.E. la București pentru a-l contacta pe Rousseau.

Pentru a-l constringe, l-ar fi amenințat că denunță șefilor săi trădările anterioare, în loc să recurgă la argumente care, deja inoperante în Iugoslavia, deveneau total nevalabile în România.

Ea ar fi organizat apoi un sistem de „cutii de scrisori moarte” pentru a primi materialul furnizat de Rousseau, în loc să recurgă la întîlnirile în pădure, care nu puteau să scape Securității.

Ea nu ar fi trimis de douăsprezece ori la Bône un personaj de importanță lui Odrak, care, cunoscut de toate serviciile de spionaj din lume ca fiind unul dintre șefii spionajului iugoslav, ar fi atras pe urmele sale contraspiunajul algerian, permițîndu-i acestuia să se agate de Rousseau, așa cum întîlnirile din pădure cu Luburici ar fi avut drept consecință inevitabilă luarea sub control a francezului de către Securitatea română.

Ea n-ar fi fixat întîlnirile pariziene după-amiaza, cînd Rousseau era obligat să ceară permisiunea pentru ieșirea din sediu, fapt ce ar fi atras supravegherea operativă a lui.

Ea n-ar fi acceptat să se impună în mod imperios axul liniei de metrou numărul 11.

Ea n-ar fi reținut documentele originale transmise de Rousseau, ci i le-ar fi dat, după fotocopiere, pentru a le pune apoi la loc.

Ea s-ar fi abținut de la a-l informa pe Rousseau, cu ocazia ultimului contact, despre pericolele care-l pâșteau, pentru a nu-l pune în pericol pe informatorul prețios de care ea dispunea la Centrala S.D.E.C.E.

Ea n-ar fi fixat pentru 3 iulie o ultimă întîlnire, care risca să fie fatală pentru legătură.

Astfel, fără a modifica sau sustrage ceva din faptele reținute de acuzare, a fost suficient să le examinăm din punctul

de vedere al U.D.B.A. și nu al lui Rousseau pentru a găsi patrusprezece lucruri neplauzibile privind personalitatea legăturilor, circumstanțele contactelor inițiale, argumentul constrîngerii la colaborare, modul de transmitere a materialului, locul și ora întîlnirilor, măsurile de siguranță, într-un cuvînt, toată osatura unei afaceri de trădare de patrie.

Patrusprezece lucruri neplauzibile la care se adaugă, bineînțeles, cele șase imposibilități care-l paralizază pe „diplodocus” și îl condamnă la dispariție: letargia inadmisibilă a U.D.B.A. între 1959 și 1962; abținerea în cazul lui Rousseau de la compromitere financiară inevitabilă în materie; dispariția prematură a lui Luburici și Ordak cînd ei trebuiau să trateze cu Rousseau încă optsprezece și respectiv douăzeci de luni; imposibilitatea materială ca Pogorelec să se întîlnească cu Rousseau la 3 noiembrie 1968, cînd ultimul a stat în sinul familiei lui; imposibilitatea ca supravegherea exercitată asupra lui Rousseau, denunțat ca agent, să nu ducă la descoperirea întîlnirilor cu legătura de la Paris sau a dispariției documentelor din fișetul său.

Este simplu? Este evident? Este clar? Munca și răbdarea fac totul simplu, evident și clar. Dumneavoastră ați ajuns la afacerea Rousseau atunci cînd noi străbătusem deja un foarte lung drum printr-un tunel la fel de lung. Ne îndoiim ca și Curtea să-l fi putut străbate în două după-amieze.

★

Rousseau se află între cei doi gardieni. Președintele Romero este între cei patru asesori. Procurorul general se află la masa ministerului public (n.t. acuzării). Saulez-Larivière este și mai palid decît de obicei. Cîțiva ziariști s-au deplasat pentru această modestă afacere. În mijlocul sălii, gărzile înarmate, care face parte din decorul Curții Securității Statului prezintă regulamentul onorului. În spate, clanul Rousseau privește cu stupeoare la șeful său căruia tocmai i s-au scos cătușele. Sint toți acolo: Simone, Christian cu soția, Josette, Eliane, Jacqueline, Nicole și soții lor. Emile, fratele lui Rousseau, a venit de la Plessis-Macé cu soția; a sosit și matusa Marie-Louise, care le luase la ea pe cele două fete în perioada de restriște.

Audierea începe cu o lovitură de teatru: procurorul general Aguiton cere ca ședința să se țină cu ușile închise, considerînd că publicitatea privind dezbaterea ar fi periculoasă pentru ordinea publică. Vrea el oare să ascundă lumii că Franța

are un serviciu de informații și agenți care se străduiesc s-o informeze? Ne îndoiim puțin. E oare vorba de a proteja anonimul martorilor, capul ras al căpitanului Albert? Ar fi atunci simplu să ordone „uși închise parțial”, însă ceea ce cere Aguiton este un „secret general”. Anul 1970 a fost consacrat lui Saint-Louis, a cărui mamă, Blanche de Castille, proscriseser „ușile închise”. Și totuși... Rousseau va fi judecat cu ușile închise, căci procurorul general Aguiton va obține satisfacție, în ciuda protestelor vehemente ale apărării. Înaintea retragerii Curții pentru deliberări, președintele Romero îl întrebă pe Rousseau: „Aveți ceva de zis?”. El se ridică și urlă pentru prima și ultima dată în public: „Sînt nevinovat! Nu mi-am trădat niciodată patria!”. Cîndu-se închiderea ușilor, gărzile încep să evacueze ziariștii și publicul. Tixier, magnific, se întoarce atunci spre clan, apoi spre președintele Romero și zice: „Familia, domnule președinte!”. Președintele Romero ezită, apoi acceptă cu bunăvoință: „Bine, familia poate să rămîna”. Deci, finalmente, nu mai este vorba de uși închise, conform principiului că o ușă nu poate fi în același timp și închisă și deschisă. În cinci cuvinte, Tixier a făcut mai mult pentru clientul său decît toată pledoaria sa. Interogatoriul și audierea a trei martori sînt suficiente, pentru a ocupa prima audiere. A doua zi sînt audiați alți cîțiva martori, apoi se trece la rechizitoriul și la pledoarii. Procurorul general Aguiton cere douăzeci de ani de detenție. Tixier reclamă achitare. El este sigur de nevinovăția clientului său. Dar cum ar putea el să expună într-o oră și jumătate, ceea ce nouă, ne-a luat peste o sută douăsprezece pagini? Pledoaria lui Saulez-Larivière este violentă, crispată. Ca și confratele său, el denunță incoerența dosarului, relevă contradicțiile acuzării, demolează mărturisirile false, vorbește de legăturile prea curînd plicate, de întîlnirea imposibilă din 3 noiembrie 1968, de supravegherile care nu conduc la nimic. Un asalt asupra fiecărei breșe. Dar numai o oră și jumătate pentru a exprima ceea ce ar lua cel puțin o zi. Concluzia sa este extraordinară pentru cei care cunosc obiceiurile de la Palatul Justiției. El se desolidarizează de la început de condamnarea care ar putea fi pronunțată împotriva lui Rousseau. El nu va respecta complicitatea tacită care-l leagă de magistrați și avocați. Nu vrea să fie părtaș la o eroare judiciară care ar fi un asasinat. Credem că această perorație a fost rău primită de curte. Dar e puțin important dacă Saulez a plîns sau a depîlns: soarta judiciară a clientului este deja stabilită și el știe aceasta. El va afirma simplu că nu va părăsi niciodată și în

nici un caz, indiferent ce se va întâmpla, viața pe care hazardul a pus-o în mâinile sale.

După o scurtă deliberare, verdictul : 15 ani de detenție. Sfârșitul audierii este urit. Clanul izbucnește în plins, în timp ce comandoul dispare. Albert primește câteva injurături. Rousseau se întoarce la închisoare între doi gardieni.

În seara verdictului, Saulez-Larivière scrie gărzii sigiliului, în legătură cu certitudinea sa că o eroare judiciară atroce tocmai a fost comisă. Este convocat de domnul Pleven cărui îi remite o notă cuprinzătoare. Nici un rezultat. Emile și cumnatul lui Eugène abandonează mandatul lor de primari. Se vorbește despre aceasta în Anjou. Ei îi scriu președintelui Republicii. Simone îi scrie doamnei Pompidou. Cererea de cașatie este respinsă. Rousseau este transferat la „centrala” din Melun pentru a-și ispăși pedeapsa. N-o să vă mai spunem că plinge noaptea și geme toată ziua. Nu vă mai spunem că își dorește moartea și că gardienii se tem de întâlnirile cu această legătură. Nu vom calcula cât face cincisprezece plus șaiszeci și trei.

Vă vom spune însă ce a devenit acest om pentru noi. El ne-a emoționat, iritat, amuzat. Copilăria sa ne uimea prin faptul că venea direct din secolul al XIX-lea. Tinerețea sa era demnă și laborioasă ca acelea care erau povestite odinioară în cărțile oferite ca premii pe vremea când demnitatea și munca erau la modă și se distribuiau încă premii. Virsta sa medie străbătută de tragedii ne-a mișcat și nu-l vom uita pe tatăl care, vădov și sărac, a reușit să readucă fericirea pentru copiii săi. Apoi am trecut de la lacrimi la ris, odată cu intrarea la S.D.E.C.E. Atita grandoare asociată la el cu atita naivitate. Un om în sfârșit. Vă spunem că acest om este din 20 aprilie 1970 mult mai mult decît tatăl, funcționarul care fusese. Este răspunderea noastră, a tuturor, și noi o primim cu gravitate. Iată-l devenit Dreyfus deportat în insula Diavolului, tras pe roată la Toulouse, căci practica judiciară nu cunoaște o mai mare eroare decît moartea; ea îmbracă victimile sale cu o demnitate egală. Vă spunem că judecătorii i-au aplicat lui Rousseau înspăimîntătoarea unsoare a erorii și că noi nu ne vom lăsa pînă cînd fața sa nu va fi spălată; că timpul nu va mai face să cîntărească dacă unii și alții aveau motiv să se înșele cu bună știință, nici să distribuie absolviri care probabil nici nu sînt reclamate; că eroarea judiciară ne impune de acum încolo fața sa de coșmar și că trebuie s-o distrugem în numele visului care-l urmează pe fiecare om și care se cheamă Justiție.

Vă spunem că afacerea Rousseau abia începe !

CUPRINSUL

	Pag.
Cuvînt înainte	3
Un tur de vals la Stadium	7
Parcă acoperișul S.D.E.C.E. i-ar fi căzut pe cap lui Eugène Rousseau	13
Toate drumurile duc la S.D.E.C.E.	22
Un as al contraspionajului la lucru	32
Confesiunile lui Rousseau	53
Iar ne-ay vîrît o șopîrlă!	65
Legătura prost tratată și legătura înatașabilă	75
Mare final la Foiles-Tourelles	86
Cel de-al șaselea element determinant	101

Redactor : lt. col. ENACHE PASCALE
Tehnoredactor : p.c. RADU STOIAN
Corector : plut. CARSTOIU DĂNUȚ

Comanda nr. S/51.569 Dat la cules : 05.07.1980
R.M. 043 Bun de tipar : 15.12.1980
Lucrarea conține 120 pagini.